

SCALIGER
DE
EMENDATIONE
TEMPORVM

IOSEPHI SCALIGERI
IVLI CAESARIS F.
OPVS
DE
EMENDATIONE
TEMPORVM

Hac postrema Editione, ex Auctoris ipsius manuscripto
emendatius, magnaue accessione actius

ADDITA VETERVM GRAECORVM

Fragmenta selecta

*Quibus loci aliquot obscurissimi Chronologia sacra, & Bibliorum illustrantur Cum
Notis eiusdem Scaligeri*

Coloniae Allobrogum

Typis Roverianis

MDCXXIX

cum priuilegio sacra casarea maiestati

Nobilissimo atque Amplissimo viro,
DOMINO
A CHILLI HARLAEIO.
EQVITI
AMPLISSIMI SENATVS
PARIS IENSIS PRINCIPI
IOSEPHVS SCALIGER
IVL. CÆS. F.
S. D.

OPVS nostrum de Emendatione Temporum, Vir clarissime, cui primum sub nomine tuo lucem videre contigit, nunc iterum ad te redit, postquam ei melior pristino cultus accessit. Atque vt illud tibi debetur, quia ali quando fuit tuum, ita hoc potius fuerit vetus reddere, quam nouum, dedicare. Antea nihil attulerat, quo se tibi commendaret, præter singulare ac summum, in te studium meum. Nunc fortassè tanto gratius tibi fuerit a noua hac editione, quantum. antea commendari potuit ab amore nostro. Tibi acceptum fore confidimus: posteris vt sit, optamus: quod quidem meretur non ingenio, sed labore. Est vero argumenti nobilis, atque ardui, quod antiquitus traétari debuit, non in hoc sæculum

differri, cui nihil displicet, nisi quod bonum est: aut certe ab alio, quam a me, occupari, ut minus inuidiae haberet. Negare non possumus primo a nobis tentatum, non ut ederemus, sed ut curiositati nostra satisfaceremus. Postquam iacta alea est, & hunc partum edidimus, visum est prestare tollere, quam exponere : quanquam, si iudiciis huius aui stemus, melius erat, ne natum quidem fuissa, insignem ad deformitatem puerum. Sed cum bona horum Aristarchorum gratia dixerim, eos, quid a nobis praeistum fuit, aut non intellexisse, aut fateri noluissa, utrum concedant, in altero iudicium, in altero ingenuitatem sibi defuisse negare non possunt. Sed fastidia & contemptum horum exponere, hoc esset causam dicere, non librum dedicare. Obiter dicimus priorem. illam editionem huius aui ingeniorum examen. fuissa, ex qua non minus quid non possunt, quam quid nollent scire, perspicui potuit. Non possunt ostendere, quis recentiorum ante nos hac tractauerit, ut negent nos primos hoc argumentum inuasisse : neque e quibus veteribus scriptoribus illa hauserimus, ne nostrum inuentum esse videatur : aut ipsi se hausuros putant, ne ad hoc opera nostra indigent. Non possunt ostendere, & tamen malunt nescire, quam, a nobis discere: cum ipsi nihil aliud soleant, quam aliorum minuta errata ventilare, & quicquid ignorant, hoc errorem vocare : quicquid supra eorum captum

est, suspectum habere. Sed apologiam non instituimus, & de istis vitiligatoribus erit alias dicendi locus, quos meminisse nullius operæ est, præterire, maximæ humanitatis. quibus pro suis insectationibus & odio nostri ac veritatis, bonam mentem optamus, non solum, vt nostris laboribus æquiores sint, sed etiam vt eos intelligere velint. Neque enim valde moramur hos latratus, & meminimus nos apud te verba facere, Vir amplissime, cuius occupationibus interuenire, est in rem publicam peccare, cum, tu eo loco positus sis, vt nullum tempus excipere possis, quod grauioribus negotiis surreptum non videatur. Non alienum erat huic loco dicere de tua summa prudentia, atque opera egregie per tot annos erga Regem & patriam nauata in excelso hoc rerum culmine, præsertim superioribus agnis in illis funestissimis ciuilibus tempestatis fluctibus, nisi proprii operis, & largioris otij argumentum esset: & præterea non deerunt, qui cum tuam laudem cum patriæ gloria coniunctam esse sciant, nunquam in scriptis, aut sermonibus suis de salute patriæ meminerint, quin de tua virtute, tisque erga patriam meritis prædicaturi sint. Mea vero laudatione non eget, quod in ore omnium positum est, quod publico omnium consensu testatum: vt interea meminerim tuis occupationibus parcere, neque tua tempora morari. Accipe igitur, Vir fumme, opus hoc nostrum, quod &

propter eximiam virtutem tuam , & propter veterem tuum in me amorem tibi olim dicatum, iterum cum omni caussa sua reddimus. Et virtus & amicitia ius suum habent , sed amicitia in hac re praecipuum. Illa a me hoc expressit : hac ad hoc inuit suit. Preclare mecum agi puto, fi quantum virtutem tuam admirari, tantum amicitia tua gloriari possim. Vale Lugduni Batavorum III Eidus Ianuarias Iulianas , anno Christi Dionysiano millesimo quingentesimo nonagesimo octauo, qui erat a vero natali Messiae millesimus sexcentus.

Q SEPT:

Q. SEPT. FLORENS CHRISTIANUS

De Iosephi Scaligeri Computo

Æthiopico, & libro de Emendatione

Temporum.

Gentili ascendit quondam super athera scala, admißus Iouis arcanis Diuum genus iste SCALIGER, & magni dispexit lumina mundi, Et sedes superum & mortalibus inuia regna : Atque ibi Principibus mixtum se vidit auitis, Qui Veromam olim imperio rexere, tenentes subdita Benaco late oppida : denique versis Nunc fatis calidum medium, noua sidera facti, Indigetes celebrant, qua Sirius ore latramti Fulgerat, & sidi custodis nomina seurat. Forte inculpatus quum tempore Iuppiter illo Viseret Æthiopas, qua Sol occasus in altum Oceanum vergit, superum de nomine dictum Conscendens currum, reliquis caelestibus addit scaligerum comitem, & merito dignatur honore. Quinetiam ad Meroen pergens, longumque trahente Æuum homines, mensa dedit illum accumbere solis, Nascentesque illic vesci diuinitus escas. Mox tellus Arabum, atque omnis Phænicia, & omnis visitur Ægyptus, Tropicoque amtermina Cancris acclines umbras consummata syene. Scilicet has faciunt primas ab origine gentes Primi iustitiam Æthiopes docuisse feruntur, Et primi coluisse deos, ritusque sacrorum, Et castus cautusque pios didicisse, & honestis Artibus instruisse viam, primique per astra solertes hominum viderunt fata, notarunt Tempora, & errores Lunae, solisque perenne Lustrum vertentem statuere ex mensibus annum, Fontibus ex illis hausit Linus, Orpheus hausit, Et mundi indefessus Atlas tibicem, & ille Bæotus metarum anni descriptor Orion, Tum proles Iouis Hercules, tum rupe Prometheus Caucasea pendens, & Cadmus Agenoris, inde Eudoxusque, Platoque, & quo te nomine dicam

Pythagora Libycis olim doctoribus use Omnia quae a primis inuenta auctoribus,
omnis Graecia, deinde suos Romana potentia in usus Paulatim deriuauit : variat
tamen ordo Et ratio annorum , ipsa sides persape laborat Historiae : usque adeo fuit
hoc caligine tectum. Quamuis digna fuit Romano Principe sancti Cura Kalendari ,
frustra tamen omnibus istud Tentatum : neque constabat sibi computus anni,
Augustus qualem dederat , vel Iulius ante. Curia nec nodum potuit soluisset
Calabra. Quem nunc Casarei soboles doctissima patris Scaliger omnem aperit,
priscisque indicta , nouisque Ignorata auctor nobis miracula diues Promittit,
descriptis iamdudum nobilis astris Astrologus , nuper columem fulment aequae
Sphaerae Barbarica : obscuri lux inuidiosa Manili. Tempora qui melius post sidera
digerit anni Atque dies inter designat rite calares. Propterea Aethiopum linguas
atque induit ora Phaenicum, Phaenix venerandus & vnicus ales Scaliger, & fastos
illinc & tempora quaeque ordinat, vt quod nunc totus bene computat orbis,
Scaligero gratus posthac totum imputet vni.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ Φ. ΧΡ.

ΕΤΡΑΠΕΝ ἐς γαίης φρένα κλίματα, καί πόλεν ἄστρον

ὁ Σκαλανὸς κλῆσιν κλίμακόεασταν ἔχων,
αἰθιόπων δ' ἀγανὼν ἀπὸ κλίματος ἐσχάτου ἡμάρ
ώγογίας ἡμῖν δεῖξεν ἐφημερίδας,

δυσφράστου γλώαστης ἰχνεύων δύσφατος οἶμον,
καί σέλας ἀμφαφῶν οὐ σαφές ἀλλὰ σοφόν.

Μέμνονος αἰθίοπος ροδοδάκτυλος ὥς ποτε μήτηρ

ἵππῳ ἐφεζομένη χρῆτό διηερίῳ,
ὥς ἄρφυης Σκαλανόν νυκτός τ' ἐλατῆρα λυγαίης,
ἥωοχον φάεος, Πηγασιδῶν τε πρόμον,

ἥώς ἵππον ἔχει, τὸν Ἰώσηππον καλέει πας
ἔνδικα, τῆς κλεινῆς εἵνεχ' ὑπηρεσίης.

ὥραις ἡδὲ χρόνοίσι λόγον πόρε, δῶκεν ἀριθμόν,
τῶν οὐδεὶς πρὶν ἔην οὐ λόγος οὐδ' ἀριθμός

πάντ' αἰὼν δύναται, Σκαλανὸς δυνατώτερος ἐστίν
πάντα φερουσι χρόνοι, ὁ Σκαλανὸς δε χρόνους.

Stoico

Stoicorum

Χρονα εοτίν έπδύόρθωοις παραγνάρων κα τήρθοις

Tatianus

Παρ οίς άσωαρτητός εοτίν ή των χρόνων αίαγλαφή, παρα τυτοις
εοδέ τά ισοείας αληθδαιν διναταμ

Diuinum Socratis oraculum ad defensionem auctoris,
apud Xenoph. λπομνήμον β.441.34

Οί πλην γε ράδιον εοτίν δίρειν έργον, έφ ώ ους ατής αγτίαν έχει.
χαλεπών γάδε υτω π ποιήσαντας μή αγώμονι κριτή παειτυ χειν.

Scitum veribimum

Eueni

Πολλοίς εκλέγειν μεν έθος μεθί πλυτος ομοίως ορλως ευ
εκλέγειν, ογνέτι σο έθει

Polybij, ex Eclogis libri XXIII

Καί μουν δοκεί μεγίωτω θεόν τοις αίθρωποις ή αποδεξ τίω
αλήθειαν χι μεγίστων αυτή προωθεί ναι δύναμαι.
πάντων γουν αυτών καταγωνιζομέων, ενίωτε χι πασών των
πιθανοτήτων μετ του ψαλίδας ταττομένων, σουκ οίδα όπως
αυτή δει αυτής εις τος ψίχας είσδουτεμ των ειθρωποις Καί ποτέ
μεν παραχρήμος δείκνιος τω αυτης βπαρατεί, χι
καταγωνίζουταμ τα ψδιδος. Ita de nobis cum Deo speramus

Σέ τον παθόντα τάς Χρονογράφων φθοράς
Εστησεν εις τό κάλλιον χάρτης ὅδε
Σι δ' οἱ δός αὖθις αἰανῇ χρόνον Χρόνέ
Ἰσοις ἀμείβου, σῶζε οἷ σῶσαντά σε

PROLEGOMENA
IN
LIBROS
DE
EMENDATIONE
TEMPORVM
Ad candidum Lectorem.

Quintusdecimus hic annus agitur, candide Lector, postquam opus nostrum de Emendatione Temporum emisimus. Persuaseram mihi, homines studiosos aliquam nobis gratiam habituros tot rerum, quas & scitu dignas, & a nobis primum indicatas negare non poterant. Sed longe aliter animatos experti sumus : atque adeo rem potius inuidiosam atque obtrectationi opportunam, quam illis gratam me suscepisse intellexi. Denique nihil aliud quam significarunt, quiduis potius se ignorare malle, quam a nobis aliquid discere. In quibusdam candorem, in aliis studium, in omnibus sensum bonarum rerum desideravi. Nos vero, qui nihil vnquam prius habuimus, quam vt horum orationes sinamus præterfluere, modo verum eruere, & inimicos nostros etiam inuinos iuuare possimus, ópus nostrum iterum in manus sumptum auximus, illustrauimus, emendauimus, vt, quanuis idem sit, aliud tamen a noua cultura videri possit. Quæ huic editioni accesserunt, haud promptum est dicere. Sed in quibus a priore demutat, postea intelliges, siquidem instituti nostri rationem aperuero. Subiectum operis nostri est ratio Temporum ciuiliū, & eorum, quæ in vetustatis cognitione versantur: finis, Emendatio: quod quidem, me tacente, & Titulus ipse promittit. Ciuiliū temporum cognitio, eorumque historia, vertitur in multiplici diuersorum annorum forma, & eorum methodis vulgaribus, quos Computos posterior aetas vocauit. **Τά ιστορουµλνα**, ciuiliū temporum habes in primoribus tribus libris, & maiore parte quarti: methodum autem in septimo. At emendationis duæ partes sunt. Prior versatur circa epocharum inuestigationem, posterior circa verum annum tropicum,

II PROLEGOMENA.

& periodos Lunares : quam materiam posterior pars libri quarti, item toti quintus & sextus sibi vindicant. Iam quemadmodum Epochæ sunt notationes, & tituli temporum, ita ipsarum epocharum quædam debent esse propria **γνωρίσματα** & characteres : quorum characterum alij sunt naturales, alij ciuiles. Naturales quidem a rationibus vtriusque sideris, vnde nati cycli Solaris, & Lunar: ciuiles ab instituto, cuiusmodi indictiones & anni Sabbatici: sine quibus in harum rerum tractatione omnis conatus irritus. Rurfus & eorum quoque fallax vsus est, nisi quædam annorum ex illis periodus instituatur. Sed eæ sunt totidem, quot aut formæ annorum, aut civilia initia. Nam in anno Ægyptiaco Nabonassari alia opus est, ac in anno Solari, quia diuersa forma: item in anno Actiaco siue Diocletiano alia, ac in Iuliano, propter diuersa initia. In anno Ægyptiaco vago naturales characteres sunt **είκοσι πεντα ετησίς** Lunar: & **έπτα ετησίς** Solaris: ciuilis autem character est quadriennium, quem canicularem annum minorem vocabant Ægyptij. Hi tres characteres in se ducti producant periodum magnam annorum 700 Ægyptiacorum: qua vti debet disputator temporum, siquidem rationes suas ad annos Nabonassari, Armeniorum, aut Persarum exigit. At qui anno Iulia no, quæ omnium formarum temporibus est conuenientissima, vti volet, is cyclo vtriusque sideris quindecies ducto componet elegantissimam periodum annorum 7980, cuius initium in cyclo Solari, & Indictione Romana, a Kal. Ianuarij, in cyclo Lunari a Martio, in anno Sabbatico ab autumno. Itaque non minus vtilis, quam necessaria est. Sine ea nihil agit Chronologus: cum ea tempori & sæculis imperat. Quam enim lubricum sit retro ab aliqua epocha notare tépora, quod maior pars doctorum virorum facit, satis nos vsus docuit. His ita positis, ad singula huius operis membra venio. Libro primo præter diuisionem temporum, & iucundissimam mensium, & annorum historiam, de antiquissima anni forma disputatur, quæ in menses æquabiles annum describit, qua pleraque omnis Græcia vsa est, & ab ea omnis ratio Olympiadum pendet: nisi potius eam e ratione Olympiadum propagatâ dicas: quod sine cognitione Olympiadum numquam tam eximium vetustatis & temporum monimentum in lucem eruissemus. Extanta autem Græcorum scriptorum copia vnus Pindarus nobis facere alluxit, qui solus nos docuit tempus ludicri Olympici. Aliter, quæ paucitas est bonorum scriptorum, nulla erat via ad hæc interiora perueniendi. Huius anni Græci formæ doctrina tanto acceptior esse debet, quanto obscurior eius rei apud maiores nostros scientia fuit: cum ante hos mille quadringentos plus minus annos eius rei neque volam, neque vestigium Vetustas retinuerit. Nam falso veteres multi, ac post cos insimæ an

PROLEGOMENA. III

tiquitais scriptores, Macrobius ac Solinus, atque proauorum memoria summus vir Theodorus Gaza, annum Græcorum statim ab initio merum Lunarem suisse prodiderunt. Quamvis enim in Panegyribus suis, ac nobilioribus sacris, quæ certo annorum circuitu redibant, vnius Lunæ rationem habebant, tamem, vt vno verbo dicam, eorum anni forma Lunarum non erat. Olympicum enim ludicrum ipsa Lunæ plena lampade celebrabatur, vt folus veterum nos docet Pindarus. Præterea Laconibus ante plenilunium, aut nouilunium aliquid incipere religio erat. Vnde **λακωνικάς σελήνας** vicinorum prouerbio iactatus, & contra Arcadibus prouerbiali conuicio neglectum religionis obiectum legimus. Quod enim ante nouilunium, aut plenilunium vt plurimum bella aut alia seriora aggredierentur, ob eam rem a finitimis nationibus **προσέληνος** vocabatur: quæ conuicij causa ab ipsis Arcadibus interpretatione elusæ est, probrum in laudem conversum ad vetustatem originis suæ referentibus, & antiquorum sidere gætem suam gloriantibus. Quod igitur nouilunij ac plenilunij tempora Panegyricis ludicris deligebant, propterea sacra trieterica instituta: cuiusmodi erant orgia Bacchi, Nemea, Isthmia, alia. Ea enim est anni Græcanici forma, vt si, verbi gratia, nouilunium in neomeniam Gamelionis incurrat, plenilunium in eandem neomeniam incidat anno tertio redeunte. Itaque cum in Tetraeteride orgia Bacchi trieterica celebrabantur, tertio anno redibant in eum situm Lunæ, qui priorum orgiorum situi oppositus erat. Quare elegantissime Statius trieterida vocat alternam: quia alternis in nouilunium, & plenilunium incurreret. At sacra, quæ necessario eodem Lunæ tempore obibantur, ea semper erant tetraeterica: vt in Attica Panathenaica maiuscula, in Elide Olympias, vt iam tetigimus, plenilunio quod sane fieri non poterat, nisi absoluta Tetraeteride, & Pentaeteride ineunte. Atq; ita Tetraeterides in idem **οχῆμα** Lunæ, non vtiq; in idem tempus Solis redibant. Vt enim in orbem Solis & Lunæ redirent, non aliter putabant fieri, quam octaeteride confecta, enea eteride ineunte. Ex quo quaedam eneaeterica sacra eo nomine instituta: cuiusmodi ab initio Pythia fuerunt: & quidem merito. Apollini enim, quem eundem cum Sole faciebant, erant attributa. Hinc colligimus, non solum Olympiadis interuallum annis quatuor solidis explicatum fuisse; sed etiam pueriliter peccare eos, qui annorum quinque solidorum fuisse putant. Neq; vero quibusdam recetioribus succensendum, qui ita censent, ita scribunt, sed & Ausonium nostra tem culpa liberat Ouidius, scriptor loge antiquior, & nobilior, qui ætatem suam quinquaginta annorum decem Olympiadibus definit: quo magis mirum Pausaniam hominem Græcum in ea hæresi fuisse, vt suo loco a nobis relatum

IV. PROLEGOMENA.

est.

Nam minus mirandum de Solino, qui cap. XIII Isthmia vocat quinquennalia, quæ erant tantum triennalia: quod certamen a Cypselo tyrânno intermissum, anno primo Olympiadis 49 instauratum fuisse dicit. Horum igitur omnium caussæ ad typum anni Græci referendæ sunt. In quo argumento nihil eorum prætermisimus, quæ ei rei illustrandæ faciebant, quanquam pene omnibus præsidiis destituti. Et quidem primum in genere, quod semper solemus, deinde priuatim multarum Græciæ nationum periodos proposuimus, quæ quidem non anni sorma, sèd situ & capite inter se differunt: in qua tractatione diu nobis res fuit cum præstantissimo viro Theodoro Gaza, vel potius cum eius sequacibus, a quibus extorqueri non potest doctrina & situs mensium, ab illo primum proditus quæ quidem velitatio nobilioribus ingeniis, & ab omni inuidia remotis, vt spero, iucunda erit. Quid enim est toto libro primo, cuius vel minima pars, nō dicam istis querulis, qui nihil sciunt, sed etiam doctioribus, hoc sæculo, & ante multa retro sæcula oboluerit? Quid dicam **περι εξαίρέσιμων ημερών** quis illaru caussas, & vsum sciebat? quis locum nobilem de illis in Verrina Ciceronis intelligebat? quis locum **εξαίρέσεως** in secunda Boedromionis? quis Posideonem intercalare in mensem fuisse? Huic materiæ accessit **έποχή κέντρου θερινού** in VIII Iulij, quæ in priori editione omissa erat. Id erat **κέντρον** popolare, quod nomine **τροπών θερινών** Aristoteles, Theophrastus, Plutarchus, & omnes veteres intelligunt, non autem ipsum verum Solstitium: quæ rei pulcherrimæ notatio nobis viam ad illustriora præiuit. Quod Solstitiorum, & Æquinoctiorum puncta **κέντρα** vocentur, satis sciunt, qui veterum Græcorum libros legerunt. Columella cardines vocauit. In præstantissimo Parapegmate quod falso Ptolemæo attribuitur (est enim antiquius Ptolemaeo) ad VIII Kal. Iulij (quod est Solstitium Sosigenis) annotatum est: Æftius cardo, & momentanea aeris perturbatio. In Græco (vtinam haberemus) sine dubio fuit: **θερινόν κέντρον ή στιγμιαία αέρας παραχή** Igitur **κέντρον θερινόν** nihil aliud, quam **τροπαί θερινοί** Cur VIII dies Iulij erat epocha aestiua in vsu ciuilis anni, non semel caussam reddidimus. Adiecta etiam pernecessaria neomeniaru Atticarum Tabula: quæ non solum priori editioni, sed etiam doctrinæ anni Attici deerat. Liber secundus anno Lunari dicatus est ideo, quia is annus ex illo Græco æquabili manasse videtur. Ibi aperitur omnis antiquitas **έτους πρυτανείας**, Octaeteridum Cleostrati, Harpali, & Eudoxi quæ omnia hodie nomine tenus nota erant. Eudoxea Octaeteris numquam in vsu ciuiles admissa est. Anni vero **πρυτανείας** in vetustissimis Psephismasin Atheniensium primo quidem ex Cleostratea, deinde, illa abrogata, ex Harpalca petiti sunt. Sequitur magnus annus Meto-

PROLEGOMENA V.

nicus ambarum, & Calippicus Metonici castigato. Et quidem hi ambo nomine noti tantum: caussarum autem, & omnium, quæ ad illa pertinent, mira ignoratio hactenus fuit. Accesserunt huic editioni Tabulæ operosissimæ dispensationum neomeniarum Metonicarum, & Calippicarum: cuiusmodi etiam in Harpalea Octaete ride exhibuimus. Quod de Eudoxea Octaeteride diximus, idem de periodo Chaldæorum dicendum; eam nunquam ad ciuilia tempora, sed ad Genethliacorum themata vsurpatam fuisse. Id quod tum multa argumenta, tum vnicum certissimum illud est, quod eorum menses appellationibus Macedonicis, nõ vero Chaldaicis suerunt. Propterea recte cum illius anni diatriba doctrinam dodecaeteridis Chaldaicæ Genethliacorum coniunximus, cuius nomen quidem solum notum erat ex Censorino: cognitio autem nobis ex Arabum, & Orientalium vsu repetenda fuit. An aliquis Græcorum **δωδεκαετηριδοα Χαλδαιξής** meminerit, haud promptum est dicere. Vnum tantum Orpheum siue Onomacritum eius meminisse scimus.

οροφές σε ταίς δωδεκαετηριου

εσται εί αύθις αίήρ η Κοίρανος ήέ τύραννος

ή βαολοτυς, ός τήμος ές ουρανόν ίξες αίπων

Est apotelesma cuiusdâ Genethliaci consulti super alicuius genesi, de quo ipse respondit, eum fore magnum regem aut Dynastam, & c. Citat Tzetzes. Haec multum illustrant doctrinam Dodecaeteridos genethliacæ parum antehac notæ. Itaque quemadmodum **τελετές** ita etiam **δωδεκαετριδας** scripserat Onomacritus sub nomine Orpei. Qualis suerit Iudæorum annus sub Seleucidis, quibus parebant, multis exemplis testatum reliquimus: in quibus etiam translationis seriarum in capite anni antiquitatem asseruimus aduersus homines nostrorum temporum, qui nugantur commentum nuperum Iudæorum esse. In illis Doctor Theologus ingenti commentario suo in Euangelium secundum Iohannem exultabundus ait illam translationem consulari ex loco Iosephi, in quo scribit, quo anno Hyrcanus fœdus icit cum Antiocho Sidete, Pentecosten fuisse feria prima. Hunc locu Iosephi nos olim in priore editione produximus, vnde is, aut qui illi indicauit, accepit. En, inquit, duo Sabbata continua. Si propter continuationem duorum Sabbatorum, feria transfertur; ergo vbi funt duo continua Sabbata, non transfertur. In quibus aperte ostendit se ignorare caussam feriæ transferendæ, quæ fiebat propter solum Tisri, non autem propter alios menses; propterea quod ille mensis multa solennia habet, adeo vt si non habeatur ratio translationis, aliquando non solum duo, sed etiam tria continua sabbata concurrere neceffe sit. Si enim a feria sexta inciperet nomenclia Tisri, omnino tria sabbata continuarentur, neomenia,

VI PROLEGOMENA.

siuc clangor tubæ, sabbatum ordinarium, & ieiunium Godoliæ. Continuantur autem sæpenumero in aliquo reliquorum mensium duo Sabbata: idque fit, quando solenne est aut feria prima, aut feria sexta. quorum alterutrum quotannis incidere, nisi quando Tisri incipit seria tertia, Doctor ignorauit. In primam feriam incidunt hæc solennia, XXV Casleu, & x Tebeth in anno defectiuo tam comuni, quam embolimæo, quotiescunq; Tisri incipit feria secunda: VI Sivvan; quando Nisan incipit feria feptima: XV Nisan, XVII Tamuz, IX Ab, quando Nisan incipit feria prima. Inferia autem sexta conuenit solenne XXV Cafleu; & x Tebeth, quâdo Tifri est feria septima in anno tâ communi, quâ embolimæo. XIII Adar, quando Nisan sequens est feria prima: VI Sivvan, quado Nisan feria quinta. Vides, quot Sabbata quotânis, nifi quâdo Tifri incipit feria tertia, Iudæi continent in aliquo mensium, præterquam in sòlo Tifri, cuius vnus gratia illa cautio infituta Itaq; doctor tâ frustra, quam ridicule Iosephi testimonium adduxit de sexta Siv van, id est, Pentecoste feria prima; cum illo anno neomenia Nisan fuerit Sabbatum. Atqui nihil superesse putauit, quam vt Vaticani montis imago redderet ἡ παῖάν Sed ipse valde ignarus est harum rerum, vt reliqui omnes, qui contendunt nouitium esse Iudæorum commentum. Nos validissime demonstrauius, & sæculo Christi, & retro sub Seleucidis, transationes in vsu fuisse. & sane res peruetusta est. quae tamen non minus ignorata, quam periodus Calippica, qua Seleucidae, & Seleucidarum edicto Iudaei vsi. quod non solum ex Nisan anni excidij Hierosolymorum a nobis demonstratum est, sed etiam patet ex desinitione Rabbi Adda. Is annum desinit dierum CCCLXV. horarum 5, 977/1080 48/76 Quid hac definitione aliud vult, quam periodum Iudaicam fuisse annorum 76? Cum Meto desinit annum dierum 365 hor 5 1/19 exeo coniiciendum relinquit, se vti periodo annorum 19. Vtebantur igitur periodo 76 annorum, id est, Calippica: & tamen in omnibus neomeniis Lunæ Φάσις obseruabant, non quod eam ex præscripto periodi non indicarent, sed ideo, vt eam sanctisicarent. nam & hodie quoque obseruant Φάσις non vt ex ea neomeniam indicant, sed vt eam sanetisicent. Itaque Luna statim visa dicunt: **יָמֵן טוֹב הָהָא לָנוּ וְלָכֵל יִשְׂרָאֵל** **ἀγαθὸν τέρας ἔστω ἡμεῖς καὶ πείτε Ἰσραήλ** Idem faciunt & Muhammedani, quamuis neomenias ex scripto indicare soleant. Neque aliud intellexit fabulosus quidem, sed tamen vetus auctor **περιόδων Πέτρου Αποστόλου** apud Clementem: **μηδὲ ὅχι Ἰουδαίους σέβεσθε (τόν θεόν.) Καί γαρ σκεῖνοι μόνοι οἰόμρμοι τόν θεόν γινώσκειν, οὐκ ἐπίστος λατρεύοντας Ἀγγέλως καὶ αρχαγτελοῖς, μλωί καὶ σελήνη Καί ἐδύ μή ἡ σελήνη φειυή σαββατος σοχ ἀγουσι το λεγόμενον πρώτον, οὐδέ νεομενιαν ἀ γουσιν, οὔτε ἄζυμα, οὔτε ἑορτενύ οὔτε μεγάλως ἡμέραν** Præ-

PROLEGOMENA. VII

clara quidem ista: sed nescit, quid dicit. Nam in Iudæorum potestate nunquam fuit, vt expectarent **Φάσις** quia raro Luna se ostendit, nisi secundo post coitum die. Quod si expectandum ipsis esset, res ridicula accideret, vt Elul, qui semper est cauus mensis, non solum plenus, sed etiam aliquando vnus & triginta dierum esset. Sine dubio translationem feriæ intelligit, cuius caussam ignorat. **πρώτος σαββατος** vocat **ראש השנה** caput anni. Nam Sabbatū vocat, quia Festus dies, **κι άεργός**. Ita etiá vocatur Leuitici CCIII, 24. **έορτήν κατεξοχήν την πεντηκοστήν** quod ita Hebraice vocetur, népe **פגז**, Vide in Computo Iudaico. At **μεγάλην ημέραν** vocat **την σκηνοπηγίας, κατ έξοχήν** quoq;, id est **חג**. Nam aliæ erant **μεγάλοι ήμέραι**, proinde vt & **הגים** vel **סועדים** Sic Tertullianus magnos dies dixit, quos Hebræi **סועדים**. Eius verba funt ex v in Marcionem: Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos, & Sabbata, vt opimor, & cenas puras, & ieiunia, & dies magnos. Sed quid Tertullia num aduoco? Ecce Biblia Græca ita vertunt ex primo cap Isàia: **τάς ιουμηνία ύμνων, κι τά Σάββατα, κι ημέραν μεγάλην σούς ανέχομαι**. Quod Hebraice est **בועד** vertunt **μεγάλοι ήμέραν**, quod idem est quod **חג**: & quidem manifesto Sabbata distinguuntur a magnis diebus. Quarc perperam quidam **μεγάλοι ήμέραν** interpretantur Sabbatum apud Iohannem, **ήν σε μεγάλη ήμέρα Σαββάτου σηείνου** de quo infra. Quin & Tertullianus ipse **παρασηδός** quas cenas puras vocat, a diebus magnis, & a ieiuniis, & a Sabbatis distinguit. De Cena pura, præter id quod diximus ad Festum, ita reperi in veteri & peroptimo Glossario Latino arabico : Parasceue , cena pura , id est , praepraeparatio , quae fit pro sabbato. Conditor Annalium Ecclesiastic orum turbat de cena pura , & negat esse parasceuen , quia cena pura apud Festum habeat ossam suillam. Sed ipse , (pace docti viri dixerim) non aduertit Puram dici , non quia eareat carnibus, sed quia religionis & dicis caussa sit. Nam & parasceuae Iudaicæ habent carnes , & nihilominus dicuntur cenæ puræ, quod dicis caussa coquebantur , coquunturque hodie pro sabbato , quia in Sabbato coqui non liceat. Non negabis, candide Lector, hæc vulgo non intelligi. Itaque locus ille est nobilissimus. Tamen quotus quisque est ex tot Lectoribus , qui non hæc aut præteribit , aut calumniabitur? Sequuntur periodi magnæ Hagarenorum , ex quibus ratio anni soluti Indorum, & Muhammedanorum tota pendet. Omnia nunc primum ex Arabum scriptis prodeunt : atque adeo omnis tractatio nostris hominibus noua est. Excipit hanc doctrina anni Iudaici hodierni, res, quod saepe diximus, artificiosissima, ideoque eximia, quia melior

VIII PROLEGOMENA.

anni Lunariforma constituinon potest. Docemus præterea, unde natus sit ille annorum computus, quo vtuntur hodie, a VII Octobris quem inepte putant a conditu rerum. Post multarum Periodorum, Cyclorum, Octaeteridum, Paschaliū historias, in locum ultimum **Τά ἱστορουμλνα** veteris anni Romanorum coniecimus, ideo quod ea forma proxime abesset a lunari: vbi de sæculo Romano, & capite veteris anni Romani, temporibus vltimis C. Iulij Cæsaris, multa accuratissime disputata. Itaque ex singulis rebus singula capita confecimus, cum potius singuli libri & quidem ingentes consieri possent, si, quæ hominum hodiernorum est ambitio, eadem nobis incessisset. Tertio libro opportune annus æquabilis datus est, cum annus Solaris Ægyptiacus, adscitis diebus quinque, ex Græco propagatus sit: (quemadmodum annus Lunariformis ex eodem Græco manauit, abiectis ab eo totidem diebus cum horis XV, paulo amplius) quod, metacente, Plutarchus docuit in libro **πρί Τσιδας κι Οσίριδος**. Adeo inter se libri nostri mutuo conspirant, neq; ab eis ratio, methodus, & ordo abest. In eo libro de Neuruz antiqui Persarum periodo annorum CXX, deq; cognominibus dierum Persicorum, de translatione **των επαγομαιθύων** in enthronismis novorum Regum, item de caussis anni Iezdegird, de annis Armeniorum, & eorum mensibus, omnia noua protulimus. Sed hæc non experge faciunt animos hominum, nisi forte ad obtrectandum. Quartus liber est emendatio tertij, vt secundus primo erat subsidiarius: qua methodo imperfectus Lunariformis Græcus libro primo disputatur, vt perfectus secundo. Sic etiam perfectus Solariformis, & siqui alij naturam perfecti imitantur, suppleunt id, quod æquabili Ægyptiaco, Persico, & Armeniaco vetustas detraxerat Itaq; in quatuor partes tribuendus fuit. In prima continentur anni, quibus quarto anno excunte dies ex quatuor quadrantibus conflatus accrescit. Ex illis nobiliores selegimus. Iulianum, Actiacum, Antiochicum, Samaritanum, & alios. Nam & alios quoq; eius formæ habebamus, vt Tyriorum, quorum menses appellationib. Macedonicis, diuersa initia a Iulianis habent. Sic etiā Gazensium annus mere Actiacus fuit, appellationibus mensū Macedonicis, mensibus tricenariis. Marcus Ecclesiae Gazensis Diaconus, in actis Porphyrij Gazensis Episcopi vocat **διοιν** Nouembrem **Απελλαίον** Decembrem quæ nomina habent a Macedonibus. Sed idem scribit Gazenses celebrasse Theophaniorum diem vn decima Audyna, quæ est sexta Ianuarij Iuliani, se autē redisse Constantinopoli, Xanthici vicesima tertia, quam ait fuisse decimam octauam Aprilis secundum Romanos: quibus ostēdit formam illius anni mere Actiacam fuisse, mensibus tricenariis, appellationibus Macedonicis. Secunda pars annos emendatos, eorumque emendandorum

PROLEGOMENA. IX

rationem complectitur: tertia periodos multiplices, quarum finis conciliatio anni ciuilis cum Solari, cui dies quinto quoque anno ineunte accrescit. Quarta pars agit de vera emendatione anni, & de anno cælesti instituendo, qui pertinet ad methodum epochæ mundi. Quemadmodum autem nulla Lunarisi anni ciuilis ratio recta iniri potest, præter eam, qua Iudæi vtuntur: ita nullus annus cælestis Tropicus recte institui potest, nisi ex forma, quam edidimus, quam nemo vitu perabit, nisi qui ignoraueris, omnis laudabit, qui intellexerit. Alioquin scio& malignos& obtrectatores non de futuros. Annus tam noster, quam Iudaicus ciuilis quidem, sed naturalis,uterq; ad motum quisq; sui sideris descriptus. Ideo eius saltem in scriptis vsus esse debet, qualis olim Philadelphi Dionysianus, Chaldæorū Calippicus, hodie Perfārum Gelaleus. Tres igitur libri primi, & prima pars quarti pertinent ad **ιστορούμενα** temporum ciuiliū cum septimo. At reliquæ tres partes quarti cum duobus libris sequentibus pertinent ad ipsam emendationem temporum. Atque vt a mundi primordiis omnes res deducuntur, ita mundi epocham primâ ordine posuimus: qua in re quam pueriliter hallucinati sint omnes, nō sine admiratione tam imperitiæ quam pertinaciæ eorum dicere possum. Non loquor de iis, qui sæculo vno, aut pluribus altius originem rei repetunt. Nam quemadmodum ij nullam ratio nem sibi proposuerunt, quam sequerentur, ita nullos lectores nancisci possunt, nisi imperitos. Qui intra sæculum maiorem mundi epocham faciunt, eorū duo genera reperio. Prius genus est eorum, qui solutionem captiuitatis in primum annum Olympiadis LV conserunt: alterum eorum, qui tempus illud XVIII aut XIX annis ante LXIII Olympiadem definiunt. In priori hæresi fuerunt & quidam veterum Ecclesiasticorum, vt alicubi indicauimus. Aiunt Cyrum cæpisse imperare primo anno Olympiadis LV, hoc est 217, anno Iphiti, quod verū est: de quibus deductis septuaginta, relinquitur annus excidit Hierosolymoru, & cæfus Sedekia 147 a primo ludicro Olympico. Sed puerilis sentētia multis absurditatibus eluditur. Primo computatione non recta annorum LXX a capto Sedekia. Deinde quod Cyrum statim initio regni sui Regem Mediæ, Persidos, Susidos, Assyriæ, Babylonis, totius Asiae minoris, Indiæ, totius Syriæ constituunt, qui vnus Persidos Rex fuerit aliquot annis ante casum Astyagis, & post illud tempus pauculis annis ante obitum Babylone potitus sit. Haec sola absurditas facit, vt non solum eorum nulla ratio habeatur, sed vt ludibriū quoq; debeāt. Tertio 147 annus Iphiti est 118 Nabonassari: qui erat annus quintus ante initiū Nabopollassari patris Nabuchodonosori. Ergo Nabuchodonosor anno decimono regni sui templum & Hierosolyma euertit annis quinq;

X. PROLEGOMENA.

ante quam pater ipsius, cui ipse successit, regnaret. Digna prosecto talibus doctoribus sententia. Tamen tantum abest, vt hac tam insigni absurditate a sententia desistant, vt animos ab eiusmodi portentis opinionum sumant. Postremo ignorant diuersà esse initia Regum, vt ipsius Nabuchodonosori, cum patre, & solius: Alexandri, ab excessu Philippi patris, & ab initio Seleuci: Diocletiani, ab æra martyrum, & a primo anno imperij. Sic etiam Cyri, apud Græcos, ab initio regni Persidis: apud Babylonios, vel a subacto toto Babylonis imperio, vel ab aliquo insigni facto, quod cunque illud fuerit, siue ex edicto ipsius Cyri, siue translatione **των επαγομαιθών** vt solebat fieri. Qui tantam inscitiam sequi noluerunt, non tamen rectam viam institerunt, quia quindecim aut amplius annis ante XLVI Olympiadem casum Sedekiae coniiciunt. Nos ante annum quartum illius Olympiadis id non potuisse accidere ita demonstramus. Ezekias Rex Iuda, postquam singulari Dei beneficio ab ancipiti morbo conualuisset, anno XIII regni sui, accepit Legatos & **Σωτήρια** a Merodach Rege Chaldæorum. Ponamus XIII annum Ezekiae in primo anno Merodach, hoc est, in XXCII Nabonassari. Nam is est annus primus Merodach apud Ptolemæum ex Chaldaicis obseruationibus. Hoc modo annus primus Ezekiae conuenerit in annum XIII Nabonassari. Ab initio Ezekiae, ad excidium templi, anni sunt absòluti 138. Hoc est, annus ipsius excidij est 139 labens ab initio Ezekiae quod ita demonstramus. Annus primus Sedekiae est quartus Hebdomadis, teste Ieremia, initio cap. XXVIII: & proinde undecimus, qui & vltimus, est Sabbaticus. de quo extat testimonium apud Ieremiam, & nemo dubitat. Rursus annus tertius decimus Ezekiae erat Sabbaticus, auctor Isaias XXXVII, 30 ex quibus manifesto colligitur, XIII Ezekiae esse primū Hebdomadis, & primum Ezekiae esse sextum Hebdomadis. Ergo annis ab initio Ezekiae vnitas addenda, ad methodum anni Sabbatici. Addita vnitate annis 139, numerus erit septenarius. Quare annus labens 139 est verus annus ab initio Ezekiae. Quibus additis 13 annis Nabonassari præteritis (quia posuimus 14. Nabonassari primum Ezekiae) componitur annus Nabonassari 152 in quo casus Sedekiae ex hac hypothesi locatus est, hoc est, in anno periodi Iuliane 4118: de quibus deductis 907 absolutis ab Exodo, remanet annus Exodi 3211 in periodo Iuliana. Porro Nisan Exodi cæpit feria quinta, vt toties diximus, & ex Mose rectissime ante nos Iudei docuerūt. At in anno periodi Iuliane 3211 Nisan no cæpit feria quinta, sed feria tertia, Martij XI, cyclo tâ Solis, quâ Lunæ XIX. Ergo annus proximus, quo Nisan cæpit feria quinta, is debuit salté esse annus Exodi: atq; adeo is fuerit annus periodi Iulianae 3214; in quo sane Nisan cæpit feria quinta, Aprilis VI,

PROLEGOMENA. XI

cyclo Solis XXII, Lunæ III. Additis 907 annis absolutis ab Exodo, annus 4121 periodi Iulianæ fuerit is, in quo excidium templi contigit: qui est quartus Olympiadis 46, uterat propositum. Sed & post Olympiadem 46 ponendum esse casum Sedekiae ita probabimus, Amasis rex Ægypti, postquam regnasset annos 55, obiit circiter annum 7 Cambysis, anno ante excessum ipsius Cambysis, hoc est, anno 225 Nabonassari. Nechao interfectus est a Nabuchodonosoro anno quarto Ioiakim regis Iuda, Ieremias XLVI, 2. Post cum regnavit Psammitichus annos VI. Cui Aprias, cuius meminit Ieremias XLVIII, 30, succedit. Is post XXV annos relinquit regnum Amasi. Summa annorum a cæde Nechao ad obitum Amasis, anni 86, qui deducti de 225, relinquunt annum Nabonassari 139, quartum Ioiakim Regis Iudæ, primum Nabuchodonosori. Ergo Sedekias captus anno 158 Nabonassari, qui erat tertius 47 Olympiadis. Idque verum esse postea validissime demonstrabimus. Diodorus Siculus, auctor omnium Græcorum certissimus, attribuit, LV annos Amasidi. reliquos Apriæ & Psammatichi habemus ex Herodoto. Temere igitur, & imperite faciunt, qui casum Sedekiae antiquiorem illo tempore constituunt: neque his cassibus sese explicare poterunt, quantumvis sua commoveant sacra, ut Plautus loquitur. His valide demonstratis, & licentia chronologorum intra aliquos fines summoti, quos amplius migrare non possunt, ad origines ipsas penetremus. Sed prius ut in Mathematicis cōcessa quædam, aut quæ negari non possunt, assumuntur, ita & nobis quoque faciendum. Tempora & initia Regum Babylonie a Chaldæis notata in observationibus eclipticis, quæ reiicere & damnare extremæ impudentiæ & inscitiae est: item, eorundem regum initia & tempora a Beroso Chaldæo, qui minus quam tribus sæculis post illos vixit, & qui quæ Actis ac fastis Babyloniorum publicis continebantur, ignorare nō potuit; hæc, inquam, non tantum tãquam vera haberi postulamus, sed etiã, qui aliter putant, tanquam indignos censi, qui aut audiri a nobis mereantur, aut vllas literas attingant, aut aliquem locum inter doctos habeant. Tricesimum annum, cuius initio Prophetiae suæ meminit Ezekiel, quique capti Iechoniae quintus erat, Iudæi inepti deducunt a libro legis reperto, anno XVIII Iosiae Regis. Quis vnquam a libro reperto vllam æram, aut edicto Iosiae institutam, aut a Prophetis usurpatam legit? Si tanti erat illa temporis nota, quare eam nō usurpat Ieremias, qui tã accurate annos Regum Iuda Iosiae, Ioiakim, Iechoniae, Sedekiae notare solet? Capite XXV, quare dicit anno quarto Ioiakim, cum dicendū esset vicesimo secundo a libro inuento? Esto, cur Ezekiel dixit tricesimo, non tricesimo a libro inuento? qui tamen dixit anno quinto deportationis Regis Ioachin.

XII PROLEGOMENA.

Certe mos est vti epocha, quæ omnibus & nota & in vsu sit. Quare igitur epocham producit, neque plebi notam, neque in vsu positam? Sed quid ea epocha opus in Babylonia, inter deportatos? Nugæ Iudæorum, nugæ sunt istæ, & hallucinationes doctorum, qui eos sequuntur. Quare eruditiores Iudæorum, huius absurditatis & nugatoriæ causæ conscij, his ineptiis explosis, dicunt, illum annum non a libro inuento, sed Iubilei fuisse tricesimum. At hoc est litem lite decidere. Nam, quomodo Iudæi annos a Iubileo putarent, qui Iubilea numquam usurparunt? Annos quidem Hebdomadis notant, vt initio XXVIII Ieremiæ mentio anni quarti septimanæ : Initio regni Sedekia, anno quarto. Rursus mentio anni primi, & secundi in annis XIII, & XV Ezekia, apud Isaiam XXXVII, 30. Sed notationem per Iubilea, imo ne Iubilei quidem mentionem, nusquam, nisi in lege, reperiens. Præcepta fuit tantum, non recepta Iubilei observatio. Sed quæ hæc plumbea Iudæorum sententia a XVIII Iosiae Iubileum putare? Iubilea putantur a primo anno hebdomadis, non a septimo. At XVIII Iosiae fuit septimus septimanæ, non primus. Quare, si a Iubileis annos putare mos esset, fuerit hic annus non vti tricesimus, sed vnde tricesimus Iubilei, a XVIII, non a XVIII Iosiae. Denique is erat annus 862 ab excessu Mosis, 855 a diuisione terræ siue **τς γεωργίας** Ergo fuit vicesimus secundus, non vnde tricesimus Iubilei. En quot errores locus præpostere sumptus nobis peperit. Cum igitur neque a libro legis inuento, quod est absurdissimum, neque a Iubileo, quod est falsum dupliciter, ille tricesimus annus putandus sit; sequitur, quod negari non potest, a quodam rege tunc imperante putandum esse. Nam deportati & captiui inter victores, qua epocha vti possunt, nisi victoris? In Palaestina, cum aliqua esset Iudæorum Respublica, & Ecclesia bene constituta, Iudæi cogebantur vti anno Alexandria dominorum Seleucidarum: quanto magis Chaldæorum, in media Chaldæa, nullis legibus, nulla Republica, nulla Ecclesia. Nehemias initio libri sui ita scribit: ***Accidit mense Casleu. anno vicesimo, cùm eßem in castro susan.*** Si alibi non expressisset se de vicesimo anno Artaxerxis loqui, haud dubie aliquod Iubileum hic commenti essent inepti Iudæi, & inepti quidam hominum nostrorum sequuti essent. Eodem quoq modo loquitur Ezekiel ***anno tricesimo***, non adiecto regis nomine. Quid enim opus erat in Chaldæa? Duo ergo Reges fimul imperabant, Nabuchodonosor, & ille, qui iam tricesimum annum currentem imperabat. Quisham Rex, obsecro, potuit tricesimum annum in regno agere, cum iam Nabuchodonosor tertium decimum regnaret? Non alius igitur fuerit, præter Nabopollassarum patrem Nabuchodonosori, quod verum est. Nam XXIX solidos annos imperauit,

PROLEGOMENA. XIII

teste Beroso. Quod si silius eius anno XXX patris iam duodecimum absoluerat, profecto imperare cæperit anno patris decimo octauo, qui erat Nabonassari 140. Nam primus Nabopollassar est 123 Nabonassari, testibus Chaldæis apud Ptolemæum, ex defectibus Lunaribus obseruatis. Et proinde Sedekias captus fuit anno 158 Nabonassari, tertio autem Olympiadis 47. Vide locū Berosi apud Iosephum. Nabopollassarum audita rebellione Ægypti misit silium eo cum regio imperio, & regio exercitu :a quo tempore consurgit initium Nabuchodonosori cum patre regnātis. Mos erat Regum Babyloniae & Persidis, vt aut profecturi in expeditionem, filios reges declararent, aut in expeditionem mitterent cum regio nomine, tanquam designatos, si contigisset ipsum patrem mori, absente silio, ne vllus de rege futuro tumultus oriretur. Exemplum habemus apud Herodotum de Cyro Cambysem in solium suum collocante in expeditione in Scythas. Hinc Otesias Cambysi attribuit annos 18, cum tamen solus regnarit octo annos, testibus omnibus veteribus Græcis, & Chaldæis ipsis apud Ptolemæum. Dario vero Notho annos idem attribuit 35, cum tantum 19 solus imperarit. Rursus Berossus XXXXIII annos ait Nabuchodonosorum imperasse, comprehensis nimirum 13 annis, quos cum patre communicauit, cum illis quos solus in imperio transegit, Quare Nabuchodonosori regnum dixit non Satrapian, tanquam a patre non vt Satrapes, sed Rex & socius imperij in rebelles missus. Verba eius sunt hæc: **Συμμίξας ὁ Ναβοχοδονόσορος τις αποστάτη τς παρατάξειμειος, άωτου τε όκυθίος σεν κί τω χώραν εξ αρχής πω τω αυτού βασιλείαν έποησεν.** Victo rebelli, eius regionem regno suo subiecit. Mox subiicit, Nabopollassar patris morte audita, qui XXIX annos solidos regnauerat, ipsum Babylonem se contulisse: quod accidit proculdubio aliquot diebus post illud tēpus ab Ezekiele designatum. Obiit enim Nabopollassarum anno regni sui XXX. **τος τε πάτριε αϊτού συνέβη Ναβοπολλάσσαρ ήτοι τούτων τον καιρόν άρρωστος αυτί ον τη Βαβυλώνιων πόλι μεταλλάζει τόν βίον έτη βεβασιλαχόπ ει κοσι εννέα.** Pulcherrima hæc est obseruatio, quam Beroso vernaculo Babylonicarū rerum scriptori debemus. Eadem verba repetit Eusebius De preparatione euangelica, vbi plane **Ναβοπολλαστιρον** quemadmodum est apud Ptolemeum, nominat, **Ναβोलлδοσταρον** vt perperam est editū in Iosepho: ex quo ineptus quida duos esse coniecit Nabulassarum & Nabopollassarum cum tamen eadē verba sint, ne vna quidem syllaba minus, præter illud nomen. Rursus apud Iosephum lib. X ca. II. eadem verba Berosi repetuntur. Sed vbi hic est **Ναβουλδοσιρος** ibi est bis **ναβουχοδονόσορος**, vtrouque male pro **ναβοπολλάστιρος**. Quā bene hæc diuinis scripturis conueniunt? Vnde etiam

XIV PROLEGOMENA.

sequitur, mortuo Nabopollassaro, non tricesimum annum Nabuchodonosori dici cæptum in Chaldæa, sed primum. quæ res obseruatione digna. Iudæi primum annum putarunt ab eo tempore, quo cum imperio missus est. Sed in Chaldæa primus eius annus consurgit ab obitu patris. Itaque Danielis II, annus secundus Nabuchodonosori est sine dubio secundus ab obitu Nabopollassari, tricesimus primus ab initio eiusdem, 152 ab initio Nabonassari, sextus Sedekiae. Vnde indubitata eruitur temporis nota illius Capitis secundi apud Danielelem, qui erat quartusdecimus annus capti Danielis, & sociorum cum rege Ioiakim, sextus autem regni Sedekiae. Proinde annus ille erat XIII Nabuchodonosori in Syria, secundus autem in Babylonia: non autem XXV, vt coniicit Hieronymus ex quadam victoria Nabuchodonosori de Syria, & Arabia, cuius meminerit Berosus. At Berosus loquitur tantum vsque ad obitum Nabopollassari, qui erat XIII Nabuchodonosori eius filij. Histam illustribus demonstrationibus sua somnia præferant, quibus antiquius est somniare, quam vera dicere, aut nosse. Nos ad reliqua pergamus. Annus capti Sedekiae est 158 Nabonassari, 4124 in periodo Iuliana. Deductis annis 907 solidis, relinquitur annus 3217 Exodi, qui est 2264 Iudaici Computi: in quo sane Neomenia Nisan habuit characterem feriam quintam, secunda Aprilis, Cyclo Solis XXV, Lunæ VI. Sed quadragesimus annus, & quadragesimus septimus, hoc est 2303, & 2310 Iudaicus fuit sabbaticus. Iosuae XIII, 7, 10. Iudæi dicunt septenarios annorum Computi siue æræ suae esse Sabbaticos. Atqui 2303, & 2310 sunt septenarij. Ergo recte Sabbaticos annos putant Iudæi; vt apud illos post legem nihil hac obseruatione vetustius sit; res profecto, quæ firmissimum munimentum futura sit harum rerum investigatoribus. Neomenia Nisan Exodi conueniebat cum neomenia Krionos. Ita vere naturalis fuit illa neomenia. Præterea quadragesimus septimus annus conuenit sabbatico Iudaico: 902 autem annus est tricesimus Nabopollassari conueniens cum testimonio Ezekielis. Deniq; anni 86 a septimo Cambysæ retro putati desinunt in anno cædis Nechao Ægyptij, eodemque 139 Nabonassari: quod conuenit eidem computationi. Negari igitur non potest, hanc esse veram Exodi epocham, quam & verbum diuinum, & vsus anni Sabbatici, & historiæ fides penes eximium scriptorem Chaldæum Berofum, & naturales neomeniæ utriusq; sideris in vnum conuenientes confirmant. Quid postulamus præterea? An vt tam certis, tam egregiis, tam firmis argumentis somnia Corybantum anteponamus? Quis vnquam ita haec demonstrauit? Quid demonstrauit?

PROLEGOMENA. XV.

Quis aliter potest demonstrare? Iam a conditu rerum, ad exodum, anni sunt absoluti 2452 cum mensibus sex ab autumno, anni vero absoluti 2453 a vere. Sed ante Exodum initium anni putabatur ab autumno, & eodem initio in tempus veris translato, tekupha tamen, hoc est finis anni Solaris manfit in autumno, circa quam tekupham Deus **την σκηνοπηγια** celebrari præcepit. Igitur vbi initium anni ab ultima antiquitate fuit, inde & rerum quoq; initium repetendum, quod quidem a nobis factum, damnata priori sententia, quæ initium rerum statuebat in vere. Reliqua pete ex capite de conditu rerum, Praeterea, quibus annus Lunariorum in vsu est, illis commodius initium, & rationibus Tropicis conuenientius ab autumno, quam a vere, vt Iudæis propter **την σκηνοπηγια**, & Pascha. Nam si annum nostrum caelestem admitterent, & hoc vnum cauerent, vt **την σκηνοπηγια** citima sit in secunda Zygonos, semper citimum Pascha esset in neomenia Krionos quia interuallum a neomenia Zygonos, ad neomeniam Krionos, est semper 178 dierum, vno die plus, quam a scenopegia ad Pascha. Anni Sabbatici causas iam reddidimus, & verum annum sabbaticum a Iudæis hactenus obseruari demonstrauius, initio hebdomadum sumpto, non vtique a defectu Mannæ, quod fanatici quidam, & veritatis hostes faciūt, sed a 48 anno Exodi, ex capite XIII Iosue, & rationibus doctorum Hebræorum, qui dicunt septem annos **קדוש** id est, subiugationis terræ, septem **חולל** fuisse, id est, diuisionis quod rectissimum est: ideoq; hebdomadem primam diuisionis, non subiugationis procedere in numerum. An potuit annus sabbaticus esse ante agrorum culturam? Furor est aliter putare. Tamen non defunt, non deerunt, qui solo contradicendi studio, vt sapere videantur, aliter statuent: quibus per me non solum hoc sacere, sed etiam nos irridere licet; quandoquidem veritas apud illos nullo in precio est. Vnde nata sit diuersitas epochæ excidi Ilij, cum alij 407 annis, alij 405, eum casum antiquiorem prima Olympiade statuant, aperuimus ex doctrina anni Attici, cui acceptum referimus quicquid eximium ex alta obliuione eruimus. Veram sententiam Eratosthenis esse deprehendimus, quæ illam cladem coniicit in annum 407 ante caput primæ Olympiadis: eiusque veram diem in anno Iuliano often dimus. Primam autem Olympiadem ex doctrina itidem anni Graeci XXIII die Iulij celebratam fuisse ante nos aperuerat nemo. Et tamen quidam Simioli tanquam rem vulgatam in suis vanidicis Chronologiis retulerunt cuius rei cognitionem vnus Pindarus, quem illi neq; uiderunt, neq; norunt, nos docuit. Quemadmodum autem Olympia, ita etiam Karnia plenilunio celebrata fuisse, libro primo, capite de periodo Laconum

XVI PROLEGOMENA.

often dimus neque solum plenilunio, sed etiam eodem anno, quo Olympia. Itaq; Herodotus libro VIII Olympia & Karnia anno primō Olympiadis 75 celebrata fuisse scribit, pag. 307 editionis Henrici Stephani nostri. Cum multi eruditissimi viri, & quidem in iis Onusrius Panuinius Pater historiæ, multa accurate de Palilibus Urbis disseru erint, vt ei doctrinæ nihil ad perfectionem deesse videatur, tamen & plura deesse ex nostris disputationibus colligi pōtest. Monere vero debent Annalium & Fastorum scriptores, qui tempora sua ad annos Urbis dirigunt, utra Palilia sequantur, Varroniana, an Catoniana. Nam certe Onufrius noster, tametsi Catonem sequitur, tamen in quibusdam imprudens ad Varronem transfūgit. Nisi hæc distinctio adhibeatur, ridicula multa consequi necesse est. Exemplum habemus in annis Christi per annos Urbis eruendis, quod hactenus ab omnibus factitatum. Christus in annis Varronianis vno anno maior est apud aliquem, quam in Catonianis apud alium. Quare, vt dixi, ridicula sunt. In sequentibus epochis quanuis non ea occurrit obscuritas, quæ in prioribus tamen semper aliquid noue demonstratur, prætersuperiorum scriptorum consuetudinem: in quibus sunt quædam de vero die & anno natalis Alexandri, eiusque obitus: de Encæniis Machabæi, de initio Simonis Iudæorum Ethnarchæ, quem Iudæi Iohannem vocant, de æra Hispanica. De quibus omnibus plura noua differuntur, quam trita & vulgaria. Iam excessum Herodis ad suum verum annum ex Iosepho retulimus, qui ad epocham Actiacam illud tempus diligenter exigit, & præterea notationem, cui contradici non possit, adducit, defectum Lunarem, qui contigit IX Ianuarij, anno 45. Iuliano ineunte, in cuius anni sequenti Decembri Dionysius Exiguus imperite statuit natalem Christi, nouem solidis mensibus scilicet post excessum Herodis. Itaq; diligentissimus **κι φιλαληθές α τος** omnium scriptorum Iosephus recte ait decessisse XXXV anno labente regni eius a captis a Sofio Hierosolymis. in quo tamen interpretatio adhibenda. Nam reuera Herodes obiit anno tricesimo sexto ex diebus aestiuis noni anni Iuliani. Ergo tricesimus sextus annus Herodis iniuit ex diebus aestiuis anni Iuliani XLIII. Obiit autem initio Nisan. Igitur sine dubio decessit anno Iuliano XLV, qui erat tricesimus sextus, iniens ex diebus aestiuis, vt diximus. Sed ex computatione ciuili Iudæorum, nondum XXXVI annus iniverat. Iosephus enim, & Iudæi eo saeculo putabant omnia tempora a XXIII Ijar, vt alibi often dimus: cuius consuetudinis ignoratio multos decepit. Ab Ijar igitur Hyrcani, siue, vt Iudæi vocant, Iohannis Hasmunai tricesimus sextus annus Herodis inibat, qui tamen iam nouem mesibus ante ex consuetudine Romana ini

PROLEGOMENA. XVII

uisset. Itaq; eius decessus confirmatur primum accurata putatione diligentissimi scriptoris, deinde notatione eclipsis, quæ omnem contradictionem excludit. At ex epilogismis Eusebij Herodes obierit anno Iuliano LII, septem annis folidis post illum defectum. qui stupor non meret castigationem, cum tanquam sores indicio suo perierit. Nam statim ab eius decessu tetrarchiam suam Archelaus eius silius iniuit: quod quidem, si huic oraculo Eusebiano credimus, contigerit anno Christi Dionysiano septimo labente. Ergo Christus fuerit annorum septem, cum ex Ægypto monitu Angeli reuocatus est. Quod est ridiculum. Rursus anno decimo regni, aut tetrarchiæ fuæ Archelaus ab Augusto relegatus est Viennam Allobrogum. Secundum tempus ab Eusebio determinatum, hoc contigerit anno Iuliano LXI, qui erat annus Tiberius tertius currens, biennio absoluto post excessum Augusti. Hoc modo anno tertio excessus sui Augustus Archelaum relegauerit. Vides **αποπίδη**. Atqui innumeros videas, quibus hoc somnium placet. Nam sane omnes sere Chronologiæ & Annales hoc stigmate inusta sunt. Atque vtinam in illis hominibus non esset vir eximia doctrina præditus Dominus Cæsar Baronius, Annalium Ecclesiasticorum scriptor, cuius operis copia nobis facta est ab amicis, cum hæc **προλεγόμενα** scriberemus. Is eruditissimus vir ex hoc loco Eusebij Iosephum exagitat, tanquam imperitum temporum: cum Eusebius potius ex Iosepho castigâdus fuisset. Nam absque Iosepho esset, quid certi de Herode haberemus? Quis hæc tractauit, præter illum? Qui fieri potuit, vt scriptor, cuius diligentia & fides in notatione temporum spectatissima, in iis peccauerit, quæ sine illo Eusebius & alij ignorassent? Sed ipse doctus Annalium conditor potest iam videre, vtrifides de hac re habenda, Iosepho, cuius ratiocinia cum motibus cælestibus congruunt, an Eusebio, cuius sententia & historiæ, & rationi aduersatur? Sed de Iosepho nos hoc audacter dicimus, non solum in rebus Iudaicis, sed etiam, in externis tutius illi credi, quam omnibus Græcis, & Latinis. Itaque desinat mirari doctus vir, cur tot eruditi, & nos quoq; qui non in illis eruditus, sed in huius scriptoris lectione peregrini non sumus, tantum illi deferamus, cuius fides & eruditio in omnibus elucet. Cæterum de Eusebij anilibus hallucinationibus, præter hanc, quam modo protulimus, satis libro sexto differuimus. Sed ad Epochas nostras venio: quarum omnium rationem reddere longum esset. De Epocha Martyrum Diocletiane non possumus tacere, eam hactenus etiam doctissimis imposuisse, quod eam ab initio Diocletiani incipere omnes credunt. Hinc prodigiosi errores, & magna Consulium confusio in Annales & Faftos deriuata sunt, præsertim in an

XVIII PROLEGOMENA.

nis. Nam initio Diocletiani perperam sumpto, perperam quoque persecutionis Epocha initur. Ea semper antiquitus a solis Ægyptiis Christianis hactenus vsurpata fuit. Itaque Historici & Chronologi; qui temporibus Caroli Magni dicunt cæptum putari ab annis Christi, cum antea mos esset annis Diocletiani vti, errant. Nam nullis nationibus in vsu fuit. Vnica autem Ecclesia duntaxat Alexandrina, & quæ illi subditæ sunt, hac Epocha vsa est semper, vti turque hactenus, & vocatur ab Ægyptiis, qui Elkupt dicuntur, **ظرع الشاهظا الظاوي** Aera Martyrum sanctorum. Nam hallucinatus est ille, qui nuper **قازغ** Captiuitatem vertit in literis Alexandrinæ Ecclesiæ Romam missis, anno Martyrum 1310, qui erat Christi 1593. Epocha igitur Martyrum iniuit XXIX Augusti, id est, neomenia Thoth Actiaci, vel Mascarā Habaffeni, anno Christi Dionysiano 284. Initium autem imperij Diocletiani a Palilibus anni 287. Differentia anni duo, menses octo. Perturbatio, quæ est in Consulibus a temporibus Maximinorum, vsq; ad filios Constantini, ea vtique ab antiquo est. Sed & non minor confusio in annis per secutionis : vbi magnæ sunt **αοπλεγίαι** apud Eusebium : quanuis recte sentit de initio Diocletiani, & primo anno persecutionis. Tamé omnium Chronologorum fides hac in parte nutat. Nam edictú Diocletiani de tradendis codicibus prius est Ecclesiarum euersione, euersio Ecclesiarum prior cæde Martyrum. Felix Africanus Episcopus & socij eius supplicio in Campania affecti ideo, quod codices Deificos, id est, sacram scripturam tradere noluissent. Itaque in Actis illorum scriptū fuit: **Et ductus est ad passionis locum, cum etiam ipsa Luna in sanguinem conuersa est, die tertio Kalem.Sept.** De Eclipsi Lunari loqui manifestum est, cuius is color fuerit, quem fanguinéum astrologi vocant: cuiusmodi proculdubio accidit anno Christi 301, cyclo lunæ 17, annis quatuor solidis ante edictum de euertendis Ecclesiis, idque III Nonas Septembris, non autem III Kal. Sept. diebus quatuor post passionem Martyrum. Itaq; perturbatus est ordo verborum. Legendum enim videtur: **Et ductus est ad passionis locum, die tertio Kal. Sept. cum etiam ipsa Luna in sanguinem conuersa est.** id est, quo tempore Luna defecit, proximo nimirum noui lunio. Nam cum constet passos III Kal. Septembris, & ita habeat Kalendarium, non videtur esse error in notatione temporis. At Dominus Baronius hæc gesta confert in annum 302, tribus annis ante persecutionem: & tamen putat eum esse secundum annum persecutionis, qui erat decimus nonus Æræ Martyrum, decimus autem septimus currens ab imperio Diocletiani. Sed **αναχρονισμοί** illo

PROLEGOMENA. XIX

rum Annalium propagati sunt partim ex erroribus aliorum Chronologorum, quos auctor sequitur, partim ex annis Christi male ad fuam & veram epocham reductis. Vnde factum, vt ab initio operis, ad tempora Nicenæ synodi, ne vnus quidem annus Christi veræ epochæ suæ redditus sit. Itaque triennio aliquando, aliquando quadriennio, vt plurimum autem biennio erratum est. Exempli gratia : Excidium Hierosolymorum contigit anno Christi Dionysiano LXX, quo neomenia Nisan conueniebat cum neomenia Xanthici, teste Iosepho. In Annalibus reseritur ad annum 72 : qui est error Eusebij, sed alibi ab eodem castigatus. Certum est, Fructuosum Episcopum, Christi Martyrem, cum fociis passum anno antequam pax & interspiratio data esset Ecclesiis sub Marco Aurelio Antonino, & L. Ælio Vero. quod tempus Eusebius consert in annum quartum Olympiadis CCXXXIII, id est Christi Dionysianum 160. Ergo passus est Fructuosus anno Christi 159. Hoc aliter demonstrabimus. In Actis agonis Fructuosi & sociorum legitur: ***Producti sunt duodecimo Kalend. Februarii, feria sexta.*** Ergo litera Dominicalis erat B. Proinde hoc accidit anno 159, triennio citius, quam notatum in Annalibus. In Actis Andreae militis & sociorum scriptum extat, eos necatos fuisse decimoquarto Kalendas Septembris, Dominico die, hora secunda. Igitur litera Dominicalis erat G. Hoc necessario contigit anno 305, qui erat primus persecutionis a Pascha illius anni antecedente, post euersas Ecclesias: quod quidem Pascha celebratum 25 Martij, ipso die termini. At in Annalibus hoc refertur in annum 301, quadriennio ante rem gestam. Rursus in Epiftola Vigilij Episcopi Tridentini de Passione Sanctorum Sisinnij, Martyrij, & Alexandri, ita legitur: ***Die passionis Sanctorum, quarto Kalendas lunias, feria sexta, nascente luce.*** Passi ergo sunt anno 403, cyclo Solis XX, quando XXIX Maij erat seria VI. At in Annalibus dicitur scripta anno 400 Christi. Scripta ergo fuisset triennio ante cædem ipsorum Martyrum Cui absurditati ipse non ad scribet, certo scio. In iisdem Annalibus ex codice Antonij Augustini mentio sit Homiliæ Cyrilli Episcopi dictæ in natiuitate Ioannis Baptistæ, Pharmuthi vicesima octaua, indictione prima, sub Theodosio iuniore & Valentiniano. Ergo dicta fuit Homilia anno Christi 433, April vicesimatertia. At in Annalibus refertur in annum 432, April. 29. S. Benedictus Monachorum Occidentis Pater, obiit XI Kal. Aprilis, Sabbato sancto, vt refert Aimoinus monachus ex Actis S. Mauri ipsius Benedicti discipuli. Toto illo saeculo hoc non potuit contingere, nisi anno 536. Tamé in Annalibus Ecclesiasticis obitus Benedicti cõferin

XX PROLEGOMENA.

tur in annum 542, sex annis ferius. Multa igitur peccari necesse est in Gestis Benedicti, quæ in illis Annalibus referuntur. In Encyclica epistola Vigilij Papæ scriptum fuit : *Piissimus atque clementissimus Imperator Dominico die, id est, Kalendis Februarj, gloriosos Iudices suos ad nos destinare dignatus est.* Anno 554 Kalendis Februarij fuit dies Dominica. At in Annalibus hoc confertur in annum 552, duobus annis citius. Anno 546 turbatio facta in Pascha, vt ex Cedreno docuimus, capite de periodo Dionysiana, libro IIII. In Annalibus resertur sub anno 545. Martinus Episcopus Turonensis obiit anno 395, vt accurate a nobis disputatum est. Auctor Annalium Sigebertum sequutus coniicit in annum 402. Ex eo errore multū peccatum est in temporibus Regum Francorum de quibus consulatur ultima diatriba libri sexti huius operis nostri. Non femel monuimus magnam perturbationem esse in initiis Imperatorum, a Maximinis ad Valentinianum. Vtaliostaceam, Constantini initium ab aliis in 305, ab aliis in 306 annum coniicitur. At Constantinus iniuit imperium post obitum patris sui Chlorig. Obiit autem Chlorus in Britannia anno primo Olympiadis 271, vt inquit Socrates. Nos often dimus, apud Socratem, Hieronymi Supplementū, Aufonium, & alios, semper Olympiadem sumi pro lustro Iuliano, non pro lustro Olympico Elidensium, idq; lustrum Iulianum biennio posterius esse Elidensi, cum incipiat ab anno Iuliano bisextili. Itaq; is fuit annus bisextilis, quo obiit Chlorus, & imperium iniuit Constantinus. Sed duæ cautiones adhibendæ. Prior est, vt scias annum Constantinopolitanum, siue Nicenum hic intelligi, qui incipiebat a XXIIII Septembris. Altera, vt prolepsis usurpata intelligatur in anno mortis Chlorig. Nam obiit XXV Iulij, LXI diebus ante XXIIII Septembris, & tamen obitus eius ad eundem annum resertur quo iniuit imperium eius filius, *προληπτικούς*, vt dixi. Omnino igitur iniuit imperium anno 303, aut 307. Nam primus annus Olympiadis Iulianæ incipit semper diebus 153 ante bisextum. Sed nemo concedet Chlorum obiisse anno 303. Obiit ergo 307. Et proinde anno 307 iniuit imperium Constantinus, ex ante diem VIII Kal. Octobr. eiusdem anni 307. In his prouocamur a docto Annalium scriptore, & rem absurdissimam prodidisse nos dicit, Constantini imperium iniisse ex anno 308, cum, vt inquit ipse, inu erit anno primo Olympiadis 271, Christi vero 306. Nos vero negamus vllam culpam aut absurditatem in nobis admissam. Nam annus Christi 308 Constantinopolitanus incipit a Septembri anni 307, vt iam dictum est. Et pröinde ipsum, & alios errare, qui annum Christi 306 a Kalendis Ianuarij dicunt esse annum labentem Constantini. Hoc enim volunt,

cum putant primum 271 Olympiadis Elidensis annum esse primum Constantini Olympias enim illa Iphitea cæpit ex diebus æstiuus anni 305, qui fuit annus primus persecutionis. Quare in annis Constantini, vt in aliis, insigniter peccatum est a viro docto. His positis, quinquennalia Constantini data sunt anno 312: vicennalia autem anno 327. Interuallum inter illas duas celebritates interiectum haud dubie vocatur Indictio, iniens a datis quin quennalibus, desinens in vicennalibus, quibus concilium Nicenum dimissum. Sed neq; hoc placet Domino Baronio: neque caussam appellationis Indictionum admittit. At nos dicimus, non minus iniuste nos hic, quam in initio imperij Constantiniani reprehendi. An negat Indictiones in quinquennia indici, & in quinquennalibus Principum panegyribus remitti? Si non credit, legat& quæ priore,& quæ hac editione ad eam rem collegimus. Quinquennalia illa dicuntur **ἐπινεμήσις**, hoc est ad verbum, sparsiones, largitiones, profusiones, in quibus liberalitas Principis ad remissionem vsq; tributorum,& indictionum, editiones munerum& spectaculorum, congiaria,& donatiua extendebatur. Inde **ἐπινεμήσις** non solum pro illa largitione sumitur, sed & pro ipsa indictionis temporalis nota. Nam quod Latini dicunt, Indictione prima, secunda, tertia hoc factum est, Græci dicunt, **ἐπὶ τῇ ἐπινεμήσει πρώτης, δευτέρας, τρίτης** Non ergo nos, sed ipse fallitur. Quid? si initium Constantini a nobis ignoraretur, tamé quinquennalia eius nos manu ad illud deducerent. Itaque ignorari non potest. Neq; minus errat, cum cladem Maxentij coniicit in annum 312. Quot modis enim hoc refelli potest? Sed de eo suo loco. Nam Maxentius anno 313, non 312 extinctus est, vt recte Panuinius notat, fed male inde Indictionum initia & caussas repetit: quod a nobis olim diligenter difcussum fuit. Sextus liber continet residuum Epocharū, in quo nobiliores quæstiones de Natalidie,& Passione Christi, de Hebdomadibus Danielis, quæ breuibis diatribis explicari non possunt, persequimur. Neautem aut rudiores, aut refractarius auctoritate veterum scriptorum nobis præscribere possent, pauca de Eusebij erroribus in antecessum delibauimus, in quibus, præter frequentes **αναχρονισμοί**, puerile illud deliramentū de Essenis consutauimus, quos Christianos fuisse hoc vnico argumento probat, quod **ἄσκηταί** effent,& solitarie viuerent,& monasteria haberent: quasi Bonzios Iapanensiū Christianos esse censeamus, quia& coenob tæ funt,& Psalmos quosdam instar monachorum Europæorum alternis modulantur,& horas Canonicales eorum exemplo habent. Eorum Essenorū alij **κοινίβιοι**, alij **μονάζοντες** fuerunt. Sed horum non videtur fecta diuturna fuisse. Ast **τοὺς κοινοβίων**, aut eorum non disimi

XXII PROLEGOMENA.

lium synagogæ suerunt ad tempora Iustiniani. Sunt enim ij, qui Caelicolæ vocantur. Nam & nomen id indicat. Cælicolæ enim sunt Angeli. Ita vocari volebant, propter sanctum, & caeleste, vt ipsis videbatur, vitæ institutum. In perueteri Glossario Latino-arabico Celicola **فرشته** id est, Angelus. Praeterea quia erant **ἡμέρα βαπτισται** noui baptismi auctores Donatistis fuerunt. Princeps eorum vocatur Maior, vt& aliorum Iudæorum. Hoc enim est **רב**, Philo dubitans quare Esseni illi dicti fint **θεραπεύεται**, vtrum quia medicinam profiterentur, an quia Deum colerent, ex eo coniiciendum relinquit, eos non dictos esse quasi **אמיהם** **ιατρούς**, vt volebat quidam Lunaticus literarum Hebraicarum professor, sed quia **ικέτας** vocat, eo offendit **הסיה** dictos, hoc est, **ἰλαστάς**, **ικέτας**. Quod Christiani non essent, sed mere Esseni, statim initio libri ostendit Philo. sed& Sabbati summus cultus, & reliqua, quæ a Philone de ipsis narrantur, satis leuitatis damnant Eusebium, & reliquos veteres, qui Eusebium sequuti idem hariolati sunt. Sed in Annalium tomo primo tacite perstringitur sententia nostra ab auctore, qui tamen fatetur veros Essenos Iudæos fuisse. Mirati sumus, quomodo ille putauit in vnum hæc bene conuenire posse, Iudaismum & Christianismum. Vt hoc probet, ait veteres patres idem scribere, quod Eusebium. Atqui ex Eusebio hoc desumpserunt,& eius auctoritate contenti Philonem non consuluerunt. quem si legissent, nunquam tam ridiculæ sententiæ assensum accommodassent. Hæc vero puerilia sunt. Venio nunc ad natalem Christi, quem vetustas Christianismi ad XXVIII annum Actiacum retulit, recte. Nam Christus iniens annum vnum a tricesimo ætatis fuæ accessit ad baptismum, vt omnes vetustissimi Patres ex Luca retulerunt, & post eos eruditus Annalium scriptor. Baptizatus eet anno XV Tiberij, duobus Geminis c o s s. anno Iuliano 74. Ergo XXV Decembris anni 73 illi inibat annus primus a tricesimo. Deductis 30 annis absolutis de 73, remanet annus Iulianus 43, in cuius XXV Decembris natus fuerit Dominus, cyclo Lunæ XVIII, anno Actiaco XXVIII, vt illi vetustissimi patres crediderunt, duobus annis solidis ante epocham hodiernam Dionysianam, anno solido cum diebus aliquot ante excessum Herodis. Hoc proculdubio verum est. Sed in Annalibus peccatur ab auctore in anno XV Tiberij. Quem enim putat XV, is est XVI,& magno errore illi attribuit Consules duos Geminos, quibus Consulibus annus XVI Tiberij iniit ex XIX Augusti, cyclo Lunæ vndecimo, anno Iuliano 74. Nisan igitur is, qui proxime secutus est baptismum Christi, Consulibus duobus Geminis, antecessit annum XVI Tiberij in euntem, mensibus quinque. At scriptor Annalium putat duos Geminos

minos Consulatum gessisse cyclo Lunæ XVI: in quo ne sic quidem sibi constat. Nam is fuerit annus 75 Iulianus iniens. Hoc modo Decembri anni 74 Christus iniverit annum primum a tricesimo: & deductis 30 absolutis, remanebit annus 44 Iulianus, in quo natus Christus fuerit, tribus circiter mensibus ante excessum Herodis, anno solido ante epocham Dionysianam, qua hodie Ecclesia utitur quæ sane multorum veterum, inque illis Eusebij fuit opinio. Sed Christus baptizatus anno 74 Iuliano: passus 78. Differentia, anni quatuor solidi, paschata quinque. Quorum nullum vestigium in illis Annalibus extat. Quinetiam auctor, quando numerus annorum non succedit ex voto, culpam in Iosephum reiicit, mendacem multis modis arguens: inter alia, quod scripserit **ἀπογραφῶ** factam post Archelai relegationem, cum, inquit, **ἀπογραφῇ** Christo nascente, contigerit, & aperte Eusebius id indicauerit. Nos hallucinationem Eusebij loco suo confutauimus, in quo descriptionem patrimonij Archelai cum descriptione totius orbis Romani confundit more suo, neq; meminit verbis illis, **αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη**, designari non unicam fuisse illam descriptionem, cum **τς πρώτη** mentio fiat Quare idem Euangelistes quemadmodum prioris meminit in Euangelio, ita alterius mentione facit in Actis, vt no sit audiendus doctus Annalium scriptor, qui non solum hac in parte Eusebij auctoritatem Iosepho opponit, sed etiam adiicit descriptionem illam eandem esse, de qua Æthicus statim initio libri fui loquitur: cum tamen neque tempus, neque res conueniat descriptioni nascente Christo factæ. Nam descriptio, de qua intelligit Æthicus, cæpit ab anno cædis Caesàris, desiuit in anno XXXIII, qui erat tricesimus quartus a primis Kalendis Ianuariis Iulianis, decem annis absolutis ante verum natalem Christi, duodecim ante epocham Christi hodiernam Dionysianam. Res autem eadem non est, imo longe diversa atq; adeo tantum differt descriptio, de qua Æthicus loquitur, a descriptione, quæ facta Christo nascente, quantum decempeda, & tabulæ censuales. Nam illa descriptio Æthici mandata est agrimensoribus, & Geometris, hæc Rationalibus. Illa orbis mensura **ἑαδίας μοί τς ἑηματίς μοί** hac census & facultates in Tabulas relatae. Sed neq; recte concludit, Iosephum hallucinatum, quod paulo ante initia belli Iudaici auditam ex adytis templi vocem scripserit, quæ diceret **H I N C M I G R E M C S** cum, inquit, Eusebius id in passionis Dominicae tempus referat. Quomodo Eusebius melius scire potuit ea, quæ contigerunt Christi & belli Iudaici tempore, quam Iosephus? aut vnde quam ex Iosepho: de illis dico, quæ non pertinent ad historiam euangelicam. Sed tam friuolum argumentum eluditur iis, quæ aduersus

XXIV. PROLEGOMENA.

hanc Eusèbij hallucinationem libro sexto dicimus. Denique iniuste vbique Iosephum reprehendit, omnium scriptorum veracissimum & religiosissimum, quod quidem ipsius scripta loquuntur, quem auctorem si non tam contempsisset, nunqua eos **αναχρονισμούς** commisisset, quibus totus contextus temporum primi tomi perturbatus est. Sed antequam ex hac velitatione facessimus, qua& nos& cognominem nostrum scriptorem ab animaduersione docti viri vindicamus, nos homines Aquitani expostulamus cum eo, quoda nobis tres summos viros ab dixit, Paulinum, Phoebadium, & Sulpitium Seuerum: qui cum fuerint natione, & domo Aquitani, tamen Paulinum & Sulpitium Romæ natos scribit, Phoebadium in Hispania. Quis illum docuit Paulinum non esse natum Burdigalæ, vbi antiquitus Paulina gens, hodieque quædam regio vrbis Burdigalensis Paulino cognominis est? Phoebadium autem Aginni Nitiobrigum Episcopum quare in Hispania natum dicit, aut quo auctore? Apud Hieronymum male excusum est Soebadius, qui error irrepsit ex Sophronio, vbi legitur **Σαβάδιος**. Sed liber manu scriptus Sanétæ Mariæ de Granateria liquido habet Febadium. Apud Sulpitium Seuerum deprauatum quoq; est, vbi legitur Fegadius, pro Febadius, vt quidem librarij scribunt. nam orthographia est **φοιβάδιος**, Phoebadius: satis hodie notus erudita sua in Arrianos Epistola, quæ ante XXV annos primum edita. Mei municipes Fiarium vocant, cuius memoriam bis quotannis instaurant, ineunte ieiunio quadragesimæ, & die Marci Euangeliftæ, mense Aprili, si bene memini. Huic successit Gaudius in episcopatu. Sulpitium Seuerum nemo hactenus Aquitanum fuisse dubitauit: sed patria ignoratur, cum tamen ipse Nitiobrigem sese manifesto prodat, cum Seruationem Tungrorum, Phoebadium autem suum Episcopum fuisse scribit. Phoebadius autem erat Nitiobrigum Episcopus. Iste Sulpitius Ecclesiasticorum purissimus scriptor, post transitum Martini recepit sese Elusonem, quo tempore ad eum scribebat Paulinus. Id oppidum est cum arce veteri in finibus Nitiobrigum, qua amni Draguto a Petrocoriis diuiduntur. Vulgo Lausam. Sed de hoc satis. Mei Nitiobriges pro Sulpitio Supplicium dicunt, quomodo& Bituriges suum illum vocant, quem eundem cum hoc faciunt perperam, cum inter transitum Martini, cuius noster Sulpitius discipulus fuit, & ordinationem Sulpitij Episcopi Bituricensis sub Guntchramno Rege, intercedant plus minus anni 190. Non iniuriam facimus docto viro, si cum bona eius venia doctissimos viros Aquitanos & Christianissimos originibus suis vindicamus. Sed quemadmodum tribus viris Aquitaniam orbauerat, ita eandem duabus

alienis ciuitatibus donauit, Reiensis, & Vasensi. Prosperum non vno loco dicit Regiensium in Aquitania fuisse Episcopum, cum dicendum fuerit, Prosperum Aquitanum fuisse Episcopum Reiensium, aut Regiensium in secunda prouincia Narbonensi. Hodie Ries vocatur. Nugantur qui eum Regij Lepidi Episcopum & scripserunt, & in fronte eius sacrorum poematum apponi curarunt: quasi Reienses, in fecunda prouincia Narbonensi, iidem sint cum Regio Lepidi in Æmilia. Vafense autem concilium idiotismus illorum temporum vocauit, quod potius Vasionense dicendum erat. Vasio Vocontiorum hodie Vaison dicitur. Est Episcopatus Auenioni metropoli attributus. Imperite quidam cum foro Vocontiorum confundunt. Itaque Vasense, vel Vasionense, in Vasatense mutandum non erat quemadmodum in anno Christi 552 perperam Firminum Vticensem mutat in Venciensem. Vticenses, vulgo dicuntur Vfetz. Est Episcopatus in prima Narbonensi. Dicuntur etiam Vcetenses, & Vcetiae Episcopus. Apud Gregorium Turonensem libro VI; mentio est Ferreoli Episcopi Vcetensis : vbi vulgo male Vceensis. Sed tam imperite vulgus Vticenses deprauauit in Vcetenses, quam Arausio in Aurasio: Vasensis dixit, pro Vasionensis. At ciuitas siue Episcopatus Venciensis, est in secunda Narbonensi. Vulgo S Paulus de Venciis. Scribendum vero per t. Venticensis, **οὐίντιον** enim dicitur Ptolemaeo. Fuitque Nerusiorum in Alpibus Graiis Metropolis. Sequuntur in sexto libro illa quinque Paschata a baptismo ad resurrectionem, suis temporibus, Consulibus, & cyclis notata. In tertio Paschate quid sit **Σάββατον δευτερόπρωτο**, explicamus, quæ verissima interpretatio adhuc assensum vel mereri, vel exprimere a doctis hominibus non potuit quod valde miror, cum absurdissima fit ea, quam sequuntur ipsi. Omnes igitur vno ore putant **δευτερόπρωτον**, pro **δευτερον πρωτος** dictum esse. Id ad verbum Hebraice esset **באחר סקרה** aliter **ύστερον πρότερον** Latine Præposterum quo nihil præposterius dici potuit. Nam quid est præ posterum Sabbatum? Non pudet iocularis interpretationis? Sed ita est. Alius fortasse assensum extorsisset. Sed quia a nobis, ideo minus acceptum. Theophylactus post Epiphanium, & alios veteres, interpretatur **ως δούτερον όν, προηγησαμενης άλλης έορτης кі σαββάτω**. Itaque verum est, quod diximus, omnes tam veteres, quam recentiores **δούπερόπρωτον**, interpretari **δούτερον πρωτον**, id est **ύστερον πρότερον**, præposterum. Vt illud probet, idem Theophylactus subiicit : **πολλάκις άπήντα ή έορτή όν τή πδρασκουη**. quod falsum est, propter translationes, quas imperiti negant sæculo Christi usurpatas, cum tamen longe ante Christum in vsu fuisse demonstrari

XXVI PROLEGOMENA.

mus, vt locus non fit pertinaciæ. Sed valeant Sabbata praepostera. Igitur **Σάββατον δουτερόπρωτον**, non quod **δούτερον πρωτον**, sed quod **ἀπό τς δουτέρας πρώτον**. Nam **ἀπό τς δουτέρας του πάοχα** inibat computus **τς πενρηκοστής**. Hebræi etiam hodie vocant **יְשׁוּעָה תְּשׁוּבָה** **Σάββατον πρώτον ἀπό δουτέρας** id est, Sabbatum, quod est primum a XVI Nisan, quæ est **δουτέρα του Πάοχα**. Vera, & recta interpretatio fine vlla præposteritate. De quinto Paschate verbum non addidissem, nisi cum hæc commentarer, incidissem in Commentarios quo rundam, qui Christum passum volunt ipso solenni Paschatis, XV Nisan, feria sexta, nempe parasceue Sabbati. Quauis auctoritas Euangelistarum, ratio ipsa, doctrina veteris anni Iudaici, omnia denique contra illos faciant, tamen potius etiam Euangelistas ipsos valere iubebunt, quam vt sententiam mutent. Caussa pertinaciæ verba Euangelistarum, **ἦν ὁ ἡ πρώτη τως ἀζύμων**. Contra obiicitur: **ἦν ὁ παρασκευὴν του Πάοχα** Iohan XIX, 14. Hic miseram latebram quaerunt, & strenuo mendacio ictum declinant. Aiunt **παρασκευὴν** tantum dici de Sabbato. Acuti homines! Quare dicit **παρασκευὴ του Πάοχα** nisi **πρὸς διαστολήν**, quasi & sit **παρασκευὴ** alius rei, quam **του Πάοχα**? quod quidem verum est. Nam **παρασκευὴ** est genus, cuius species **προσάββατον, καὶ προεορτήου**. Vtrumque vno verbo Hebræis est **כַּזְזִי**. Itaque **כַּזְזִי כַּזְזִי παρασκευὴ του Σαββάτου**, siue **προεορτήου** dicitur, **πρὸς διαστολήν** quod sint aliæ **παρασκευαί**, siue **προεορτήα**, quæ a festis suis appellationem sortiuntur. **כַּזְזִי כַּזְזִי παρασκευὴ του Πάοχα, προεορτήον του Πάοχα**. **כַּזְזִי כַּזְזִי παρασκευὴ των εβδομάδων**. Itaque ei parasceuae, in qua Christus passus, accidit tum vt ex consuetudine esset **προσάββατον**, id est, **παρασκευὴ του Σαββάτου** tum, vt casu **προεορτήου**, id est, **προεορτήοι του Πάοχα**. Sabbatum enim illud erat **ἡ ἑορτὴ των Ἀζύμων**, quæ propterea dicitur **μεγάλῃ ἡμέρᾳ** ab Euangelista. **ἡ ὥς μεγάλη ἡμέρα του Σαββάτου σάεινον** quod & ipsum quoque **πρὸς διαστολήν** dictum, tanquam fit quædam **Σαββάτου ἡμέρα** quæ non fit **μεγάλῃ**. Nam quod Hebraice dicitur **יָד** id est, Solenne, id **ἐλληνίσται** Iudæi, & Apostolus vocant **μεγάλῃν ἡμέροεν**. Vnde **κατ ὄξοχὴν** siue **αὐτ ὀνοματικῶς** solenne **Σκηνοπήγιας** dicitur **μεγλακῇ ἡμέρᾳ**, vt supra **ὅκ τς περιόδου Πέτρου** citauimus, nimirum exemplo Iudæorum, & Samaritarum, qui **τὴν Σκηνοπηγίαν** **יָד** vocant **αὐτ ὀνοματικῶς**. Tria autem proprie Hebraice vocantur **יָד** aliter **יָד** quas **ἐλληνίσται** quoque vocarunt **μεγάλας ἡμέρας**, XV Nisan, id est, **ἑορτὴ των Ἀζύμων** cum XXI Nisan. vi Sivvan, id est, **Πεντηχοστή** XV Tisri, id est, **Σκηνοπηγία**, cum XXII Tisri. Acron quidem in illud — *hodie tricesima sabbata* scholio isto *quæ Neomenias esse dicunt : quoniam per Sabbata Iudai numeros Lu*

nares accipiunt. Et Sabbatum magnum in renouatione Lunæ a Iudeis hodie celebratur :

videtur omnes neomenias nomine Sabbati magni indigetare: sed, quid fit Sabbatum magnum, ignorat. At Sabbatum ordinarium nunquam dicitur **μεγάλη ημέρα**, non magis, quam **η** Sic Philo libro **πρι θεωρητικου των Εαστηνων** dixit **τήν προεόρπον τς μεγίστης έορτής**, loquens de Pentecoste. At ordinarium Sabbatum nunquam dicitur **μεγύστη ημέρα**, aut **έορτή**. Temere igitur doctor Theologus Commentario in Iohannem ait **παρασκευήν** tantum dictam de feria sexta, & omne Sabbatum dici posse **μεγάλην ήμέραν**. Ecquæ Grammatica hæc est, vt **παρασκευή του πάσχα** non fit **παρασκευή του πάσχα**? Quid potest dici absurdius? Ac propterea longe iocularius dicit eodem modo dictum **μεγαλήν ήμέραν του Σαββάτου όκειίνου**, vt Ioh. VIII. 37. **όν** **Ο** **τή έοχάτη ήμέρα τή μεγάλη τς έορτής όκειίνης**. Nam verum est eodem modo dictum, sed contra animi eius sententiam : quod nimirum dicta fit **μεγάλη**, quia octaua Tabernaculorum, non quia Sabbatum quæ quidem octaua fuit eo anno feria quinta, non Sabbatum, 169 diebus ante passionem. Itaque dum hoc effugium parat, suo se gladio iugulat. Quis vnquam tam obstinatos aduersus veritatem animos credidisset? Illam autem obiectionem quam argute eludunt **!ίνα μή μιανθωοιν άλλ ίνα φάγωσι τό πάσχα**. Aiunt **φάγειν τό πάσχα**, hic non esse agnum Paschalem comedere, sed alia sàcrificia Paschalia. Argute, docte, eleganter, vt nihil supra : quasi in parasceue comedere Pascha aliud fit, quam agnum Paschalem comedere. Imo nos negamus, **θύειν κί φαγειν τό πάσχα**, aliud esse, quam agnum Paschalem immolare, aut manducare Exodi XII, 21. Neque vllus paulo doctior illud fine risu audire potest. Sed quid ex tot mendaciis consequuntur? Quid, quam vt se deridendos propinent? Si quintadecima Nisan, quando Christus passus, fuit feria sexta: ergo Pentecoste illius anni fuit Sabbatum. Nam Pentecoste est feria secunda quintaedecimæ Nisan, vt diximus ad Computum Iudæorum. Fallitur ergo Ecclesia, & omnis Christianitas, quæ ab ultima vsq; antiquitate credidit illam Pentecosten fuisse diem Dominicam, non Sabbatum. Quid igitur? Quid? **Dic aliquem, dic, Quintiliane, colorem**. Itaque Doctori Theologo non bene procedit commentum. Rursus urgetur absurditate. Deus die magno Azymorum districte vetat opus facere. Exodi XII, 16. Leuitici XXIII, 7. Hinc quoque aliquo insigni facinore elabendum erit. Adducit locum ex libro Iudaico, cui titulus **עֲקִירָה יִצְחָק** id est, ligatio Isaaci, vt probetur etiam Sabbato licuisse opus facere: in quo is, qui locu vertit, imposuit homini quæstionum, quam Hebraismi peritiori. Nam qui interrogat,

XXVIII PROLEGOMENA.

an Sol occasus fit, item, an fit Sabbatum, eandem rem duabus interrogationibus significat. Si enim Sol nondum occidit, est Sabbatum, in quo non auderet mittere falcem in messem. Oportet igitur, vt Sol occiderit prius, & consequenter non erit amplius Sabbatum, id est, iam præterierit quintadecima Nisan, quæ quacunque feria inciderit, dicitur Sabbatum, Leuitici XXIII, 15. Igitur interroganti, an Sol occidit, respondetur, occidisse. Rursus, an fit Sabbatum, id est, an **ἡ εορτή των άζύμων** nondum præterierit, si respondetur adhuc esse, nihil agitur: si respondetur non esse Sabbatum, tunc confidenter immittit falcem in messem. Hæc profecto est mens illius loci, quanquam libri copia non est. Sed qui vertit illi hæc verba, dicit responderi esse Sabbatum. Ergo hoc modo oportebat omnem XVI, Nisan esse Sabbatum, omni anno. Quod quis non miretur a Doctore Theologo non animaduersum? Atque adeo illi commentum placet. Deniq; tot lapides mouit, vt tandem concluderetur, Ecclesiam falso putare diem Pentecostes, quando Spiritus sanctus super Apostolos descendit, fuisse Dominicam, cum fuerit sabbatum, ex hypothesibus Doctoris. Concludimus igitur, quod nemo sani capitis negauerit, Christum Pascha comedisse tertia decima Nisan ciuilis, quartadecima Luna. Vnde recte Euangelistæ : **ἦν ὁ πρῶτον των άζύμων**, Nam sane quoties fit translatio feriae, tunc duplex est neomenia, prior quidem **την σελήνη**, posterior vero **πολιτική**. Sed, inquiet, alius Euangelistes dicit, **ὅν ἡ ἔθνον πάσχα**. Ergo omnes **ἔθνον**. Non sequitur: quare alius interpretatur, **ὅν ἡ ἔδει θύεις**. Christus **ἔθεσεν ὁ ἔδει**. Christus immolauit Pascha in qua die oportebat, nempe quartadecima Luna. Iudæi postridie **ἐν ἡ ούς ἔδει**, in qua non oportebat, nempe quintadecima Luna. Et ita quoque hunc nodum soluerunt Monachus Veronensis Hilario, & Paulus Episcopus Burgensis ex Iudæo Christianus. Neque melior solutio dari potest. Neque vero illi duo viri docti tam vacui capitis fuerunt, vt crederent eo anno **τήν εορτήν του Πασχα** fuisse feriam sextam. Sed Doctor melius Latine intelligens, quam Græce, vulgatam translationem sequitur: **In qua neceßarium erat immolare**. Nos negamus **ἔδει** bene traductum, **neceßarium erat**. Atq; adeo **intererat Logici scire, quatenus oportere, & neceßarium esse** differunt. Absurde igitur, imperite, & aduersus Euangelistarum mentem, dicitur Christum crucifixum ipsa die solennis Paschatis. Nos vero & hic mutauimus sententiam, cum huic stultæ interpretationi hæreremus priore editione: quemadmodum cum Christum cyclo XVI crucifixum asserebamus, sequuti Dionysium Exiguum, & alios veteres. Nam Christus passus cyclo XV Lunæ, XIII Solis, tertia Aprilis,

PROLEGOMENA. XXIX.

anno quarto absoluto a baptismo, quando Sol extra ordinem caligauit, cuius casus etiam meminit Phlegon, feria sexta, quando post verum agnum immolatum, immolatus est & typicus, qui tum primum perperam immolari ceptus, vsque ad 70 annum Christi Dionysianum, quando inclusis in urbem die primo Azymorum contigit Pascha ultimum immolare. Atque hactenus quidem de prior parte sexti libri. Venio ad alteram, cuius subiectum quo no bilius, eo plures tractatores habuit: vt nullus non ex plebe scriptorum ex hoc mustaceo lauream sibi quæsiuerit. Ac quanquam fine summa doctrina externæ historiæ, & peritia bonarum literarum ad ista arcana penetrari non potest, tamen quo quisque imparatior ab omni copia humaniorum doctrinarum, eo audacius ad hanc tractationem se contulit. Quin etiam tantum abest, vt præsidia, sine quibus hic labor irritus est, isti adhibuerint, vt eos insanire putent, qui per illa viam sibi ad hæc indaganda munierunt. Minima quæque persequi esset horas perdere. Tria præcipua attingere satis pro tempore erit, nempe de septuaginta annis captiuitatis, de Regibus Persidis & Babylonis, de epilogismo Hebdomadum Danielis. Septuaginta annorum caput a capto Iechonia sumendum esse, auctor Ieremias scribens ad eos, quos cum Iechonia Babylonem Rex Nabuchodonosor deportauit erat, cap. XXIX, post alia: ***Quia Dominus ita dicit: Quando septuaginta anni Babyloni completi fuerint, ego visitabo vos, & verbum meum bonum super vos facit abo, vt vos huc reducam.*** Quid clarius hoc commate? Vos, quos cum Iechonia captiuos Babylonem traduxit Rex, ego huc reducam, postquam septuaginta anni completi fuerint Babyloni, quæ vos captiuos detinet. At contra hos 70 annos acuti homines ineunt a capto Sedekia. Ergo septuaginta anni sunt octaginta, Mirum vero Ieremiam nescisse septuaginta esse septuaginta. Quem admodum igitur negando parasceuen Pascha esse parasceuen Pascha, res noua & inaudita concluditur, Spiritum sanctum in Apostolos descendisse Sabbato, non die Dominico : ita etiam negando septuaginta annos esse septuaginta annos, haud dubie aliquid ***παράδοξον, τὸς παρακεκινδυνευμένον*** parturitur. Audiamus causam tam inopinatæ interpretationis. Scriptum est, inquit, urbem Hierosolyma per septuaginta annos sua sabbata requieturam. Locus, quem designant, est in fine posterioris Chronicorum: ***Ad complendum verbum Dei in ore Ieremias, donec terra acquiescat sabbatis suis. omnes dies desolationis sabbatizauit, vsque ad complendum septuaginta annos.*** Clare loquitur, omni ambage remota, terram, quamdiu desolata fuit, sabbatizasse, id est, incultam cessasse, donec

XXX PROLEGOMENA.

complerentur anni septuaginta ab Ieremia determinati. Quod proculdubio verum est. Nam finis desolationis est septuagesimus annus: initium vero intra illos, non ab illis. Nam tametsi terra septem tantum annos, aut vnum annum cessasset, tamen sequeretur, quod hic dicitur, quandiu desolata fuerit, cessasse:& quidem cessasse, vsque ad septuagesimum annum ab Ieremia determinatum. Quid verius, quid simplicius, quid clarius hac interpretatione? Sane ex his non colligitur, cessasse septuaginta annos, sed cessasse, quandiu desolatio durauit: durauit autem vsq; ad tepus ab Ieremia definitum, cuius temporis initium aliud est ab initio desolationis. Huic simile, imo prorsus idem genus loquendi extat eodem capite, comate io. Ioiachin cognomento Iechonias regnauit menses tres, dies decem. Tamen ibi dicitur: **Anno vertente, Rex Nabuchodonosor misit, & deportatus fuit Babylonem.** Decimum diem mensis quarti vocat annum vertentem. Nimirum ille annus aliud habet initium ab initio regni Iechoniæ, cum tamen & anni & Regis Iechoniæ idem finis fit. Sic initium septuaginta annorum aliud ab initio desolationis, cum finis septuagesimi anni, & desolationis idem sit. Neque sane vllus alius sensus hinc elici potest. Et ita in eodem capite duo loci similes alter alteri præluceat: quæ locorum duorum collatio mirifice sophisticam obiectionem retundit. Sed isti boni interpretes verbum diuinum pro pila habent. & profecto aliquid noui, vt dixi, pariet tam portentosum commentum. Audite ergo **κὶ εὐφημεῖτε.** Annus capti Iechoniæ est XXVI Nabopollassari, vt supra demonstratum est. Annus igitur excidij Hierosolymorum & euersionis templi, est 36 Nabopollassari, qui erat 158 a Thoth Nabonassari. Ergo septuagesimus annus ab excidio templi erit 227 ab eodem Thoth Nabonassari: qui est secundus Darij filij Hystaspis, testibus obseruationibus Babyloniorum eclipticis apud Ptolemæum, nonus autena decessu Cyri. Quare hoc modo Cyri annus primus, quo soluta captiuitas, conuenit in annum nonum post eius obitum, vt volunt acuti homines, præstantissi mi interpretum, & sacrorum Bibliorum hierophantæ, qui septuaginta dicunt esse octaginta. Tantæ molis erat ostendere septuaginta annos esse octaginta, vt aliquis Rex nono anno post obitum suum edicta faceret. Non igitur septuaginta anni a desolatione ineundi, sed a seruitute, & ex quo tempore Iudæi tributarius Chaldæis facti. Itaque recte atque his conuenienter apud Ieremiam XXV, II. **Omnis terra erit desolata, & vasta: atque omnes illa egentes Seruient regi Babylonis septuaginta annos.** In his non Iudæo stantum comprehendit, sed etiam omnem Syriam. Nam Iu-

PROLEGEMA. XXXI

dæi non vocantur נְבִיִּים, sed omnes alij extra Iudæos. Itaq; non solum habitantes Hierosolyma , sed etiam omnes finitimas nationes desolatum iri dicit, commate antecedente, vsque ad septuaginta annos: quorum initium a tempore subiugatæ Palæstinæ, & capti Iechoniæ, vt etiam clare extat apud Berosum: a cuius fragmento hinc magna lux affulget. Sequuntur Reges Babylonïæ,& Persidis. Quis narrauerit somnia, hallucinationes, mendacia hominum in horum Regum Chronologia? quid dicam odium, ζηλοτυπίαν & κακότητες eorum in nos, quod præter eorum expectationem eos Reges non in νεφελοκοκκυγία Aristophanis, sed apud custodes priscarum Originum Berofum Chaldæum, Megasthenem, Herodotum inuenerimus? quod eos ipsos in Daniele, Zacharia, Esdra,& Nehemia sine vlla mutatione extare indicauerimus? quod ex duobus Regibus Assuero, & Artaxerxe vnum Regem bicorporem non fecerimus? Berosi igitur & Megasthenis eximie illæ reliquie apud Iosephum nobis veritatis fontes recluserunt, Earum beneficio habemus Reges Chaldæorum a Nabuchodonosoro, ad captam a Cyro Babylonem. Ex quo captæ Babylonis tempus iniri potest, cum is fuerit annus LXXXV a Nabopollassarō patre Nabuchodonosori, ducentus tricesimus sextus Iphiti, XXI imperij Cyri. Lib. VI, cap. de duabus quæst. Danielis VII annis minus diximus. Quare corrigatur numerus. Sed prius qua ad reges Nabuchodonosori successores aggrediamur, discutiamus opiniones interpretum Danielis,& Chronologorum. Maxima pars horum hominum septuaginta annos a Ieremia determinatos, a capto Sedekia deducunt, in primo anno Darij Meditermant, hoc vno argumento moti, quod Daniel primo anno huius Darij mentionem facit vaticinij Ieremiæ de septuaginta annis, ideoque finem eorum annorum tunc accidisse dicunt. Sed hæc tam acuta sententia facile retunditur. Nam eodem modo a primo anno huius Darij ineunde essent Hebdomades, quia eodem capite earum præcipua mentio fit, imo est vnicum subiectum illius capitis. Ita sane pueri folent argumentari. Verba Danielis: *Ego Daniel intellexi in literis numerum annorum* , &c. Ego, inquit, inter legendum, animaduerti septuaginta annos definitos captiuitatis. Non sequitur, illum fuisse septuagesimum captiuitatis. Rursus hunc Darij volunt esse Astyagem Regem Mediæ, filium Cyaxaris, quem Daniel vocauerit Assuerum. At quis vnquam veterum classicorum auctorum scripsit Medos Babylone imperasse? Quis non illorum dixit Astyagem a Cyro victu,& imperio exutum? Nam Xenophontem tam constat historiam noluisse scribere, sed exemplum bene educi principis proponere,quam certum est, nihil in tota Cyri

XXXII PROLEGOMENA.

pædia verum esse, præter sola nomina, & nudam mentionem duorum, aut trium casuum, vt Babylonis captæ, Croesi victi, sed tempora, feries gestarum rerum, anni imperij Cyri septem, vt ab illo scriptore ponuntur, omnia, inquam, illa vera sunt, si vera sunt Æthiopica Heliodori. Neq; tam stultus fuit Xenophon, vt crederet se Græcis hæc persuadere posse. Præsto enim illi scriptis suis pudorem imposuissent Castor Rheginus, qui sub Cambyse scripsit: Herodotus, qui tempore Xerxis, & Artaxerxis Longimani floruit: Ctesias, qui in aula Artaxerxis Memoris consenuit. Sed fecit, quod Σοφιστές æquales suorum temporum faciebant. Deligebant personas ex medio priscae historiæ, quas his coloribus pingebant, quibus putabant se animos lectorum ad virtutem excitare. Quare stulte faciunt, ne dicam imperite, qui ex Xenophonte historiæ Persicae veritatem petunt. Qui ita faciunt, eo nomine solum indigni sunt, qui audiantur. At quin isti Regem Mediæ hunc Darium faciunt, quem Græci Aflyagem vocarent, proprio autem nomine Darius diceretur. Obsecro vos, docti interpretes, vnde didicistis, Darium hunc regem fuisse? Quis illius meminit præter Danielelem? Consulendus igitur Daniel. Initio VI capitis ita legimus: **Darius Medus accepit regnum.** & initio XI: **Primo autem anno Darij Medi.** Dicite nobis, viri doctissimi, itane Medus est Rex Mediæ? Quod hoc novum & insolens genus loquendi, vt Medus fit Rex Mediæ? Si Medus omnis est Rex Mediæ, igitur quot Medi, tot erunt Reges Mediæ. Quare non dicitur Iosias Iudæus, pro rege Iuda? Ioiakim Iudæus? Redite ad vos. Videte, quid designatis. Non pudet argumenti? Oftendite locum in toto Daniele, in quo aut Nabuchodonosor & Balsasar Babylonius, aut Cyrus Persa, pro Rege Babylonis, & Rege Persarum dicti sint sine mentione regni: vt VI, 28. Ibi enim dicitur regnum Cyri Persae. Quare eum piguit dicere, **Darius Rex Mediæ accepit Regnum?** Atqui maxime intererat tantam rem non taceri Iudæis siquidem scribit, quorum nemo ignorabat Ioiakim Regem fuisse Iuda. Quare igitur initio primi capitis rem notissimam Iudæis proponit, Ioiakim Regem Iuda, externum autem regem regis nomine appellare non dignatur? Quid? Dicite aliquid. Si aliud argumentum non habetis, quo nobis persuadeatis, iam tempus est aut mutare sententiam, aut tacere. Nam profecto iste Darius homo priuatus ad regnum Babylonis accessit. Scriptum enim initio Capitis IX. **Primo anno Darij filij Aßueri, de semine Media.** Latine ita concipiendum erat: **Primo anno Darij filij oxyaris, oriundi ex Media.** Non dicetis vnde oriundi fumus, ibi nos natos esse, sed ibi potius, vnde genus deducimus. Exemplum dandum non erat rei, de qua non dubitatur. Sed dabimus tamen. Stilicho

erat Wandalus, natus in media Wandalia: filius eius Eucherus natus Romæ erat ex semine Wandalia, vt verbis Danielis vt ar, non autem Wandalus natione, quanquam ita vocari potuit, fi **πρός διαστολήν** ita dictus fuisset eius pater: quemadmodum accidit huic nostro Dario, qui Medus vocabatur, non quia in Media natus, sed quia pater eius & Medus erat, & ita vocabatur, vt ab aliis ciuibus Babylonis homo inquilinus distingueretur. Nam & ipse Assuerus, fiue Oxyares, quisquis is fuit, pater huius Darij, vnus, vt apparet, ex Megistanibus & proceribus Media, Babylonem immigrauit, fiue **καταστασιαοθεις**, id est, seditione aliorum procerum agitatus, flue proditiōis suspectus apud Regem Media. quæcunque fuerit illa caussa patriam deferendi, certe homo priuatus, non rex (quod non tacuisset Daniel) Babylone habitauit. Huius filius Darius, cognomento Medes, aut Medus, cum aliis proceribus Babylonis coniuratione in Balsasarem nepotem Nabuchodonosori Regem Babylonis inita, signifer coniuratorum, Rege interfecto, ipse in eius locum populi suffragiis vocatus est. Ita enim Daniel: **Primo anno Darij filij Oxyaris ex Media oriundi, qui rex supra chaldeos constitutus est.** At volunt hunc Darium esse Astyagem, qui cum Cyro obsederit Babylonem, & regem Balsasarem interfecerit: cuius rei ne minima quidem suspicio extat in Daniele, sed manifesto ibi dicitur noctu in conuiuio Balsasarem oppressum fuisse. Qui cum mille proceribus tam otiose epularetur, procul dubio necesse est eum insegura vrbe, non autem obsessa fuisse: quanquam simile nescio quid narrat Herodotus. Quid certius colligitur ex verbis Danielis, quam ex condito, in summa securitate, procul ab omni metu hostium, intersectum fuisse? Rex igitur iste Medes creatus est, vt aperte declarat Daniel verbo **הִמְלִךְ**, quo significatur regem creatum esse. Itaque initio capitis vi, statim post cædem Balsasari, adiicitur: Darius autem Medes accepit Regnum. Verbum, quo hic vtitur Daniel **קָבַל** significat non simpliciter sumere, sed alio tradente accipere. Neque vnquam aliter usurpatur. Vnde doctrina, quam non ex scripto, sed sola traditione percipimus, dicitur **קִבְּלָהּ**. Si hoc considerassent, qui Darium, & eius patrem Reges Media faciunt, & verba Hebraica Danielis perpendissent, nunquam quæ a nobis libro vi huius operis tam accurate de hac re demonstrata sunt, reprehendendo, imperitiam suam & **κακοήθειαν** a peruissent. Vides igitur Darium origine Medum, domo Babylone, filium Oxyaris Medi, hominis priuati, suffragiis populi regem creatum, teste ipso Daniele. Apud Berosum igitur, Nabuchodonosoro post annum regni fui quadagesimum tertium mortuo fi

XXXIV PROLEGOMENA.

lius eius Hevvilmerodach, anno tertio regni, a Neriglissororo, sororis suæ viro, interficitur. Neriglissororus cum quatuor annos regnasset, filio suo Laborosoarchodo, Nabuchodonosori ex filia nepoti regnum reliquit: quo interfecto post menses nouem, regnum Nabonido cuidam, vni ex interfecto-ribus ipsius, communi consensu populi traditum est. Hæc Berofus. Quæ omnia sacrae scripturæ conueniunt, si modo adiuuentur interpretatione. Nam profecto nihil discrepant. Interfecto enim Hevvilmerodacho, non est dubium Neriglissororum populo persuasisse, se filio suo Nabuchodonosori ex filia nepoti regnum conseruare, donec adolesceret: vt si quod desiderium populo esset Hevvilmerodachi propter Nabuchodonosori memoriam, id omne leniretur, cum viderent ex stirpe Nabuchodonosori adhuc superesse, qui in eius folio sederent. Neque dubium est, quanuis re ipsa rex esset, nomine tamen filij regnum administrasse. Sane Ieremias cap. XXVII, 7, dixit omnes gentes subiectas fore imperio Nabuchodonosori, filio eius, & filio filij. Quanuis ex filia esset nepos, tamen filiorum nomine etiam filiæ comprehenduntur. Nam vt Latini liberorum nomine, sic Hebræi nomine **בנים** vtrumque sexum comprehendunt. Laborosoarchodus igitur est Balsasar. cui succedit Nabonidus, qui cum annos XVII regnasset, deditione facta exutus regno, Carmaniam relegatus est a Cyro, vt ait Berosus. Megasthenes autem eximius scriptor ita scribit de Nabuchodonosoro: **ὁ δὲ αὖ παῖς Εὐλιμαδουροχὸς ἐβασίλευσε. τὸν δὲ ὁ κηδεστὴς ἀποκτείνας Νηριγλιαστάρης λέει παιδὰ Λαβαστοάραοκον. τοῦτον δὲ ἀποθανόντος βιαίῳ μόρῳ Ναβοννίδοχον ἀποδεικνύσι βασιλέα προσήκοντά αὖ οὐδέν. τὸν δὲ Κύρος ἐλὼν Βαβυλῶνα Καρμανίης ὑγεμονίην δωρέεται.** in quo vtrique scriptori conuenit. Sed paulo antea idem Megasthenes quendam Medem nomine ciues Cyro dedidisse dicit, id est, Babylonem diripiendam Cyro propinasse, sibi autem fuga salutem peperisse, cum in munitissimam Borsippenorum arcem se recepisset. Berosus hoc attribuit Nabonnido. Nabonnidus igitur vocatus erat Medes, vltimus Rex Babylonis, suffragiis populi rex creatus. Apud Daniclem vltimus rex vocatur Medes, & creatus est suffragiis populi. Darius igitur Medes est Nabonnidus. Hunc Cyrus anno XVII ipsius Darij, prælio victum, in arcem Borsippenam compulit. Interea ipse Cyrus Babylone potitus anno imperij sui XIX, aliquod tempus rebus componendis dedit, & omnia vrbs munimenta, quæ longa obsidione, & summo labore ceperat, disturbauit, vt scribit Berosus. His ita gestis, ad Borsippum expugnandam animum conuertit. Sed Nabonnidus, arcis deditione facta, & vita & prouincia Carmania donatus est. Interca reliquias belli perse

persequens Cyrus ad fines vsque Indiæ profectus est, vbi Capissam vrbem ad Indum fluuium sitam diruit, vt scribit Solinus. Itaque pacatis Orientis partibus Babylonem rediens, Sufianam omnem iugum detrectantem, imperio iam olim Babylonis attributam, non fine magno molimine debellauit, vt ex Strabone patet: quanquam errat Strabo, dum ait Susianam a Cyro Medis ademptam. Nam potius Medis adempta, Chaldæis adiuncta est : Danielis VIII, 2. Æschylus enim in Persis arcem Susa a Cyaxare vastatam, ab Astyage instauratam scribit. Astyages autem a Cyro debellatus fuit. Quare sub Astyage Sufiana imperio Chaldæorum adiecta, vtique post Nabonastarum, vt puto, si locus coniecturae est, ab illo Assuero Medo prodita, cum eius fortasse Satrapes esset. Reliqua, quæ retulimus, non a nobis, vt solent facere interpretes Danielis, & Chronologi, sed a Daniele, Beroso, Megasthene accepimus. Reuersus igitur Babylonem victor Cyrus, omnibus imperio suo subactis, tunc iure potuit dicere: ***Dominus Deus cali dedit mihi omnia regna terra*** : quod quidem accidit anno imperij eius vndetricesimo, a Babylone capta nono, a capto Iechonia septuagesimo: vt olim prædictum erat ab Ieremia ; qui scripsit septuagesimum annum captiuitatis Iudaicæ finem imperio Chaldaeorum impositurum. cap. XXV, 12. XXVII, 7. XXIX, 10. Hoc non potuit contingere; nisi omni Assyria & Babylonia subacta : quod tempus, vt diximus, consurgit ex anno vnde tricesimo Cyri, qui est primus annus imperij Babylonici, II Paralip. XXVI, 22. Esdræ I, 1, VI, 3. & tertij anni mentio est Danielis X, 1: qui ei fuit ultimus & vitæ & imperij. Obiit enim anno vno & tricesimo imperij sui. Annus primus Cyri cæpit Olympiadis 55 primo, quæ concurrit cum anno Nabonassari 188. Annus primus Cambysis, 219 Nabonassari. Differentia initij Cyri, & Cambysis, anni solidi 30 a Thoth 189 Nabonassari. Obiit igitur anno XXXI labente imperij fui Persici, tertio autem imperij Babylonici, secundo & septuagesimo a Iechoniae transportatione. At isti somniant necessario Darium Medum fuisse regem Persarum & Medorum, propterea quod cap. V, 28 dicitur : ***Regnum tuum diuisum est, & datum Medis & Persis***. Itaque ex illa diuisione coniiciunt, duos Reges designari, alterum Mediæ, alterum Persarum, & proinde necessario Astyagem, & Cyrum fuisse. Sed Astyages, ultimus Medorum Rex, ante multos annos interfectus fuerat anno quarto Cyri. Solus Cyrus Media & Perfide tunc potiebatur. Præterea diuersis temporibus regnarunt, non coniunctim, Darius Medus & Cyrus. VI, 28. Itaque neque duo tunc Reges erant, neque ex verbis Daniclis colligitur vlla di

XXXVI PROLEGOMENA.

uisio. פֶּרֶס enim verbum , quo utitur Daniel, nihil aliud est, quam κλάσμα, vt recte Iofephus interpretatur id est, frangere: quo tan tum significatur mutatio regni. Quandiu enim regnum a patribus ad liberos iure successorio transfertur , tunc integrum vocari potest: cum ad externos transfertur, tunc frangitur. Sic accipiendum I Reg. XI, 31. *Ecce, ego scindo regnum de manu Solomomis*. Nos negamus vllam διανέμησιν eo significari. Translatum igitur imperium a Balsasaro, ad hominem Medi sanguinis, Nabonidum : a Nabonido Medo, ad Cyrum Persam. Itaque recte dicitur : Fractum est imperium tuum, & datum. Mediae & Persidi. Σού τὰ ἐδόθη τῶν Μηδία κί τῶν Περσίδι. Hebraismus, vel Chaldaismus מְדִי וּפְרֶס, Mediae, & Persidi, id est, hominibus Mediae & Persidis, Satis enim est significari, imperiu ad externos transferri. Itaq; his conuenienter dixit Megasthenes, Ναβονίδοχον ἀποδεικνύσι βασιλέα προσήκοντά ὡς οὐδέν. Nabonmidum, aut Nabonnidochum creant regem, qui nullo iure originis aut sanguinis attingebat Balsasarum, vt pote qui oriundus esset ex Medis & ἀποδεικνύσι βασιλέα, מְלִיכָהּ. quo verbo utitur Daniel. מְלִיכָהּ, ἀπεδείχθη βασιλεύς, creatus est Rex. Non dixit מְלִיכָהּ יְבָאֵלִיִּי. Huic obiectioni non possunt obluctari. Sed nondum finis velitationum. Qui suffragiis populi ad regnum ad scitus est, populum suis legibus viuere finit, neque nouum ius sancire potest. Ecce vero Darius legibus Persarum & Medorum edictum facit. cap. VI, 8. Ergo Darius erat Rex Persarum, & Medorum. Perpendamus mentem Danielis. Omnes procures imperij Darij conuenerunt in vnum, vt legem sancirent, ne intra triginta dies vlli Deo aut homini præter quam Regi Dario, supplicaretur. Est plane Senātusconsultum, cui nisi auctor fiat Rex, est, tantum auctoritas perscripta. Aditur igitur Rex, vt id confirmet lege Persica & Medica. Commate 8. Nos negamus hinc colligi Darium regem Persarum & Medorum fuisse. Hoc enim ibi actum est, vbi Daniele erat, nempe in præfectura ipsius Sueiana, cuius erat Satrapes. ca. VIII, 2. Qui enim vnus ex tribus Megistanibus regni esset, vt est VI, 2, non habitaffet Susis sine imperio. In Susiana igitur hoc contigit, quæ profecto nullis legibus Babylonicis tenebatur, sed suis tantum, id est, Persicis. Persis enim Susianam ademit Astyages, vt diximus ex Strabone. Ea autem videtur sponte, aut aliquo alio casu, potius quam belli fortuna Babyloniorum imperio accessisse. Darius igitur & superiores Reges Babylohiæ, in Suside nihil poterant fancire nisi iure Perfico: quod & hodie in omnibus regnis usurpari videmus. Cum enim uni regi multa parent regna ; non est concludendum, illa omnia temperari eisdem legibus, Imo multa eius

cemodi regna sub vno Principe contrariis legibus videmus regi: Nostros vero disputatores fugit res pulcherrima, hæc contigisse Susis, non Babylone: Babylonem autem Chaldaico iure, Susianam Perfico seu Medico, quod idem est, vsam fuisse, vbi procures Sufia ni non Babylonij iudicabant. Neque locus vllus altercationi. Nam actum prorsus est de illorum Dario Astyage, cum Astyages diu antea caesus fuerit: neque meliore conditione in societatem regni cum Dario diuisi Cyrum vocant, cum & Astyages captus fuit Cyro, & Darius Medus ante Cyrum aliquot annis imperarit, vt ex VI, 28. non colligitur tantum, sed & conuincitur. ***Daniel iste prospere egit in regno Darij, & in regno Cyri Persa.*** Omnino vero tota Susiana a Daniele regebatur. Sed & arcem munitissimam, quam βαβυλὼν Græci vocant, Ecbatanis Mediæ miro opere a Daniele constructam fuisse testatur Iosephus, eamque tempore ipsius Iosephi adeo integram mansisse, vt recens videretur, cui semper Iudæum præfici ex genere sacerdotum, morem fuisse scribit. Sed Ecbatana nunquam Babyloniis paruerunt ante tempus Cyri, hoc est, antequam Cyrus Babylone potitus est. Nam ipse erat Rex Mediæ & Persidis Daniel vero sub Cyro adhuc præfectus erat Susidis. X, 4. Fluuius enim Tigris, cuius ibi mentio fit, est terminus Susidis ab Occidente Fabulam vero Iosephi Iudaicam reiciimus de illa arce Ecbatanorum. Nam Daniel octagesimo anno captiuitatis suæ scripsit caput X, & nondum ea arx condita erat. Hæc igitur nos ex antiquissimis, & accuratissimis scriptoribus Beroso, & Megasthene eruimus, quorum fragmenta, quæ extant apud Iosephum, omnia obscura in Daniele de Regibus illustrant. Quis enim satis ea laudare possit? Tria verba ex ipsis tot commentariorum moles, tot somnia interpretationum elidunt. Si cui sacrae historiæ studioso & veritatis amanti vacat eas reliquias apud Iosephum, & Eusebium sparsas colligere, earumque mirum cum sacris libris consensum indicare, habebit satis, vnde & egregium opus instruat, & posteris aliam viam muniat Chronologiam sacram investigandi, quam hactenus ab vlllo veterum aut recentiorum factum sit. In Megasthenis eximio fragmento non solum vltimum Regem, qui ciues τὼς ἡμιόνω id est Cyro prodiderit, Medem vocatum fuisse animaduertet, quem Babylonij mutato nomine נְבוֹנִיִּם Nebonit, Herodotus Lebonit, aut Labynitum vocauerit, sed etiam aliquid, quasi per caliginem de Nabuchodonosoro indicari, eum intellectu alienato in deserta sese abdidisse, vt patet cap. IIII. Apud Berosum autem, præter regum Babyloniæ successionem, inueniet etiam Babylonem moenibus miro opere, non a Semiramide, vt nugantur Græci, feda Nabu

XXXVIII PROLEGOMENA.

chodonosoro circumdatam fuisse, vt testatur Daniel III, 27. & multa præterea, in quibus illustrandis labor iucundus est, fructus autem vberimus. Sed & non minor vtilitas colligitur ex fragmento Menandri Ephesius apud eundem Iosephum , qui ab Hiram, fiue Iromo Rege, qui ligna cedrina Solomoni suppeditauit, ad Pygmalionem fratrem Didonis, omnes Reges Sidoniorum & Tyrriorum recenset. Primus est **είρωμος**, **הירם** filius **άβιβάλου** **אביבער**. Secundus filius Iromi **βαλεάζαρος**, **בצל ער** regnavit annos septem. Huius filius **άβδάσταρτος**, **עבד עשהה** annos nouem. quoa filiis nutricis interfecto , maximus natu filiorum nutricis **ανώνυμος** regnavit biennium. Post hunc **άσταρτος ό δελειαστάρτου**, **עשתרת דלי עשתרת** annos duodecim. Huic succedens frater **άσέρνυμος**, **הצרנים** annos nouem quo interfecto a fratre Phelete , ipse **φέλης**, **פלף**, menses octo. Hoc interfecto **είθώβαλος** **את בער** Sacerdos Astartes triginta duos. Huius successor **βαδέζωρος** **פתנס עליון** annos sex. Huius filius **μάτγηνος** **נאון בום** nouem. Successit **φυγμαλιών** **פתנס עליון** qui regnavit annos quadraginta septem. In his videmus Iromum, qui, vt diximus, cedros Solomoni subministrauit, item Ithobaalum, cuius filiam Iezabelam vxorem duxit Omri Rex Samariæ. I. Reg. XVI, 31. Ab Iromi obitu, quem duodecimo anno, quo templum ædificatum est , decessisse scribit Iosephus, ad septimum annum Pygmalionis, quo Dido Carthaginem condidit, annos fluxisse Iosephus scribit 155, menses octo. Sed fugit eum ratio. Comprehendit enim duodecim annos Hiromi , qui excluduntur per hypothesin, & præterea totos 47 Pygmalionis, cum quadraginta & vnus excipiendi sint. Ita ab obitu Iromi, ad Carthaginis conditum fuerint anni tantum 103. Sed de his omnibus Regibus, & eorum annis, & quis fructus ex huius fragmenti lectione colligi possit , alibi plenius dicemus in libello Fragmentorum. Apud Tertullianum Apologetico, cap. XIX. *Hieronymus Phœnix Rex Tyri*. Lege *Hiromus Phœnix*. Sed tamen interea aliquid de Carthagine dicendum. Carthago deleta est anno ab vrbe condita 606 periodi Iulianae 4567, annis 737 , postquam a Didone condita , auctore Solino. Deductis 737 de 4567, relinquitur annus septimus Ithobaalis 3830 in Periodo Iuliana. Omri Rex Samariæ gener Ithobaalis cæpit regnare anno 578 ab Exodo, id est 3795 periodi Iulianae. Ab initio Ithobaalis, ad annum Pygmalionis septimum , anni sunt absoluti 53. quibus deductis de 3830, remanet annus 3777, in periodo Iuliana, primus regni Ithobaalis. Iniuit igitur regnum XVIII annis ante quam gener eius Omri in Samaria regnaret. Quanquam igitur hæc non sufficiunt

ad stabiliendam regum Samariæ epocham, quia in scriptura mentio non fit quoto anno regni sui Ithobaal siliam suam Regi Omri desponsauerit, neque quoto anno regni fui illam Omri duxerit vxorem : tamen certissimum tempus Omri hinc collectum eludit temeritatem eorum, qui tempora regum Samariæ longius summouent immuni interuallo. Præterea hinc colligitur interuallum ab Ilij excidio, ad conditum Carthagini, nimirum anni 299. Tot annis Æneas Didonem antecessit. Qui reges Tyrriorum & Sidoniorum postea regnarint, Iosephus recenset ex Annalibus Phoenicum : quorum primus **ἰθώβαλος** כְּעַר אָפּ cum descuiisset a Babyloniis , expugnata Tyro a Nabuchodonosoro, interfectus est. Reliqui reges, qui postea Tyriis, & Sidoniis imperarunt, tributarij Chaldæis facti: quod nec tacuit Ieremias XXV,II. Primus tributariorum **βάαλ** כְּעַר regnauit annos decem. Post hunc Iudex **σηνιβαλος βασιλάχου** שְׁלַח כְּעַפְלַל שָׁלַח menses duos. **χέλβης ἀβδαίου** חֶבְיָה אֲבִיד מֶסֶד menses decem. **ἀββαρος ἀρχιεδς** אֲבִיד חֶבְיָה tres. **μύτγρονος κί γεράστρατος του ἀβδηλίμου** κριταί השופטים בְּנו עֲבָדֵי אֱלִים בְּנו עֲשָׁחָח וְנָאֹן בּוֹפ נָאֹן וְנָאֹן annos sex. Sed inter illos duos fratres regnauit **βαλάτορος** עֲשָׁח בְּעַל annum vnum. **μέρβαλος** arcessitus Babylone **בְּעַר** בְּעַר annos quatuor. Frater huius **έρωμος** הָרֹמֶס annos viginti. Huius anno XIII incipit regnare Cyrus, referente eodem Iosepho ex iisdem annalibus Phoenicum , & septimo anno regni Ithobaal, Nabuchodonosor cæpit oppugnare Tyrum. auctor idem Iosephus ex iisdem annalibus. Summa annorum ab initio oppugnationis Tyri, ad XIII Iromi, anni 35, menses tres. Annus primus Cyri est 187 Nabonassari. Deductis 35 absolutis, remanet annus captæ Tyri 152 Nabonassari, qui erat tertiusdecimus Nabuchodonosori, ultimus Nabopollassari. Tot igitur annos impendit oppugnandæ munitissimæ vrbi quæ omnia conueniunt cum illis, quæ Berosus de Syria domita circa captum Iechoniam,& 30 annum Nabopollassari scribit. Quam bene hæc confirmant de Nabopollassaro patre Nabuchodonosori,& de 36 annis Nabopollassari apud Ezekielem? Haec Tyri expugnatio ab Ieremia prædicta fuerat cap.XLV 11,4. Sed iterum Tyrus rebellauit,& capta ab eodem Nabuchodonosoro post excidium Templi. Ezekiel XXVI. cuius annum ignoramus. Apud Iosephum mendose colliguntur ab initio Baal, ad XIII Iromi, anni 54, vt ex dinumeratione constat. Est error librariorum. Nam ab expughata Tyro, ad initium Cyri, ex hac dinumeratione anni tantum 35, menses 3; colliguntur. Bearunt nos & hoc Annalium Phoenicum, & reliqua fragmenta veterum scriptorum apud Iosephum, quæ valde frenant Chronologorum licentiam, Apposuius Hebraica

XL. PROLEGOMENA.

nomina, vt videant studiosi, Sidoniorum, & Tyriorum linguam Hebraicam fuisse. Nam & Dido **דִּירָה** est **ὑποκοριστικόν**, quo nutrices infantibus blandiuntur, cuius masculinum est David **דָּוִד**. Elisam vero **אֵלִישָׁה** satis constat Hebræum esse. Præterea Iosephus refert ex Theophrasto **περί νόμων**, Tyriis & Sidoniis nunquam licuisse iurare nisi **πατριους ὅρκους**, inter quos ponit **Κορβανως**, id est, inquit Iosephus, **δώρον θεου**. Mediocriter periti Hebraismi sciunt **קָרְבָּן** esse donum sacrum. Hoc plane demonstrat, Tyriorum & Sidoniorum dialectum Hebraicam fuisse. Et sane mirum est illis sanctissimum fuisse iusiurandum Korban, vt Iudæis **חֵי יְהוָה** vel **חֵי אֱלֹהֵי** Chaiala, vel Chaiadonai. Sed tempore Martialis pronunciabant Chiala. iura verpe, per Anchialum. Quia Iudæos audiebat Chiala iurare propterea putauit esse Anchialum, quod vox Anchialus sit notier, quam Chiala. Tempore autem Plauti, multum Carthaginiens esa puro Tyriorum sermone descuerant, vt patet ex Pœnolo cuius verba Punica maiori ex parte recte reddere possumus quæ propius absunt ab Hebraismo, quam a Syriasmō. Tamen si Solinum audimus, Karthago dicta est ab ipsis Poenis Carthada, **קָרְתָּהּ חֲדָתָא**, quod Syriace esset **קָרְתָּאא חֲדָתָה**, Ita opera in istis fragmentis bene collocatur, quæ si prius considerassent qui nos reprehendunt, ij tam iniuste nos reprehendi, quam se turpiter hallucinari sensissent. Alios omitto, quos ne nominatos quidem velim. Vnum Bened. Pererium conuenio, qui in suo in Daniele commentario, & alios & me in primis reprehendit, quod absurditates omnes, quas supra consutauimus, quasque nemo sanæ mentis probauerit, non sequor. Ipse vero postquam omnium adductis sententiis, pessimas quasque & maxime ridiculas sequitur, quibus verbis castigandus est! Is est, qui septuaginta annos a capto Sedekia deducit, & in primo anno imperij Perfici Cyri, id est, in primo anno Olympiadis LV terminat. Quod quantum absurdum sit, ex illis, quæ supra a nobis disputata sunt, satis docuimus. Denique nihil tam absurdum ab aliis in hac re excogitatum est, quod ipse melioribus non prætulerit. Quare in Chronologia Danielis plane puer est. Prius discere, quam alios reprehendere debebat. Quam tus liber institui posset in eius erroribus confutandis! Si mihi excidissent ea, quæ ille scribit, non inultum tulissem, quæ est Aristarchorum meorum insania, & precacitas. Equidem horum reprehensorum, qui me doctiorem non reddunt, iudicia non pluris facio, quam ipsi veritatem, quam eis aperuimus eam autem illi aut propter imperitiam non agnoscunt, aut propter malitiam dissimulant. Sed ad alia propero. Et hæc quidem de Regibus Babylonis.

PROLEGOMENA. XLI

De Persarum Regibus, quomodo illi ex Daniele, & Esdra erui possint, satis libro VI docemus. Quod Xerxes Assuerus fit apud Esdram III, 6. satis ex contextu sermonis colligitur. Omni tempore Cyri, & Darij Regis Persarum, opus templi interpellatum est. III, 5. Post Darium initio regni Assueri instituerunt accusationem in Iudæos. Commate 6. Postea imperante Artaxerxe, Mithridates, & alij hostes Iudæorum Artaxerxi scribunt in Iudæos. Commate 7. adeo vt ab Artaxerxe illo, ad tempora Darij alius, ædificatio impedita fuerit. Commate 24. Anno illius Darij Haggæus Propheta & Zacharias exhortantur Iudæos ad opus continuandum. V, 1. Post hunc Darium sequitur Artaxerxes, qui Esdram septimo anno imperij sui in Palaestinam misit. Iam vero Darius nullus est post Cyrum, præter Darium filium Hystaspis. Hoc ne ipsi quidem negant. Ecce opus disturbatum a primo anno Cyri, ad finem Darij. Ergo sub quatuor Regibus disturbatum, Cyro, Smerdi, Cambyse, Dario. Inter Darium Hystaspis, & Artaxerxem, quis esse potest, præter Xerxem? Assuerus est medius inter Darium & Artaxerxem. Ergo Assuerus, siue, vt pronunciari debet, Oxyarcs, est Xerxes, ditissimus regum Persidis. Daniel XI, 2. & eius opibus ac potentia historia Græcorum fidem faciunt. At maritus Ester vocatur Assuerus, & præterea ditissimus, & latissime imperans, vt est in libro Ester. Ergo Assuerus Esdræ & maritus Ester vnus idemque est. Rursus Assuerus Esdræ est Xerxes. Ergo maritus Ester est Xerxes. Quid? quod Xerxis vxor vocatur Amistris, Perfice Am-Ester. Quid multa alia? Et tamen en **κακοήθειαν**, en succu loliginis. Quid obiiciunt? Audire, atq; togam iubeo coponere. Si, inquiunt, Assuerus est Xerxes, Mardocheus, qua gratia valebat apud Regem, non siuisset opus templi impediri. Quot modis hæc consutari possunt, si tanti essent! Aduersus tot **εναργή** argumenta quem locum habet tam ludicra obiectio? Quid si orauit regem Mardocheus, & per Satrapas stetit, quo minus edicto Regis pareretur, vt sub Cyro contigit? Nam si Cyro viuente, eius edictum flocci fecerunt hostes Iudæorum, quanto magis gratiam Mardochei? Quid si ne Iudæi quide curarunt ea de re Mardocheum compellare, vt non Mardochei, fed ipsorum Iudæorum culpa suerit? Ecce XXXVII annis post emissum a Dario Notho edictum de reficiendis muris Hierosolymorum, Nehemias accipit nucium, non solum non refectos muros esse, sed nemine de reficiendis quidem curare. Hæc negligentia nonne potuit incessere Iudæis sub Xerxe, quo imperante accusatio in Iudæos instituta est, cum sub Artaxerxe Memore, qui Iudæis fauebat, tanta socordia in illis fuerit? Quare, vt quidam loquitur, hoc telum stringit, non perforat. Quibus

XLII. PROLEGOMENA.

tot argumenta satis non sunt ad verum persuadendum, furor est cum illis rem habere. A Cyri anno primo, ad ultimum Darij, opus templi disturbatum. Esdrae IIII, 5. A principio Assueri, qui est Xerxes, toto tempore ipsius Assueri, & Artaxerxis, vsque ad secundum annum Darij, non iam moras obiiciendo, sed calumniis apud reges Xerxen, & Artaxerxen Iudæos incessendo, inimici eorum non solum opus impediuerunt, sed Iudaeos in discrimen maximum adduxerunt. Esdrae IIII, 6, 7, II, I 2, 13, & sequentibus. Qua dere anno secundo Darij apud Zachariam conqueritur Angelus: Domine Deus exercituum, quousque non miseraberis Hierosolyma, & vrbes Iuda, quibus iratus es, iam hic agitur septuagesimus annus? En disturbatio septuaginta annorum. cui loco hostes veritatis contradicere non possunt. An dicent illum Darium esse filium Hystaspis? Annus secundus Darij in periodo Iuliana 4194. Deductis septuaginta relinquitur annus 4124, id est, tertius Olympiadis 47, quo captus Sedekias. Quod est absurdum. Ergo Darius, sub quo prophetabat Zacharias, est alius a filio Hystaspis. Est igitur Darius Nothus. Esdras habet a Xerxe, ad secundum annum Darius. IIII, 24. Et post illum Darium, Artaxerxen alium. VII, 1. Quis est ille Artaxerxes post Xerxen, praeter Artaxerxen Longi manum? Quis Darius post illum Artaxerxen, & ante alium Artaxerxen, praeter Darium Nothum medium inter duos Artaxerxes, Longimanum, & Memorem? Prius confutanda sunt verba Esdrae, antequam mea sententia oppugnetur. Prius Esdras mendacij conuincendus est, quam ego. Aut si ego mendax, cum Esdra ergo mentior. Negent hæc ita extare apud Esdras. Manus dabo. Quam inepti sunt, quam maligni, qui hæc negant! quanto odio veritatis hoc faciunt! Oportebat Pererium negare apud Esdras extare, opus disturbatum fuisse a primo anno Cyri, ad ultimum Darij: post Darium toto tempore Assueri, & Artaxerxis, Iudaeos apud Reges Persidis accusatos, vsque ad secundum annum Darij, quo quidem anno Darij secundo templum ædificari cæptum, & post illum Darium, anno septimo alius Artaxerxis, Esdras in Palaestinam missus. Si hoc potest negare, tunc audacter & nos vera dixisse negato. Sed profecto in istis confutandis tantum aestuabit, quantum in suo Belo & Dracone, & in suo Astyage rege Babylonis, iam tum cum Daniel esset puer: & in aliis, quorum me pudet: in quibus satis ostendit, quam bene de vera Chronologia meritis est. Certe, qui tantum in illis probandis laborat, non mirum si tam considerenter alia negat, vt tandem Cyrum nono anno post obitum suum edicta facientem inducat. Miratur, quod ex Beroso successionem regum Babylonis, &

PROLEGOMENA. XLIII

ex Herodoto petamus. Maluisset, vt ex Isidoro populari suo illos reges emendicassem. Sed satis eum resellunt quæ superius, & libro VI huius operis a nobis dicta sunt. Darius igitur iste inter duos Artaxerxes positus, is est Darius Nothus, qui edictum fecit de Hierosolymis instaurandis. At a relaxata captiuitate, inquiunt, ad secundum Darij Nothi, anni sunt CV:& adhuc viuunt Iosedek, & Zerubabel. Valde senes igitur eos oportet fuisse : quod non videtur. Quare non videtur? Quare mirum, illos duos accessisse ad ætatem Leui, Caath, & Amram, imo ad eam ætatem, quam quotidie videmus in multis? Hoc argumentum satis suo loco confutatum. Sed valde hallucinantur, cum Nehemiam, Esdræ II, 2, eundem faciunt cum illo Nehemia, qui muros Hierosolymorum instaurauit. quod& ipsum alibi confutauimus. Nam Nehemias Hierosolymorum instaurator peruenit ad tempora Darij Codomanni; cuius ipse mentionem facit manifesto Cap. XII. 22. tempore Iadduæ, qui sub Alexandro Magno vixit, & Sannaballetis Samaritani, qui ad Alexandrum in oppugnatione Tyri cum auxiliaribus copiis venit, & ab eo, vt sibi liceret templum in monte Garizin construere, impetrauit. Hoc argumentum pertinaciæ iugulum petit : in quo ictu declinando valde laborant. Postremo eo impudentiæ venerunt, vt dixerint caput XII Nehemiæ insititium esse. Quid? expecto, vt dicant, Esdram, & Nehemiam aut mentitos esse, aut sua tempora ignorasse. Sed quid exspectandum est? An aliud volunt, cum impudentissime omnia, quæ ab Esdra, & Nehemia dicta sunt, negant? Cum igitur Nehemias dinumerat a Iosue, ad suum saeculum, generationes quinque, ipse Nehemias non potest esse is, qui cum Iosue venit Hierosolyma. Ecce sex summi Pontifices a soluta captiuitate, ad tempora Nehemiæ : Iosue filius Iosedek, Ioiakim filius eius, Eliasib nepos, Ioiada pronepos, Ionathan abnepos, Iadua adnepos sub Alexandro, adhuc viuente Nehemia. Istius Iaduae patruus duxerat vxorem filiam Sannaballetis Samaritæ. Nehem.XIII. 28. Ille vocabatur Manasses, illa Nicaso. Ioseph. XI, 7. Certe aduersus hæc nihil potest Sophistice. Supersunt septuaginta Hebdomades, quarum, vt omnium fere prophetiarum suarum, interpret ipse est Daniel. Nam principium, finem digito indicauit: principium ab edicto de instaurandis Hierosolymis, finem in desolatione Hierosolymorum: quod sane rationi conuenientissimum est, vt scilicet eæ Hebdomades ad initium& finem eiusdem subiecti, nempe Hierosolymorum, pertineant, Septuaginta hebdomades determinat a sunt super populo tuo, & sancta ciuitate tua. Annon circumscribit eas

XLIV. PROLEGOMENA.

excidio vr̄bis? Quid enim volunt illa? Populus Principis destruet ciuitatem, & Sanctuarium? Item: Desolatio erit vsque ad consummationem. Quis tam cæcus, vt in tanta luce nihil videat? quis tam ferrea fronte, vt aduersus hæc hiscere audeat? En Hebdomades Danielis Passionem Christi, & Hierosolymorum euersionem complectuntur & tamen alij excidium Hierosolymorum, alij etiam Passionem hinc excludunt. Non igitur obscurum est, vnde deducantur hæ septimanæ, quandoquidem vbi desinant, ipsemet Daniel ostendit. Sed & initium ostendit : IX, 25. quod quidem initium, quia controuersum est, propter hominum summum in veritatem odium : tamen septuaginta septimanis a 70 anno Christi Dionysiano, in quo excidium incidit, retro putatis, peruenietur ad initia earum. Sed dimidia septimana, cuius mentio fit commate ultimo, & nostros & omnium oculos effugerat. Putant enim, vt & nos aliquando putauimus, esse partem vn̄ius ex septuaginta. Atqui ex vsu Hebraismi nos tandem percepimus esse extra illas septuaginta: neque esse dimidium vn̄ius ex septuaginta, sed tantum illos tres annos cum dimidio supra 490 intelligendos esse. Quæ quidem animaduersio vt notabilis, ita in ea non parua pars huius negotij vertitur. Summa igitur horum annorum 493 cum dimidio. Annus captorum Hierosolymorum in periodo Iuliana 4783. De quibus deductis 493 absolutis, relinquitur annus 4290 in periodo Iuliana, initium septuaginta Hebdomadum : qui profecto est annus secundus Darij Nothi, illius, inquam, qui anno secundo regni sui edicum emisit de non impediendo templi ædificio. Esdræ VI. Vidimus ex iis, quæ supra ex Esdra adduximus, toto tempore Assueri, & Artaxerxis, vsque ad secundum annum Darij, propter literas ad Artaxerxem a Iudæorum hostibus scriptas, ædificationem interpellatam. Et tamen extiterunt, quia vicesimo anno Artaxerxis, hebdomadam initium deducant. In quo primum peccant, quod a temporibus illius regis deducunt, cuius toto tempore cessauit ædificatio quod plane est dicere, Esdræ falli, aut mentiri deinde ostendant quodnam edictum missum est anno vicesimo Artaxerxis. Dicant mihi, quare Nehemias non solum miratur, sed etiam dolet, moenia Hierosolymorum adhuc diruta iacere, nisi quia putabat iam instaurata esse? Si putabat, ergo ex aliquo edicto, quodnam aliud edictum fuerit, præter edictum Darij? Tractorias tantum Regis impetrauit Nehemias ad Præfectos trans euphratensis Satrapiae, vt liber accessus ei permetteretur in Palaestinam, item literas ad Asaph saltuarium, id est, siluæ regiae custodem, vt materia sibi subministraretur ex silua regia, ad

PROLEGOMENA. XLV.

portas resiciendas, Nehemiæ I, 7, 8, 9. Ex edicto, quod vicesimum annum Artaxerxis antecessit, moenia, quæ a Iudæis neglecta iacebant, ex literis autem ad Asaphsaltuarium, portas resevit. Atqui ex edicto resiciendorum Hierosolymorum manifesto de ducuntur hebdomades. Daniel IX, 25. Ergo non a XX anno Artaxerxis. Percius postquam Lectorem ingenti mole confutationum obruit, longa expectatione suspendit, omnes denique, qui de hac re scripserunt, pueros offendit, tandem concludit, a vicesimo anno Artaxerxis putandas esse Septimanas. Annus Artaxerxis Longimani vicesimus est 4268 in periodo Iuliana. Adiectis 490 componitur annus 4758 in periodo Iuliana. Deducta Christi hodierna epocha 4713, remanet annus Chrifiti 45, annis folidis duodecim post Passionem. Itaque tertiusdecimus annus currens a Passione, quintus autem imperij Claudij, est finis Hebdomadum. Homo eruditus invidit nobis huius mysterij expositionem, quemadmodum multa alia de Belo, & Dracone, de verbis **οχιζείν από του οχινου, πριεν από του πρινου**, & similibus, quæ ille profanis aperire noluit. Quodnam mysterium censet esse in quinto anno Claudij Cæfaris? Cum hoc apparatu Chronologiæ reprehendit alios, qui rectam temporum rationem docent. Reiecta hac anili & ridicula sententia, superest illa, non vtique vera, sed tamen tolerabilis, quæ a septimo anno eiusdem Artaxerxis Longimani initium facit. Annus septimus Artaxerxis Longimani 4255 compositus cum 490 definit in anno 4745: qui est annus 32 Christi, vt hodie putamus, a quoad Passionem, intercedit annus solidus duntaxat. Sed ponamus desinere in anno Passionis. Si Pererio displicuit nostra & Sulpitij Seueri sententia, saltem omissa illa asinina, quæ a XX anno Artaxerxis initium instituit, secutus fuisset istam. Peccasset quidem, sed cum ratione quadam. Peccasset humanitus, non autem se traduxisset. Nam VII anno missus Esdras in Palæstinam. Sed nullum edictum ab Artaxerxe factum. Tantum sub eo continuatum, quod edicto Darius permissum, Esdræ VI, 14. At Darius solus permisit Hierosolyma instaurari. Nam anno secundo Darius Iudæi incipiunt iacere moenium vrbis fundamenta, quod interpellandi literas Artaxerxi mittunt Iudæorum hostes, quibus Regi in dicant ciuitatem rebellem instaurari, eiusque moenia resici. Esdræ III, 12, 13. Rex reperto vetustissimo Cyri edicto, permittit facere, quod hostes interpellare conabantur. An hæc negabunt? Ne gabunt, scio, & scientes prudentesque mentientur. Nobis vero satis est absurditates eorum often disse. De illis triumphare, vt ipsi de aliis solent, neque nostri moris est, neque præsentis instituti. Itaq;

XLVI PROLEGOMENA.

Lector vi librum nostrum amplius consulat. Si nostras cum horum rationibus contulerit, satis mirari non poterit, qui factum sit, vt rem facillimam, quam ipse Daniel interpretatur, contra mentem Danielis, & obscurissimam, & inexplicabilem fecerint. Si Porphyrius viueret, non aliis argumentis magis religionis Christia næ initia oppugnare potuisset, quam horum hominum velitationibus: quos, quæ erat eius eruditio, ex ratione temporum, cuius peritissimus erat, satis refellere potuisset, & veram Chronologiam Danielis eos docere. Nam totam interpretationem obscurissimi capitis XI illi debemus, vt testis est Hieronymus. Itaque absque Porphyrio foret, tota illius capitis historia hactenus alta silentij obliuione abdita, ridiculas a multis tam veteribus, quam huius saeculi scriptoribus coniecturas expressisset. Sed ad Hebdomada redeo, quarum initiuma secundo Darij Nothi, finis excidium Hierosolymorum. Vtriusque termini auctor Daniel, quem sequimur. Inuidos, zelotypos, **κακοήθεις**, cum suis paradoxis valere iubemus. Daniel ita distribuit septimanas, dimidiam, vnam, septem, sexaginta duas. Summa, septimanæ septuaginta cum semisse: anni 493 1/2 Quæ quidem distributio non plus habet mysterij, quam partitio minæ apud Ezechielem XLV, 12. ***Viginti fiali, vigintiquinque sicli, quindecim sicli vobis erunt Mina.*** Itaque frustra laborant, qui ea interualla aliquas epochas continere putant, & propterea illis explicandis multa coguntur aduersus Danielis, & quod peius est, animi fui sententiam dicere. Supererant & aliæ epochæ, quas prudentes studiosis reliquimus. Primordia tantum imperij Francorum discussimus, & Gregorio Turonensi, propter anachronismos & hallucinationes intricatissimo scriptori, aliquam lucem attulimus quæ omnia historiæ Francorum studiosis grata esse optamus. Optamus, inquam. Nam in tanta inuidia & odio literarum vix sperare audemus. Libro septimo in Computo Romano, & alibi rationem reddidimus, quare dies septimanæ feriæ vocentur: sed & libro primo quare cognomines Planetarum. Nam ea appellatio longe antiquior horis. quare non ab horis planetariis nomina diebus septimanæ imposita, sed potius superstitio appellationis dierum in horas deriuata. Quod autem vetustissima sit appellatio dierum a planetis etiam apud Græcos, demonstratur, vetustissimo oraculo apud Porphyrium:

[Greek]

**Κληίζειν Ερμην, ήδ ήελιόν τής ταυτά
Ημέρη ήελίου. μήνην δ ότε τήσδεπαρειη
Ημέρη, ή δε Κρόνον, ήδ έξείης Αφροδίτην,
Κλήσεσιν αφθεγητοις, ας εύρε Μάγων όχ άρίστος**

[/Greek]

τῆς ἐφθαθίγγου βασιλείς, ὃν παῖτες ἴσασίν
Καί σφόδρα κί κάθ ἕκαστον ἀει θεόν ἑπτακιφώνην

Βασιλεύς της ἐπτάφθόγγου, (vt id quoque explicem) est Oftanes rex Babylonis. **Βαβυλών** enim est **ἐπτάφθογγος**, hoc est, septem literarum. Vulgus autem credebat Planetas apparere die suo: nempe omni die Martis, ipsum planetam sui videndi potestatem facere. Idque plane Orpheus designauit **ἐν ἔργοις χαί ἡμέραις**

Πρώτα μὲν εἰ πρώτῳ ἐνὶ ἡμαπ φαίνεται Ἀρής
Μήνη δ' ἐς τ' Ἀρην ἐπιτέλλεται

Nam diserte intelligit, si neomenia **κατα Σελήνην** inciderit in diem Martis, id est, feriam tertiam, abstinendum ab opere. In reliquorum Computorum doctrina multa accesserunt præter superiorem editionem, multa castigata sunt, præsertimin Computo Iudaico. Nam caussas Iudaici anni Solaris hodierni docemus, a nobis antea prætermittas, quia cum omnibus eas ignorabamus. Præterea damnauimus sententiam nostram de Tekupharum sede, quas in prisca mundi epocha collocabamus: vnde fiebat, vt aliquando annum embolimum pro communi acciperemus, qui tamen non vno loco professi sumus nos non nescire, quæ forma anni hodierni esset, & quis situs embolismorum imo fine doctrina mea ille sciulus, qui epistolam Chronologicam scripfit, nunquam scisset, quid esset annus Iudaicus hodiernus. Et tamen quærit satuos, quibus persuadeat, nos ingens flagitium admisisse, qui ita de embolismis Iudaicis pronunciauimus. Ego huius non meminisse, nisi scirem hominibus magis placere, quæ veritatem destruunt, quam quæ illam docent. Et rari sunt, quos non magis delectet maledica garrulitas, quam veritas elinguis. Longum esset narrare, candide Lector, quot Marrucinos non solum inscitiae portentosae, sed & morum improbissimorum editio prior commouerit: vt quis futurus sit furor eorum ex ista, hinc facile coniicere liceat. Ecce adhuc prius opus erat sub prælo. Extitit quidam, non homo, nam ita vocare esset hominibus iniuriam facere, sed coenum, & barathrum, qui librum scripsit in me Gallice, conductus frusto panis a postremo bipedum, clamans se solum peritum Chronologiæ, me autem omnia, quæ in opere meo scripserim, a se furatum. Iste nunquam viderat librum meum, & tamen sues nos clamauit. Nouo genere & longe ab aliis diuerso nos aggrediebatur. Nam alij nos oderunt, quia in nostris libris nihil vident, quod nouum non sit: & hæc vna caussa est odij, quod præter expectationem vident, quæ in se potius, quam in nobis amarent. Quod si sues essemus alienorum scriptorum, nullus esset locus inuidiæ. Quid? Nonne anno superiore prodiit Chro

XLVIII PROLEGOMENA.

nologia **τερατώδης**, in qua auctor præter infinita errorum monstra in ratione temporum, sententias nostras, ipsa verba quoque cauillatur, tacito nomine nostro, vt ciuiliter facere videatur? Iste bonus Chronologus, septuaginta annis seniore facit Tara, cum Abraham genuit, quam Moses scribit annos autem mundi 74 maiores, quam patiuntur vera ratiocinia. Nunquam illi verum excidit, nisi forte in iis, quæ a nobis habet, vt in epocha primæ Olympiadis in XXIII Iulij, quod quidem primi omnium docuimus, & a solo Pindaro, quem iste nunquam vidit, didicimus & in eclipsi ante mortem Herodis, quam primi indicauimus. Nam simius noster est, & tamen obtrectator. Opus tam egregium claudit pulcherrima coronide, nempe forma anni caelestis. Nam id quoque nos feceramus. Sed

Torquatus nitidas vario de marmore Thermas

Extruxit. cucumam fecit otacilius.

Iubet igitur post annos 160 vnum bisextum tollere, vt in octingentis annis bisexta ipse quinq; tantum perimat, Alfonsini fex. Itaque propter tam subtile epichirema **δότε κρότον, τία υατα Χερσίν κτυπήσατε**. Sed de illius stultitia, & aliorum furiis libro singulari dicemus. Nam non istum solum, quem nunquam laesimus, non vlla priuata iniuria, sed feritas quædam animi ad maledicendum impulit. Sunt alij fanatici, quos idem morbus & rabies exagitat. Itaque si cui a rebus seriis vacat, adeat eam Chronologiam. Habebit & quod indignetur, & quod rideat. Quid dicemus de illo seuero Censore, qui priorem editionem nostram nunquam vidit: & tamen de ea edicit basilica edicta? Non vidit; & si vidisset, non intellexisset. Ex aliorum opinione nostra iudicat. Haec præcisa confidentia non solum in me, Sed in alios quoque dstringitur. Habet eclogarios, qui illi centones farciunt, Locos ex auctoribus excerptos illi subministrant appposito nomine & cognomine auctoris, sed nomine singulari litera designato. Hinc fit, vt Martinum vocet, qui est Matthæus, Petrum, qui est Philippus. Me quoque Iohannem vocasset, nisi notior illi essem de nomine, quam de scriptis, quæ ex alieno indicio iudicat. Nam ne ipse quidem Eclogarius nostra intellexit satis bene, **περί μετεμπτώσεως κί προεμπτώσεως**, quæ sunt doctrinæ nostræ. Ipse profert tanquam vulgaria : quemadmodum ille Chronologus, de quo iam verba fecimus, putauit rem vulgatam esse, primam Olympiadem celebratam XXIII Iulij: quæ res totius anni Græci arcana complectitur. De isto igitur seuero Censore, & aliis erit alius dicendi locus: quos nolim in hoc opere nominatos. Nimium enim abutor æquanimirate tua & patientia, benigne Lector, qui te ingrato otio deti

neam, cum has horas melius collocare posses, non tantum horum hominum caussa, quos melius erat præterire, quam vt tibi totius instituti nostri rationem aperirem. Nos hoc opus non vlla ambitione moti suscepimus, sed vt Chronologiam a sciorum deliriis & tyrannide sophistarum vindicaremus & nobiliora ingenia ad maiora excitaremus. Nam magnæ huius messis & magna spicilegia sunt. Ideoque plures libri adhuc confici poterant. Nos, qui a veteribus didicimus **μέγα βιβλίον μέγα εἶναι κακόν**, octo priores libros in septem contraximus, octauum libri censu toto in superiores erogato. Vtinam breuioribus nobis esse per difficultatem rei licuisset! Nam septem hos alij in viginti, alij in plures procudissent. Ex nostris igitur disputationibus videmus, quomodo Chronicon absolutissimum confici possit. Quis erit & ab humaniori doctrina paratus, & ab omni inhumana inuidia liber, qui rem sibi gloriosam, ac posteritati fructuosam aggredietur? Qui laborem adeo laudabilem non grauabitur, primum anno Iuliano tanquam stabili fundamento opus suum superstruat: periodum Iulianam verum temporum elenchum adhibeat. Nam, vt initio diximus, contextus temporum fine anno Iuliano, annus sine periodo Iuliana, est vt nauis sine velis, remis, & armamentis. Itaque potest ad annos periodi Iulianæ Fastos suos digerere, si prius in limine operis omnes epochas praemiserit ad ipsius periodi annos designatas, vt in libro quinto fecimus. Ita vna periodus Iuliana vicem omnium fuerit. Nam in Fastis computus multarum epocharum animos lectorum distrahit, Mundi, Olympiadum, Palilium Urbis, Nabonassari, Christi, quæ omnia fere semper onerant margines Fastorum: cum vna periodus Iuliana omnia complectatur. Non tamen veto omnes epocharum computos adiicere, si cui ita videtur. Prius tamen admonere debet, utra Palilia sequitur, Varronis, an Catonis. qua in parte Chronologorum prudentiam desidero, Periculosum est enim ad epocham controuersam annos suos exigere: vt ad Palilia Urbis, ad annos imperij Augusti, ad quos cum hactenus omnes Historiarum & Annalium scriptores tempus natalis Christi dirigunt, incertiores amittunt lectores, quam antea. His ita constitutis, nullam diem saltem sine notatione annorum cælestium vtriusque sideris, nostri Solaris, & Iudæorum Lunarum apponat. atque adeo, vbi res postulabit, ne grauetur etiam diem Nabonassari Ægyptiacam, Hegiræ Muhammedanam, Iezdegird Persicam adhibere, & præsertim Atticam cum mensibus tam popularibus, quam Prytanias: ita tamen, vt Harpaleis mensibus ante Metonem, Metonicis ante Calippum, Calippicis vsque ad editionem anni Iuliani utatur. Quare quemadmodum nobiliores epochæ, ita etiam omnes Tabulæ neomeniarum Atticarum, & Pry

L PROLEGOMENA.

tancias, Iudaicarum , & Muhammedanarum, & harmoniæ annorum in limine operis erunt præponendæ : ne imparatus Lector ad Fastorum aut Annalium contextum accedat. Vbi deerunt characteres, tunc appositione annorum,& intervallis utendum erit, quod est ultimum subsidium. Verbi gratia : cum regum Iudæ & Samariæ nullo charactere appposito annorum series tantum contextitur, contenti esse debemus adiectione sola annorum , quia aliter fieri non potest. Sed ad interualla certa anni dirigendi. Vt ab Exodo, cuius character certissimus est feria quinta, ad casum Sedekiae, cuius character est annus Sabbaticus, anni sunt absoluti 907. a conditu templi, cuius index certus a Scriptura determinatus in anno Exodi 480, ad casum Sedekiae. videndum, ne adiectio annorum fraudi sit, propter annos absolutos , si pro labentibus accipiantur, aut contra. Ad interualla igitur semper operatio erit exigenda. Exemplum anni absoluti pro labente habes initio Danielis, annum tertium Ioiakim, qui erat quartus labens Ieremiæ XXV, I. Apud Gregorium Turonensem eiusmodi exempla multa extant, & apud Iosephum, & Plutarchum, & Xenophontem. Hoc enim fit, quando excluditur alteruter terminus. Plutarchus aliquando utrumque terminum excludit. Exemplum: Sabbatum posterius est octauus dies a priore sabbato. Interuallum septem dies. At Plutarchus dixisset sex dies. Nimirum excluso utroque sabbato. Hic non est error auctorum, sed idiotismus vsurpantium modum vulgi consuetum. Sic Matthæi XVII, 1. Marci IX,9. sex dies dicuntur excluso utroque termino, qui Lucæ IX, 28 sunt octo, utroque termino incluso. Nullam diem in historiis suo characterе notatam omittat, etiam si rem certam teneat. Exemplum: Ex Consulum ferie, scimus annum Christi 364 esse primum Valentiniani. At quia Marcellinus anno bisextili creatum , & postridie bisexti imperium iniisse scribit, ille character omittendus non est. Ita fiet, vt hoc initio certo ad finem certum alius interualli, vbi destituent signa, hac tanquam Helice in illo mari tuto nauigare possis. Idem dico de eclipsibus, indictionibus, annis Sabbaticis, æra Hispanica, celebrationibus Paschatis, passim apud historicos Christianos : atque illa omnia ad cyclos suos reuocet, quorum doctrina vt magnis erroribus occurrit, ita magnos & multos patefacit. Sed ne temere scriptoribus de defectibus siderum assentiatur, fine Tabularum astronomicarum examine. Fallunt enim auctores non raro, cum defectus luininum, qui nunquam fuerunt, referunt : vt Dio , & Seruius in cæde Caesaris, Aurelius Victor vulgaris in obitu Neruæ, Zosimus in memorabili pugna Theodosij, & Eugenij tyranni : Tarrutius celeberrimus Mathematicus in conceptu Romuli , & Palilibus Vrbis.

PROLEGOMENA. LI

Aliquando etiam caliginem Solis defectum putant: qualis cælo vt plurimum sereno toto anno cædis Cæfaris fuit, & triduo integro, me puero , sed pallida: at horrenda, & atra in articulo Passionis Dominicæ per aliquot horas: in anno autem Christi 798 per 18 dies ita atra, vt naues in mari aberrarent: sub Commodo Kal. Ianuariis repentina caligo, ac tenebræ in circo abortæ, teste Lampridio. Trebellius Pollio in Gallienis: *Gallieno & Fagstino c o s s. inter tot bellicas clades etiam terræ motus fuit, & tenebræ per multos dies* anno autem 393, aut 394, circa dies Pentecostes adeo obscuratus est Sol, vt mundi interitus imminere crederetur, Hieronymus ad Pammachium : *Nos scindimus Ecclesiam, qui ante paucos mensis, circa dies Pentecostes, cum, obscurato Sole, omnis mundus iam iamque venturum Iudicem formidaret , &c.* Pentecoste Iudaica est semper sexta Sivvan, hoc est, sexta a nouilunio. Itaq; Sol nunquam potest deficere in Pentecoste Iudaica: multo minus deficere potest in Christiana, quæ semper Iudaica posterior est, nisi quando neomenia Nisan est Sabbatum. Tunc enim Pentecoste Iudaica incidit in diem Dominicam, & consequenter in Pentecosten Christianam, vt anno Passionis Dominicæ contigit, contra votum Sophistarum, qui eo anno Pafcha in Parasceuen conferunt. Igitur horribilis illa Solis caligo apud Hieronymum non potuit accidere sexta Sivvan, aut post sextam Sivvan , secundum naturalem causam defectionum Solarium, id est, *κατα έπις όθισιν της σελήνης* cum tale non possit accidere, nisi *νεομήνια κατα σελήνην*. Sed neq; potuit Sol deficere nouilunio Sivvan annis 390, 391, 392, 393, 394, 395, anomalia Lunaris latitudinis aduersante. Fuit igitur caligo extra ordinem Quare memorabilis est ille locus Hieronymi, ita tamen, vt ad characterem adsumi non possit. Similis quoq; caligo apud Tertullianum ad Scapulam: *Nam & sol ille in conuentu Uticensi, extincto pene lumine, adeo portentum fuit, vt non potuerit ex ordinario deliquio hoc pati positus in suo hypsomate, & domicilio.* Hæc Tertullianus. quanquam quod dicit de hypsomate Solis & domicilio, ego non intelligo. Scimus quidem quid fint hypsomata Planetarum & domicilia, sed Solis hypsoma impedire, quo minus deficiat, ingenue fateor me ignorare. Rursus confideret Chronologus, initia Imperatorum Romanorum, post tempora Antoninorum, usque ad Consulatam Ausonij, confusionis, & tenebrarum plena esse ea; ex methodo nostra, quantum poterit, castiganda esse. Nam ex disputationibus nostris, initium Diocletiani male ad initium æræ Martyrum referri, & ex illo errore infinitos in Faftis propagatos esse, satis constat, præsertim in historia persecutionis. Si qua Eclipsium diagrammata, aut disputationem longam alicuius epochæ controuersæ proponere velit, caueat eam in contextum Fastorum recipere. Hoc enim

LII PROLEGOMENA.

plane est non solum rerum seriem interrumpere, sed etiam animum Lectoris in diuersa distrahere. Olympiadem quanque signet sua die, nempe quintadecima mensis Hyperberetaei Olympici, cum ipsa die Iuliana, item die mensis Attici, qui nunquam cum mense Olympico congruit: & quemadmodum in omnibus mensis Cælestis apponendus est, ita nunquam mensis Caelestis usurpandus, nisi prius praemisso caractere Zygonos, & die Iuliana, cui neomenia Zygonos competit. Hæc enim omnia naturalia sunt, priscorum ciuiliū temporum, non autem ficta, neq; arbitrius nostri. Nunquam mensem popularem Atheniensium sine mense prytanias Metonico, aut Calippico producat. Cum feriam ab auctoribus notatam referet, diligenter examinet, an error sit in notatione siue ab auctore, siue a librario. Quemadmodum enim falso defectus luminum annotant, vt supra diximus, ita etiam per **ἀλογιστίαν**, falsum characterem diei aliquando apponunt; quod contingit in lapide Romæ Christiano, in quo VII Kal. Nouembris dicitur esse feria sexta Consulatu secundo Stilichonis. ex quo sequeretur, Consulatum secundum Stilichonis fuisse anno Dominico 406, non 405, contra sèriem Consulū, & Chronicon Consulare Marcellini Comitis. Consulatu Stilichonis primo, 26 Octobris fuit dies Veneris, non Consulatu secundo. Cum illi saxo fidem haberem, annum primi Toletani Concilij dixi fuisse post Consulatum primum Stilichonis. quod falsum est: & locus corrigendus in capite de Æra Hispanica. Eiusmodi falsas annotationes feriarum confutauimus in fragmento persecutionis Diocletianæ, quod Eusebio assutum est, cum tamen Eusebij non sit. Reliqua per se conditor Annalium, aut Fastorum animaduertere potest. Neque enim iudiciis eruditioribus diffidimus. Tabulae nostrae, & methodi omnem laborem minuent. Parumne est tam parabili labore tantum gratiæ a posteritate inire? Huiusmodi opus quid aliud erit, quam, vt Plinius loquitur, aliquod veluti templum augustum totius antiquitatis Fastos & memoriam complexum? Quod si mallet ab alio, quam a nobis hæc didicisse, cum bona nostra gratia nomen nostrum dissimulare illi licet, neque vereatur, ne plagij aut furti a nobis postuletur. Vnum sibi proponat tantum, de posteritate sine labore suo bene mereri. Quare reformidat? quare piget tam praeclari incepti? Plusne apud eum poterit **ζηλοτυπία**, malitia, quam amor veri? Adeone hoc sæculum ab omni humanitate & morum & literarum exaruit? Quisquis igitur hoc onus non detrectabis, scito, ex illo posteritati maximum emolumentum, tibi autem a posteritate maximam gloriam propositam esse. Vale candide lector. Lugduni Batauorum.

CONSPECTVS
OMNIVM CAPITVM
QVÆ HIS LIBRIS
CONTINENTVR.

PRIMVS LIBER,

QVI EST

DE ANNO ÆQVABILI MINORE.

De Horis & partibus diei reliquis.	4	De Periodo Macedonum Alexandria au-	
De Diebus.	6	tumnali.	48
De Mensibus	9	De Periodo Bithynorum.	50
De Anno.	11	De Periodo Delphorum Pythica.	51
De Anno æquabili minore Graecorum.	22	De Periodo Thebana.	54
De Oclaeteride.	28	De Periodo Syracusana.	56
De Menfibus Atticis.	ibid.	De Periodo Laconum.	57
De Periodo Olympica.	36	De Periodo Samiorum & aliarum Græciæ	
De Periodo Attica.	41	ciuitatum.	58
De Periodo Macedonica æliua.	47	De anno commentitio Herodoti,	59

SECVNDVS LIBER

QVI EST

DE ANNO LVNARI

De Octaeteride Cleostrati.	64	De Anno Hegiræ.	135
De Octaeteride Harpali.	66	De Cyclo Iudæorum Karraim.	147
De Octaeteride Eudoxi.	69	De Cyclo Tessaeskaedecaetitarum, & ve-	
Elenchus Octaeteridis.	71	tustißimorum Asiae Christianorum.	150
De Anno magno Metonis, siue Enneadeca-		De Octaeteride, & Tessaeskaedecaeteride	
teride.	72	Paschali.	151
De cyclo Metonis Philippeo.	83	De Hekkaedecaeteride Hippolyti Episc.	152
De Periodo Calippi Attica Solstitiali.	84	De Cyclo Paschali Alexandrinorum.	154
De Periodo Lunari Calippica ab autumn.	91	De Cyclo Paschali Occidentalium, siue La-	
De Periodo Syromacedonum Alexandr.	92	timorum.	156
De Periodo Chaldæorum Alexandria.	97	De Periodis Paschalibus Theophili, Cyrilli,	
De Periodo Iudæorum Alexandria.	102	Victorini, Victoris, Dionysij Exigui.	157

De Periodo Hipparchi & vero anno Luna-	De falso Cyclo Paschali.	163
ri.	108	De Periodo Philolai Pythagorei.
		166
De Periodo Arabum Hgarenorum.	110	De magno Anno Democriti.
		167
De Periodo Samaritanorum.	114	De magno Anno Oenopidæ Chij Astronomi.
De Anno Arabico soluto epochae Iulianae.	118	168
De Anno Iudaeorum nouitio.	121	De Cyclo Lunari veterum Saxomum.
		169
De Anno veterum Hebraeorum autumnali.		De veterum Gallorum Anno.
134		171
	De veteri Anno Romanorum.	ibid.

LIBER TERTIVS,
QVI EST
DE ANNO ÆQVABILI MAIORE.

De Anno Ægyptiaco.	194	De Anno Armeniorum.	214
De Annis Nabonassiri Ægyptiacis.	198	De Anno Prisorum Hebræorum Abra	
De Neuruz periodico veteri Persari.	206	hameo.	220
De Anno vago Iezdegird.	210	De nouarum Indiarum Anno.	224

LIBER QVARTVS,
QVI EST

DE ANNO SOLARI, TRIBVTVS

IN PARTES QVATVOR.

PARS PRIMA.		De anno [Greek]ægryasos ianueuf.[/Greek]	283
DE Anno Romanorum Iuliano.	227	De anno [Greek]μετέμπττος Ἀλιαxϙφ.[/Greek]	290
De anno Ægyptiorum Actiaco.	236	TERTIA PARS	
De anno Syrogræcorum & Antiochenorum		* DE PERIODIS SOLARIBVS.	
Iuliano.	240	De Salahodai Neuruz veteri Persari.	293
De anno Iuliano Atheniensium.	241	De magna periodo Chaldaica.	296
De anno Samaritanorum Iuliano.	243	De Heled veterum Hebræorum.	297
De anno Damascenorum priscorum Solari.	244	De Seculo Romano.	298
De anno Iul. Damascenorum recentiorum.	245	De Periodo magna Dionysiana.	300
De anno Gazemfium.	ibid.	QVARTA PARS	
De anno Iuliano Hispanorum.	ibid.	DE ANNIS TROPICIS ET	
		LVNARIBVS EMENDATIS.	
De anno Iudaeorum Solari.	ibid.	De anno Tropico Persarum siue Neuruz	
De anno Caelesti.	261	Gelalæo aut Saltanæo.	303
De Parapegmate Attico.	262	De nouo anno Caelesti.	307
De Parapegmate Chaldaico.	267	De caubis [Greek]ægqwtwtog avxtwajxj; x&	
De Parapeg Philadelphi Dionysiano.	268	pueruwtsasos. [Greek]	321
De anno caelesti Muhammedanorum.	270	De emendatione Periodorum Lunarium.	325
Parapegma Calicutiensium.	353	??? I Argyri de emendatione cycli Paschalis	327
SECVNDA PARS.		In methodum correctionis Paschalis I.Ar-	
DE annis emendatis.	272.	gyri.	331
De anno [Greek]apogwtwtog &vea \$egetnexig.		De emendatione cycli Paschalis.	332
[/Greek]	273	De anno Niceno.	337

De anno Rabbi Adda.	278	De annorum Harmonia.	344
---------------------	-----	----------------------	-----

LIBER QVINTVS,

QVI EST

PRIOR DE EPOCHIS TEMPORVM.

DE Periodo Iuliana.	359	De anno Sabbatio Samaritarum comment	
De Epocha Iudaica artificiali , siue de pri-		titio.	376
mo Tisri Iudaico.	361	De Ilij excidio.	ibid.
De Epocha artificiali Constantinopolitana		De conditu Templi Solomonici.	380
Pascbali.	363	De Encæniis templi.	381
Lunari.	364	De initio Olympiadi & primo anno Iphiti.ib.	
De conditu Mundi.	366	De primis Palilibus Vrbis.	385
De Diluuio.	371	De primo Thoth Nabonassiri.	391
De Exodo Hebræorum.	372	De initio Merodach, siue Mardokempad.	394
De primo anno Sabbatico.	374	De excessu Romuli,	395

De initio Nabopollassari Regis Chald.	397	De initio Caesaris Augusti.	443
De anno capti Iechoniae Regis Iudae.	399	De Aera Hispanica.	445
De initio Nabuchodonosori Regis Babylo-		De initio Herodis Magni.	450
nis.	400	De Cyclo Lunari Romano.	452
De anno excidij Tepli & casu Sedekia. ib.		De Actiaca victoria.	453
De anno primo Hevvilmerodach.	401	De primo Thoth Augustoru, sine Actaco.	454
De initio Cyri.	401	De primo anno Augustorum Romano.	455
De initio Cambysae Cyri F Regis Persa-		De primo agone Actiaco.	456
rum.	402	De Bisecto ab Augusto correcto.	459
De initio Darij Filij Hystaspis, Regis Per-		De excessu Herodis.	462
sarum.	403	De excessu Augusti & initio Tiberij.	464
De anno Consulatus Iunij Bruti, & Regi-		De initio Caligulae.	466
fugij.	ibid.	De initio Claudij Caesaris.	ibid.
De clade Persarum Marathonica.	406	De initio Naronis.	468
De initio Xerxis.	ibid.	De primo agone Neroniano.	469
De transitu Xerxis	407	De Roma a Nerone incensa & persecutio-	
De casado Xerxis & initio Artaxerxis		ne Christianorum.	470
Longimani.	408	De initio Vespasiani.	472
De Solstitio Metonis, & primo anno En-		De Hierosolymorum & Templi secundi ex-	
neadecaeteridos eiusdem.	409	cidio.	474
De initio belli Peloponnesiaci.	410	De initio Titi Vespasiani.	475
De excessu Artaxerxis Longimani, & i-		De initio Domitiani.	ibid.
nitio Dariuj Nothi.	412	De primo Agone Capitolino & aliis Ago-	
De initio Artaxerxis Memoris.	413	nibus.	476
De Cyri minoris expeditione.	ibid.	De ludis secularibus Domitiani.	486
De pugna Aliensi.	ibid.	De initio Neruae.	487
De Leuctrica pugna.	415	De initio Traiani.	ibid.
De initio Alexandri Magni	416	De Triumpho Dacico Traiani.	488
De memorabili clade Carthaginiensium in		De initio Hadriani.	ibid.
Sicilia	417	De initio Antonini Pij.	489
De clade ad Cheroneam.	ibid.	De ludis saecularibus imperatoris Seueri.	491
De euersis ab Alexandro Thebis Boeotiis. ib.		De initio Imp. Seueri Alexandri.	ibid.
De pugna ad Arbela & initio imperij Asia-		De initio Gordiani.	492
tici Alexandri.	420	De ludis saecularibus Philipporum Imp.	ibid.
De periodo Calippi.	421	De initio Imp. Probi.	493
De primo Thoth annorum Philippi & mor-		De epocha Aegyptiorum Diocletianea.	494
tis Alexandri.	423	De initio Diocletiani.	497
De anno Hyperborea Alexandreo.	424	De persecutione Diocletianea.	498
De anno Alexandreo Iudaeorum.	429	De initio Constantini Magni.	500

De primo anno Chaldaeorum.	431	De Indictione prima Constantiniana.	501
De initio Ptolemaei Philadelphi & eius aera caelesti.	433	De Maxetio a Constantino Magno deuicto.	506
		De Concessu Niceno.	507
De initio Ptolemaei Philometoris.	435	De Encaeniis vrbis Constantinopoleos nouae	
De Encaeniis Macabaei.	ibid.	Romae.	508
De initio Simonis Eudaeoru Ethnarchae.	436	De excessu Constantini, & anno primo Con-	
De epocha Tyrriorum.	437	stantij eius filij.	510
De primis Kalendis Ianuarij Uiliani.	438	De excessu Imp. Constantij & initio Iuliani	
De anno caedis Caesaris.	441	[Greek] F 0DaBatY [/Greek].	512

De initio Valentiniani.	512	De primo Phrurdin Iezdegiard Persae, vel	
De Consulatu Ausonij.	513	potius Othmem Arabis Caliphæ Baby-	
De morte Valentiniani Iunioris.	ibid.	lonis.	521
De secundo Consulatu Stilichonis.	514	De anno primo Constantini Copronymi.	525
De VII Consulatu Honorij.	516	De initio Æræ Calecutiensium.	ibid.
De Roma ab Alarico capta.	517	De primo Phrurdin Gelali.	526
De primo Sahami Armeniorum.	ibid.	De anno Constantinopoleos a Muhammede	
De primo Muharram Hegiræ.	518	Turca captae.	529

LIBER SEXTVS,

QVI EST

POSTERIOR DE EPOCHIS TEMPORVM,

IN DVAS PARTES TRIBVTVS.

PRIOR PARS.

ALTERA PARS DE DVABVS

QVÆSTIONBVS DANIELIS.

DE anno Natalis Domini.	541	DE Regibus Babyloniis, & solutione capti-	
De quinque Pashatibus a baptismo, ad re-		uitatis.	574
furreétionem.	551	Reliquum Danielis de temporibus Antiochi	
Primum Pascha.	553	Epiphanis.	584
Secundum Pascha.	555	De Hebdomadibus Danielis.	585
Tertium Pascha.	557	Epochæ XIII Adar Mardochæi, & inslau-	
Quartum Pascha.	558	rationis Templi ac Hierosolymorum.	596
Quintum Pascha.	561	Epilogismus Hebdomadum Danielis.	599
Veterum velitationes de die Paßionis Do-		Residua temporum, & de primordiis prisci	
minicæ.	562	Francorum imperij.	609
Quæ obiiciunt Iudæi.	566	Reges Francorum, quorum gesta X lib. Greg.	
Residua Paßionis Dominicæ.	567	Episcopi Turonesis cóprehenduntur.	624

SEPTIMVS LIBER,

QVI EST

DE COMPVTIS ANNALIBVS NATIONVM.

Compvrvs annalis Iudæorum hodiernus		Computus anni Arabici Hegiræ Mohamme-	
Hebraice & Latine. cum Notis.	626	damae. cum Notis.	761
Typus anni Samaritani cum eorum Chro-		Computus annalis Persarum & Armenio-	
nologia Hebraice characteribus Samari-		rum Arabice.	767
tanis. cum Notis.	657	Computus Persarum Gelaleus.	770

Computus annalis Ecclesiæ Habassenæ siue Æthiopicæ lingua Habassena , & La- tina. cum Notis.	670	Coputus nouus annalis Ecclesiae Romanae.	775
		De Cyclo Solis & Epaciis solaribus siue concurrentibus.	ibid.
Computus annalis Ecclesie Elkupti, ex A- rabico.	705	De regularibus dierum.	777
		Methodus Epactarum Lunarium.	778
Computus annalis Arabicus Ecclesiæ Antio- chenæ. cum Notis.	707	De residuo Epactarum.	779
		De Methodo Terminorū Paschalium.	ibid.
Canon Paschalis Hippolyti Episcopi Græ- ce. cum Notis.	721	Catholica temporum.	780
		Epochæ a conditu mundi.	ibid.
Excerpta ex Computo annali magno Maxi- mi monachi Græce. cum Notis.	736	De Iubileis.	782
		De Indictionibus.	785

IOSEPHI
SCALIGERI
IVLII CAESARIS F.

De
EMENDATIONE
TEMPORVM

LIBER PRIMVS.

(A) SIVERVM est, quod sciscit Stoicorum schola, Tempus esse normam rerum, & custodiam, quia veritatis index atque examen est, & rerum gestarum memoriam, ac diuturnitatem posteriati teuturij non vulgari laude digni sunt, qui temporum rationes conscribere, atque fugitiuam antiquitatem retrahere conantur. Qua in re cum tam priscis scriptoribus, quam æqualibus temporum nostrorum opera egregie nauata sit, dolendum tamen, aut (B) ferias, quam oportebat, antiquos sese ad id studium contulisse, aut pauciora ea de re monumenta, quam ab ipsis auctoribus relictæ sunt, ad nos peruenisse. Nam vt omnia extent veterum Græcorum scripta, ea tamen paucorum temporum interuallum complectebantur. Graecis enim ante initia Olympiadum suarum nihil plane exploratum est: & quod dolendum est, de illorum scriptis, quæ ad Chronologiam spectabant, nihil nobis præter desiderium relictum est. Nam quæ Eusebij ex stant, quamuis è Græcorum monumentis hausta sunt, & multa egregia ac cognitu digna nobis conseruarunt tamen dissimulandum non est, multa in illis reperiri, quæ castigatoribus iudiciis non satis faciant. (C) Quod si Thalli, Castoris, Phlegontis, Eratosthenis canones exstarent, perparua, aut nulla potius ratio haberetur librorum quorundam, qui hodie in penuria meliorum nobis in pretio sunt. Apud Romanos vero, ea scriptio infeliciter cessit, quod eam cognitionem ferius amplexi sint. Nam ante Consulatum Bruti nihil certi apud illos omnia fabulosa &, si rem propius spectemus, ne ipsius quidem Bruti Consulatum, ac tempus Regifugij satis exploratum habent. quamuis, vt prodidit Censorinus, Varro collatis diuersarum ciuitatum temporibus, & interualla re

2 Iosephi Scaligeri

texens, verum in lucem protulerit, & viam repererit, qua certus (A) annorum Urbis conditæ numerus iniri posset. Sed, vt suo loco disputabitur, non magis constabat Varroni de initiis Urbis, quam Græcis de anno excidij Troiae. Nam ea demum est vera demonstratio, quæ cogit, non quæ persuadet. Soli sacri libri supersunt, ex quorum fontibus certa temporum ratio hauriri possit. Sed omnis temporum cognitio inutilis est, nisi certa epocha in illis deprehendatur, ad quam omnium temporum contextus, tam antecedentium, quam consequentium referri possit. Nam, vt præclare dixit vetus inter Christianos scriptor Tatianus, apud quos temporum notatio non cohaeret, apud illos neque veritatis & fidei historicae ratio vlla constare potest. Quod si aliquis sacrae historiae peritissimus, hoc est, qui intervalla rerum gestarum (B) nobilissima certissimis ratiociniis ex Mose, & reliquis sacris Bibliis explorata habeat, nihil tamen ex illis ad certam epocham historiae Græcæ, aut Romanæ referre possit: quodnam adiumentum is ex eiusmodi diligentia ad ferre potest aut sibi, aut studiosis rerum antiquarum? Nam omnis cognitionis finis ad vsum aliquem spectat, quem si ex medio literarum sustuleris, ingratus est omnis labor & opera, quæ cunque in omne studium impenditur. Eiusmodi est Iudæorum scientia, qui in ratiociniis quidem sacrorum temporum colligendis tantum studio & diligentia consecuti sunt, vt proxime a veritate abesse dici possint: sed dum nullam aut saltem deprauatam rerum exterarum cognitionem tenent, multum errant, quod sine externa historia sacram tractare (C) aggrediuntur. Venio ad nostros, recentiores dico, qui hodie summo cum fructu, sacrae, Græcæ, & Romanæ historiae tempora digesserunt. Ij heroica virtute chronologiam negligentia & contemtu maiorum intermortuam ac sepultam, è tenebris & obliuionis silentio quotidie eruere conantur. Certe meum semper iudicium fuit, eam rem maiore cum laude ab illis restitutam, quam ab antiquis proditam fuisse. Nam non solum pleraque in ratione temporum pristinae integritati reddiderunt, sed & longe meliora effecerunt. In multis tamen iudicium, in quibusdam etiam diligentiam requiro neque enim dum verum adepti sunt. Argumento fuerint omnium; quotquot de his rebus tractarunt, dissensiones vt inter tot millia Chronologorum vix inter duos de eadem re (D) conueniat. Quanta adhuc contentione de Septimanis Danielis, de initio, medio, & fine earum velitantur? Tamen nihil plane eorum, quæ volunt, assecuti sunt. Ab eorum lectione incertior atque indoctior sum, quam dudum. Quis vnquam eorum veram epocham Exodi Hebræorum; quis, quod pudendum est, verum annum natalis Dominici odoratus est? Ecce trita, obuia, vulgaria, vt nobis videtur, ignoramus, & remotiorum ac reconditorum indicium promittimus! Quis eorum Danie

(A) lis Hebdomadas interpretandas suscepit, qui inscitiae suae latebram non quæsiuerit, & reges Persidis, qui nunquam in rerum natura suerunt, non commentus sit? Quod si Daniele accuratissime legissent, eis ad negotium explicandum non aliis regibus Persidis opus fuisset, quam iis, quos Herodotus, Diodorus, & omnis Græcorum antiquitas nouit. Sed quo non progressa est **ἀμυχανία**? Berossos, Metasthenes, & nescio quos Catones, ac Philones consulunt, qui ante hos centum annos ex officina nescio cuius indocti & impudentis prodierunt. Et sese Criticos in temporum notatione profitentur, quibus tam facili genere, tam pueriliter vnus homo otiosus in tanta luce literarū quotidie (B) imponit. Cuius hominis inscitiā si nihil aliud, certe illud arguere possit, quod Metasthenem pro Megasthene posuit. Si Iosephum Graece, aut Strabonem, aut Athenæum legisset, is Megasthenem vocari deprehendisset, quem Metasthenem vocat. Si Græce scisset, nunquam **μετασθέη** in illa lingua reperiri, neque hanc compositionem in eadem probari intellexisset. Vt igitur ij resipiscant, qui & nouos reges in Perside crearunt, & Assueros Priscos, Assucros Longimanos, Assueros Pios, duos Cyros, & nescio quæ alia somnia Annij Viterbiensis in medium producant, primum vno verbo indicabo fontem erroris eorum: deinde qui medicina huic morbo fieri possit, docebo. Quod igitur in veri inuestigatione (C) eos ratio fugerit, duas summas causas reperio: vnam, quod veterum tempora ciuilia, annorum, mensium formas, status, ac genera ignorarunt: alteram, quod characterem, & notationem ei anno, quem sibi proposuerant, non adhibuerunt. Ex vtraque quidem causa temporum confusio manauit, sed diverso genere. Ex priore causa ignoratus est annus, mensis & dies multarum nobilium epocharum. Huius enim rei cognitio pertinet ad tempus ciuile nationum. Ex altera causa Palilia vrbs Romæ nunc tertio anno Olympiadis, nunc quarto attribuuntur. Item Consulatus Bruti nunc in hunc, nunc in illum annum Olympiadis consertur. Vt igitur nouam rationem emendationis temporum ineamus, duo illa præcipue nobis discutienda sunt: sed prius (D) de omnium nationum temporibus ciuilibus: quam assequi perdifficile est, nisi prius tempore in sua principia, hoc est ab annis, periodis, mensibus in ultimum terminum, dies, horas, ac scrupula resoluti. Nam qui ante nos hanc prouinciam aggressi sunt, si modo hanc nostram, non aliam aggressi sunt, ij fati de tempore, & eius natura disputarunt. Sed hanc disputationem melius interpres **φυσικῆς ἀκροάσεως** sibi vindicasset. Neque vero nos id agimus, vt definiamus tempus esse hoc secundum Peripateticos, aut illud secundum Stoicos, aut Academicos. Qui istis definitionibus diu immorati sunt, & hac sola scientia Chronologiae scribendae modum terminarunt, illi satis

verborum quidem, sed rerum nihil definiuerunt. Nequid tamen (A) **ἀμεθοδεύτως** transigatur, decreui singularum, vel minimarum temporis partium prius conspectum aliquem dare, quam ad descriptionem **ιστορικην** temporum ciuiliū, & eorum methodum aggrediar. Incipiam igitur ab ultimo termino, a die scilicet, & eius partibus, hoc est hora, & scrupulis. Ab hora igitur, si libet, principium esto.

DE HORIS ET PARTIBVS

DIEI RELIQVIS.

VETERIBUS statim ab initio has diei partes, quas HORAS vocamus, in vsu non fuisse, argumento fuerint priscae locutiones, quibus dies non in partes secatur, sed actionibus quotidianis de stinguitur: vt cum **βουλυτόν** vesperam vocabant, nimirum, vt poeta inquit, *Demeret emeritis cum iuga Phoebus equis*. Item quod tempus antemeridianum designantes dicebant **πληθουόσης** vel **πληθουσης άγοράς**, conuenientibus scilicet eo tempore in Comitium viris: vt Hesiodus dicit, **έυωντ ανόν άληθείην λαοί κρίνοντες άγωσιν**. Quod tamen longe aliter in terpretes Græci illius poetæ exponunt. Aiunt enim Hesiodum intellexisse detricesima mensis Lunaris: & sensum loci Hesiodæi esse perinde ac si dixisset, Quando homines veram **τριακάδα** Lunarem agunt, & non secundum vsum politicum, sed secundum motum Lunæ. Quod (C) tamen nobis valde coactum videtur: & mentem Hesiodi hanc fuisse dicimus: **τριακάδα** esse valde idoneam rebus gerendis ea hora, qua homines ad ius in forum conueniunt. Homerus Odyss. **μ.**

— **Της μος δ' επί δόρπον ανήρ άγορήθεν αύέστη**

Κρίνων νείκεα πολλά δικαζομθύων

Quae sane interpretatio melior vulgari. Sic etiam paulo post dicit, **ήματος έν πλείου** loquens de undecima: cuius partem designat, cum dicit **ήματος έν πλείου**. Quod nos interpretamur iam adulto die. Sic Homerus meridiem designat, **όταν δρυτόθος ανήρ δόρπον όπλίαστατο**. Porro neq; hoc verbum **ωρα** id, quod nunc, valebat. Sed tempus actuum quotidianorum illo notabatur: vt cum dicebant **ωρα δόρπον ώρα δείπνου**. (D) Latinis vero Tempestas dicebatur. In Legibus Decemuirum Atticis fuit: **SOL OCCASVS SVPREMA TEMPESTAS ESTO**. Neque recte quidam hinc expungunt **TEMPESTAS** quod **SVPREMA** absolute diceretur, vt apud Plautum. Nam plane in legibus Solonis, vnde illud caput traductum, scriptum fuit, **ό ήλιος έπι τως όρών έσχάτη ώρα έστω**. Stoicus scriptor apud Stobæum loquens de Socratis iudicio capitali: **καί τρών ήμερών αύτώ δοθειςών, τή πρώτη έπιεν, ή ού προσέμεινεν τής τρίτης ήμέρας τώ ΕΣΧΑΤΗΝ ΩΡΑΝ παρατηρείν, εί έστιν ΗΛΙΟΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΟΡΩΝ, άλλεύθαρσώς τή πρώτῃ**. Idem censeas de veteribus Hebræis,

a qui diei nullas alias partes, quam mane , meridiem, & vesperam norant. & ita dies diuiditur Psalmo LV, commate XVIII. Sic Homero, **ήως, ή δειλη, ή μέσον τήμαρ**. Sed hic dies intelligitur Lux, exclusa nocte. Nam totum **νυχθήμερον** Hebræi in quatuor partes diuidebant, quas vigilias vocabant. Prima vigilia erat a vespere: secunda a media nocte: tertia a mane : quarta a meridiē.

Alioqui nomen hoc **נֶפֶשׁ** quo hodie horam designant, ne notum quidem illis erat: atque apud Daniele aliud significat. Posterorum inuentum est Horologium, & **ήλιοτρόπια** quibus dies per lineas, & intervalla umbrarum distinguebatur, vnde prodiit locutio **ένδεκάπους**, pro hora cœnæ, vel **ένδεκάπουν στοίχείον**: quia notis literarum singularium horæ distinguebantur. Testatur & Epigrammatium de Horologio:

**έξ ώραι μόχθοις ικανώταται. αί δε μετ αύτάς
γράφμασί δεικνύμθναι ΖΗΟΙ λέγουσι βροτοίς**

Nam ante **Z, H, O, I**, erat **A, B, Γ, Δ, E, ς**.. Arabibus, Persis, & reliquis Orientis gentibus non horologiis, sed, naturalibus matutini , meridiani, & vespertini temporis interuallis diem notare, etiam hodie consuetudo manet. Astronomis propria (C) est diuisio diei in sexagesimas primas, secundas, tertias, & sic deinceps. Artificibus computi annalis in horas, puncta, ostenta, minuta, partes. Hora est punctorum 4. minutorum 40. partium 480. momentorum 1760. ostenta autē sunt arbitraria, quibuslibet aliarum divisionum in illa resolutis. (D) Orientalibus vero Computatoribus compendiosa horarum resolutio est. Non enim in sexagesimas assem diuidunt, sed in 1080 partes, ita vt 18 particulæ vni minuto horario respondeant. Hac diuisione hodie Iudæi, Samaritani, Arabes, Persæ,

[Table 5_1 Latin]

[Table 5_2 Latin]

& aliæ Orientis nationes utuntur. Quorum in sexagesimas & A contra , sexagesimarum in hæc conuertendarum, Tabellas duas pofuimus.

DE DIEBVS.

Το νθχθήμερον, quod est spatium viginti quatuor horarum, Daniel eleganter vocat עֶרֶךְ דְּקָר quasi dicas **όψιπρώιον**, initio diei ciuilis sumto Iudaice ab eo tempore, quod proxime Solem occasum sequitur. Nam illud interuallum, quatenus vigintiquatuor horarum est, naturale est: quatenus aliud atque aliud initium habet, dicitur ciuile, Atticis & Iudæis ab occasu Solis: Ægyptiis & Romanis a media nocte: Chaldæis Genethliacis ab ortu Solis: Vmbris a meridie initium (B) sumentibus. Dierum notationes duplices : aut secundum numerum, & ordinem: vt prima, secunda, tertia mensis. aut secundum **έπωνομιαν**, qua dies alicui rei cognomines, vt dies mensis Persici sunt cognomines regum priscorum: & dies mensis Mexicanorum; animalium, aut aliarum rerum: & **επαγόμεναι** Aegyptiorum nominibus singulorum Deorum vocatæ & dies festi, vt quinquatrus, **κρόνια θαργήλια**, Quirinalia & ab euentu, dies Alliensis, Regisugium a stellis, dies Septimanæ. Ecclesia Romana vocat ferias quia veteris anni Ecclesiastici initium a Pascha. Et Pascha dicebatur annus nouus, vt etiam hodie ab Ecclesia Antiochena : a Constantinopolitana autem **διακαινίσμιος έβδομάς**, ab eadem mente. Illius autem Hebdomadis dies omnes septem erant (C) feriati, vt testis est Hieronymus, & alij veteres. Hinc obtinuit, vt reliquarum hebdomadam dies etiam Feriæ vocarentur, præcipuo quodam principis septimanæ Paschalis auspicio & omine. Solon autem primus omnium **τήν τριακάδα ένην και νέαν** vocauit, cum antea **ένη** esset prima mensis. Hesiodus: **Πρώτρν ένη τετράς τε κί έβδόμη ίερόν ήμαρ**. Diei diuisio summa ab actibus quotidianis, in fastos, ne fastos, atros, religiosos, interceisos, iustos: vt Græcis **εις ένεργούς, κι αίργους**, vel, vt alij, **ανεσίμους ήμέρας κί άποφράδας, και έορτασίμους**. aut ab æquatione annui temporis, Solaris, & Lunaris, in **προσθετάς ήμέρας, έπακτάς, έξαιρεσίμους, ύπαρβάτους, εμβολίμους, έπαγομεύας,παριττάς**. Προθεταί ήμέρω. Computatoribus Græcis dicuntur, quæ Latinis Regulares, quæ cum Concurrentibus (D), id est Epactis Solaribus compositae dant characterem Kalendarum, aut alius diei mensis. **Επακταί** sunt duplicis generis, Solares, & Lunares. Solares fiunt abiectis septenariis ex cyclo Solari, addito praeterca die bisextili. Lunares producuntur, excessu Solis, qui est XI dierum, innumerum aureum ducto, abiectis tricenariis. Præterea vtrarumque Epactarum sua methodus: Solarium ad characterem dierum: Lunarium ad aetatem Lunae, vt Computatores Latini loquuntur, vt

(A) Græci autem, εἰς ποστιάιδυ σελήνης. Εξαιρέσιμοι sunt, quæ eximuntur de mense, duplici ex causa : aut vt rationes Solis cum Lunaribus congruant, vt in anno veteri Græcorum: & in enneadecaeteride Paschali Saltus Lunæ Latinis dictus, Græcis ὑποτομή σελήνης. aut vt solennia festa cum feria Septimanæ, vt in anno Iudaico. Ὑπέρθετέον vel ὑπέρβατον, sunt, quæ ex caussa religionis transferuntur, & dissimulantur per speciem comperendinationis, vt in anno Iudaico, & olim in prisco Romano. In Iudaico enim ὑπερθέσεις & comperendinationes institutæ, ne feria secunda, quarta, sexta in caput anni incurrat in Romano prisco comperendinabantur Nundinæ, vt a religiosis diebus summouerentur, auctore Macrobio. Εμβόλιμον sunt, vt notio verbi declarat, insititij (B) dies: & erant naturales, aut ciuiles. Naturales, qui ex scrupulis, & horis appendicibus colliguntur, vt quarto quoque anno exeunte vnus dies ex quadrantibus anni Iuliani, quod BISEXTVM vocatur: item in periodo Arabica undecies vnus dies intercalatur in fine Dulhagiathi, qui est ultimus mensis anni Hagareni Muhamedici. Ciuiles sũnt, qui præter naturalem anni rationem & modum inferuntur, vt vnus dies in fine Marcheschvvan Iudaici, anno, qui dicitur supersluus, aut abundans. Επαγόμεναι, quæ explendis spatiis anni adiciuntur potius, quam inseruntur, vt quinque, quæ anno æquabili extra ordinem mensium adiectæ Ægyptiis dicuntur NISI, Persis, & Armeniis MVSTERAKA : item duæ, quæ extra modum anni Attici in calce Posideonis (C) appensæ, ἀναρχοὶ ἡμέραι dicebantur, aut ὑπερβάλλουσαι aut ἀρχαιρέσιαν. At περιτταὶ ἡμέραι locum habent in anno mobili. Est autem interuallum inter epocham & caput anni, vtroque termino excluso. Hoc constat semper in annis, quorum caput nunquam epocham anteuertebat. Vt in anno Attico caput Hecatombæonis nunquam ante Solstitij veterem epocham statuebatur. Itaque quod inter Solstitium, & propositum Hecatombæonem interiacet spatij, vtroque termino excluso, dicebantur περιτταὶ ἡμέραι. Idem obseruabatur in annis magnis Metonis & Calippi. Rursus Romanorum sacri dies Kalendæ, Nonæ, Eidus: Græcorum autem ἑνῇ, τετράς, ἑβδόμῃ. Quod ex versu Hesiodi a nobis adducto constat. Sunt præterea nomina imposita diebus (D) mensium singulis, vt suo loco referetur. Sunt & secundum hebdomadas vt infra subiecimus.

8 Iosephi Scaligeri

[Table 8_1 Latin]

[Table 8_2 Latin]

Cur autem dies cognomines Planetarum non sequuntur ordinem & situm siderum, quorum cognomines sunt, vt scilicet post diem Saturni non sequatur dies Iouis, sed dies Solis, hæc caussa est. Septem Planetæ per circulum secundum ordinem suum dispositæ, æquabili interuallo constituunt septem Triangula isoscele ad peripheriâ, quorum bases sunt latra Heptagoni circulo inscripti, vt habes in circulo proposito, ad cuius peripheriam septem errantes sunt secundum ferie suam sitæ, constituentes triangula isoscele ♀ ♀ ♀, ♀ ♀ ♀, ♀ ♀ ♀, ♀ ♀ ♀, ♀ ♀ ♀, ♀ ♀ ♀, ♀ ♀ ♀, In quibus Triangulis dexter angulus ad basim est prima stella Trianguli, secunda in angulo ad verticem, tertia angulus sinister ad basim : ita vt omnis stella anguli dextri habeat op

(A) positam stellam anguli in vertice, stella autem anguli a vertice stellæ anguli sinistri ad basim sit opposita. Sequentur igitur sese omnes septem Planetæ non per feriem suam, sed per interualla laterum, quæ veræ sunt oppositiones. Sit igitur Triangulum ☉ ☿ primum Ordine. ☉ in angulo basis dextro præbit sequetur Luna ei opposita in vertice eam oppositus Mars in angulo sinistro basis qui quidem Mars cum in Triangulo ☉ ☿, sinistrum angulum basis occupet, in triangulo ☿ ♀ ♃ occupabit dextrum basis angulum, habens oppositum Mercurium, Mercurius autem oppositum Iouem in angulo sinistro qui Iuppiter faciet angulum dextrum in Triangulo ♃ ♀ ♄, habens oppositam in (B) vertice Venerem, vt ea opposita est Saturno in angulo sinistro. Sed angulus ille rursus erit dexter in Triangulo ♄ ☉ ☿. Et sic erogati sunt septem planetæ in totidem dies, quas Ecclesia Romana vocat ferias. Hæc est vera harum appellationum ratio.

DE MENSIBVS.

EX diebus fiunt **συστήματα κι όμάδες**, quæ notationes & epochas temporum constituunt. Primum **σύστημα** ex diebus dicitur Septimana, res omnibus quidem Orientis populis ab ultima usque (C) antiquitate usitata, nobis autem Europæis vix tandem post Christianismum recepta. De ea iam dictum est. Tum Romanorum **όγδοάς** : cui successit hebdomas nostra. Nam nono quoque die Nundinæ erant & spatium illud in Kalendario vetere Romano notatum est literis ab A ad H, vt in nostro Kalendario Hebdomas notata est ab A ad G, inclusiue, vt loquuntur. Mexicanorum **τρισκαιδεκάς** sequitur. Quod enim spatium nobis septenis diebus, illis finitur ternis denis. Ita Iudæorum est **έπταήμερον**, veterum Romanorum **όκταήμερον**, Mexicanorum **τρισκαιδεκαήμερον**. Proximum ab hoc **σύστημα** dierum est Mensis qui & naturaliter, & ciuilitate sumitur. Naturalis mensis & ipse duplex. Aut enim Lunaris, aut Solaris. Rursus Lunaris triplicis generis: aut quatenus Luna ab eodem puncto Zodiaci profecta, ad idem reuertitur : qui dicitur **περίπατος**, item **περιοδος σελήνης** quod interuallum minus est, quam viginti octo dicrum: maius quam viginti septem. Secundum genus est eiusdem sideris a Sole profecti ad eundem reditus. Hæc dicitur **σύνοδος σελήνης**. Tertij generis mensis est secundus dies **άπό της συνόδου**, quæ dicitur **φάσις φεγγάριον** & **άπόκρουσις σελήνης**. Secundum & tertium genus in temporibus ciuilibus locum habent. Nam Athenienfes **άπό της συνόδου** neomenias suas putabant: hodie vero Hagareni **άπό της φασεως**. Græcorum enim neomenias ab ipso iugo Lunæ putari solitas testis Vitruuius ex Ariftarcho Samio, his verbis,

loquens de Luna : **quot mensibus sub rotam solis radiosque primo die (A) antequam praterit, latens obscuratur. & cum est sub sole, noua vocatur. Postero autem die, quo numeratur secunda, prateriens a sole, vistat ionem facit tenuem extremæ rotundationis.**

Vbi etiam dixit visitationem extremæ rotundationis. quam ille Samius sine vllo dubio **φάσιν μηνοειδής** vocabat. Sed & Onomacritus, qui sub nomine Orphei **τελετάς** scripsit, in opere, quod **ἡμέρας** vocauit, mensem Lunarem a iugo Lunæ incipit. Cuius versus apposui:

**Πάντ ἐδάης Μουσαιο θεοφραδές. εἰ δέ σ' ανωγει
θυμός ἐπωνυμίας μήνης κατὰ μοίραν ἀκουσαί,
ρειά τοι ἐξερέω, σύ δ' ἐνὶ φρεσὶ βάλλεο σήσιν,
οἴην τάξιν ἔχοντα κυρεῖ. μάλα γάρ χρέος ἐστὶν
ἰδμεναι, ὥς αὕτη παρέχει κλέος ἀντυγι μηνός
πρώτα μὲν εἰ πρώτῳ ἐνὶ ηματί φαίνεται ἀρης,
μήνη δ' εἰς τ' ἀρην ἐπιτέλλεται, ἰοχεο δ' ἔργων
τόν δέ παρεξανύσσασα φύσιν δίκερων αναφαίνει.
αὐτάρ ἐπὶ τρίτον ἡμαρ ἀποπροθεν ἡελίοιο
πάσιν ἐπιχθονίοισι φυτοπόρου αἰτίη ἀλκῆς.
τετράδι δ' αἰζομενη πολυφεγγέα λαμπάδα τείνει**

Sed Neomenia Arabica, excedit modum **φάσεως** vt plurimum ita vt ciuiles neomeniæ mensium Lunarium sint non vnus generis: Atticæ **ἀπο τῆς συνόδου** Iudaicæ saepe **ἀπο τῆς συνόδου**. Arabicæ semper **ἀπό τῆς ἀποκραίσεως**, a tertia, inquam, die. Mensis Solis naturalis est, qui naturalibus circuli coelestis segmentis definitur, qualis est transitus Solis a signo ad signum. Hi, & Lunares, sunt vere coelestes menses. Mensis ciuilis Solis est, qui non naturali modo, sed aequaliter tributus est vt in anno Ægyptiaco & Græco omnes æqualiter funt **τριακονθήμεροι**: & in Lunari alternis pleni, & caui. in anno Mexicano **εἰκοσαήμεροι**, cum ex XVIII. mensibus eorum annus constituatur. Apud Albanos Martius erat sex & triginta dierum, Maius viginti duum, Sextilis duodeuiginti, September sedecim. Tusculanorum Quintilis habuit triginta sex, October triginta duos, Aricinorum October trigtanouem. At rationes Lunæ non patiuntur, vt menses sint alternis perpetuo pleni, & caui. sed hoc ad methodum ciuilis temporis institutum. Sunt & alij menses ex superfluis diebus collecti, qui Embolimi dicuntur: iique aut naturales, aut ciuiles: ambo autem ad aequationem Solis directi. Naturales embolimi sunt, qui ex Solis excessu collecti ad spatia Lunæ complenda adhibentur. cuiusmodi est Iudaicus Adar prior, & Samaritanus Adar alter. isque mensis est semper tricenum dierum. Ciuilis embolimus, qui ex diebus Solis superfluis confurgens sulcicndo anno cauo adiicitur. Eiusmodi erat Merkedonius

(A) prisci anni Romani alternis binum & vicenum, item trinum & vicenum dicrum. Eiuamodi & Poaideon Atticus. Neque enim Poaideon naturalis esse poteat, quamvis triginta dierum, cum neque Lunaribus esset, quod eius neomenia longe a lunari descenderet: neque Solaris, quod pars esset illius anni, qui ad Solis cursum descriptus non esset. Idem de Mercedonio dicas, qui neque ad Solarem annum, neque ad Lunarem pertineret, neque modum eum haberet, qui iusto mensi competit, cum esset tantum XXII, aut ad summum XXIII dierum. Mensis diuisio Atticis in **δεκάδας**. prima **δεκάς** dicebatur **μήν ιστάμηνος**, secunda **μήν μεσειων**, tertia **μήν φθινων**. Idque factum, quia illorum menses omnes erant **τριακονθήμεραι**. Persae vero in **πεμπτάδας**, (B) non solum, quia eorum menses omnes **τριακονθήμεροι**, sed etiam, quia totus annus constat ex quinariis tribus & septuaginta. In mense **εξαιρεσιμαίω** Athenienses pro **δευτέρα ισταμένου** dicebant **τρίτη ισταμένου**. Quamvis enim mensem vno die mutilabant, tamen cum tertia mensis pro secunda dicebant, non videbantur mensem mutilare, cuius **τριακάδα** numerabant. Meton vero & Calippus eam diem eximunt, quae post duas syzygias & dies quatuor succedebat. Mensium nomina in antiqua Hebraei anni forma nulla fuerunt, neque in hodierna Sinarum, Iaponensium, & Indorum. Menses enim illis ab ordine primi, secundi, tertij dicuntur. In anno Romano mistae sunt appellationes, ex cognominibus & ordine numerario. Quidam etiam (C) cognomines imperatorum Romanorum, vt Cypriis **Καισάρειος**, **Σεβαστός**, **Αυτοκρατορικός**. Romanis ipsis Iulius, Augustus: & temporibus Domitiani Germanicus pro Septembri, Domitianus pro Octobri. Martialis: **Dum Ianus hiemes, Domitiamus autumnos**, &c. Sed Statius omnes Kalendas vindicat Domitiano, praeter Iulium, & Augustum, **Nondum omnis honorem Annus habet, cupiuntque decem tua nomina menses**. Insania quoque Commodi idem cosecuta esset, si (D) longior vita mostro illi data fuisset. Augustum enim Commodum, Septembrem Herculum, Octobrem Inuictum, Nouembrem Exuperatorium, Decembrem Amazonium vocari edicit. Extat quoque lapis Lauinij, in quo mentio Iduum Commodarum, vbi &

[Plate_85_1]

M. AVR. AVG. LIB.

AGILIO. SEPTENTRIO

NI. PANTOMIMO. SVI

TEMPORIS. PRIMO. SECERDO

TI. SYNHODI. APOLLINIS. PA

RASITO. ALVMNO. FACSTINAE

AVG. PRODVCTO. AB. IMP. M

AVREL. [C G M M O D O] ANTONI

NO. PIO. FELICE. AVGCSTO

ORNAMENTIS. DECVRIONAT

DECRETOR. OR DINIS. EXORNATO

ET.ALLECTOINTER.IVVENES

S.P.Q. LANIVINVS

A letere dextro faxi

IDVS.COMMODAS

ELIANO. COS.

[/Plate_85_1]

12. Iosephi Scaligeri

nomen Commodi Senatusconsulto prius derasum, postea alia (A) manu incisum.

Quædam nationes etiam geminos menses cognomines habent. Annus Syrochaldaicus habet geminum Tisiin, item geminum Conum. Annus Hagareus geminum Regiab, & geminum Giuniadi. Annus Saxonicus geminum Giuli, & geminum Lida. Sed in anno embolimæo Lida est tergeminus. Et tunc annus ille dicebatur Trilida. Item, diuersarum nationum iidem menses communes. Nam Panemus in anno Macedonico fuit, item Corinthiaco, & Thebano. Artemisius communis fuit Laconum, & Macedonum: Carneus Syracusanis, & Cyrenensibus vsitatus. Sed differebant situ anni & tempore : vt suo loco disputabitur. Sic Martius primus erat Romanorum (B) tertius Albanorum, Aricinorum, Formianorum: quartus Forensium, Pelignorum, Sabinorum : quintus Faliscorum, Laurentum : sextus Hernicorum : decimus Æquicorum. Hæc in genere de mensibus.

DE ANNO.

MAXIMVM Σύστημα dierum annus, sed qui multipliciter dictus sit. Tot enim constitui possunt, quot sunt siderum errantium periodi. Est enim annus circuitus eius periodi, cuius cognominis ipse est. Vt annus Solaris est cognominis circuitus eius (C) fideris, qui quidem circuitus dupliciter sumitur, aut a Solstitio ad Solstitium, a bruma ad brumam & est minor anno Iuliano aut apuncto Zodiaci, ad idem punctum Zodiaci qui est maior anno Iuliano hoc est maior 365 1/4 diei. quo ad id punctum Zodiaci redit, vnde profectum erat. Eadem sere quantitas quæ & Soli, attribuitur Veneri & Mercurio. Saturni periodus est dierum 10 747.18'.59".13". Hoc est annorum Ægyptiorum 29. dierum 162. Iouis annus dierum 4330 horarum 17.14'. Id est annorum Ægyptiorum II. 315. Martis annus dierum 686 horarum 22.24'. annorum Ægyptiorum I.321 dierum. Lunæ, dierum 29.39'.50".8". Obtinuit tamen vulgo, vt duorum siderum, Solis & Lunæ, labentem coelo qui ducunt annum, ratio in temporibus (D) ciuilibus haberetur. Et Lunæ quidem primum vnus circuitus pro anno habebatur, vt apud Ægyptios deinde tres, vt apud eosdem Ægyptios & Arcades. Tandem duodecim periodi Lunares annum ciuilem constituerunt dierum 354 cum triente, & paulo plus quam duum trientum horariorum. Duodecim quoque segmenta Zodiaci componunt annum Solarem tantum , quantum diximus. Sed ignoratio motuum vtriusque sideris alias atque alias anni formas veteribus

(A) peperit: quarum vetustissima est ea, quæ annum quidem ad cursum Lunæ describebat: sed incertis neomeniis, quæ non prodeunt ex obseruatione motus Lunæ, quales vulgus rusticorum obseruare solet, & quæ propriè ciuilem mensem constituere non possunt. Cum igitur hoc modo incertæ essent neomeniæ, conuenit primum, vt menses omnes tricenis diebus explicarent, annumque dierum sexaginta & trecentum constituerent quod genus longe desciscebatur a modo anni Lunaris. Hæc diu seruata fuit apud Græcos anni forma. In Oriente septuagesima secunda pars illius anni, hoc est quinq; dies, accesserunt anno Græco: vt anni modus fuerit dierum trecentorum sexaginta quinque (B): qua ratione ab anno solari se minimum discedere arbitrati sunt. Vnde duo præcipua genera anni apud veteres fuerunt neque Lunaria, neque Solaria, sed ambigui inter vtrumque generis. Prior forma in Græcia resedit: altera in Oriente. Græci vero non vna via ad emendationem suæ aggressi sunt. Difficile erat menses plenos omnes ad Lunæ rationes exigere: & tamen in quibusdam actibus ciuilibus opus habebant motu Lunæ. Nam semper Olympias plenilunio, & XV die mensis celebrabatur. Vt igitur annus Græcus æquabilis Olympiadem deprehenderet in XV mensis, hoc difficile non erat. Vt autem XV mensis in XV Lunæ incidat in mensibus æquabilibus, hoc fieri non potest, nisi post singula quadriennia, adiectis vnicuique anno singulis (C) biduis, quas **ἀνάρχους ἡμέρας** vocabant. Hæc Tetraeteris Elidensibus vocata est Olympias, Delphis Pythias eiusque mensis primus duntaxat erat Lunaris: reliquorum ratio claudicabat. Primus Cleostratus eum annum in Lunarem modum reformare conatus est, excogitata octaeteride dierum 2922, cuius menses alternis pleni & caui: anni vero finguli communes 354 dierum embolimæi 384. communes quidem quinque, embolimæi tres, Syzygiæ autem nouem & nonaginta. Octaeteridum vitio deprehenso, Meton enneadecaeterida excogitauit dierum solidorum 6940. Cui castigandæ periodus Calippica successit dierum 27759, sine vllis scrupulis appendicibus, anno ab editione Metonica centesimo tertio. Hanc excepit ultimus, tanquam secutor quidam, (D) Hipparchus, annis circiter centum octoginta octo ab epocha Calippica, periodo publicata dierum 111035: quæ minor est Calippicis rationibus die vno, Metonicis autem quinq;. Quare duæ castigationes adhibitæ anno æquabili Græco. Altera est coniugatio alterna vel interrupta mensium plenorum & cauorum, vt cum ipsa Luna congruerent, quod annus Græcus maior esset Lunari altera est embolismus mensium, vt cum sole æquaretur, quod annus Lunaris minor est Solari. Sed alternatio plenorum & cauorum mensium aliquando variat: idque fit aut naturaliter, aut ciuilitèr. Naturalis varietas committitur propter em

bolismum aut mensis, aut diei. Utroque enim modo duo menses pleni (A) continuantur. Vt in anno Iudaico cum intercalatur mensis Adar, tunc Schebar, & Adar embolimus ambo sunt pleni. In anno vero Arabico cum accedit dies mensi ultimo, qui Dulhagiathi dicitur, tunc & ipse Dulhagiathi, & antecedens Dulkaadathi ambo fiunt tricenum dierum. Sed in Samaritano sæpe continuantur tricenarij menses, & in antiquo Iudaico, vt ex Talmud & Iad Mosis cognoscimus: & menses Harpali, Metonis, & Calippi non semper alternis continuati sunt sed sæpe bini pleni continuati, nunquam autem bini caui. Quin etiam cum dies accedit ultimo mensi Arabico, tres continui menses sunt pleni, Dulkaadathi, Duihagiathi, & Muharam sequetis anni. Isque annus ab Arabibus (B) dicitur **كبيدة** hoc est embolimæus. Sic etiam anno Iudaico pleno tres menses continui sunt pleni, Tisri, Marchesvvan, Casleu. Ciuilis varietas accidit anno Iudaico tantu, accrescente mensi Marcheschvvan die vno: & Marcheschvvan excauo fit plenus. Rursus & in embolismo mensium differentia situ, & tempore. Situ, si aut in medio, aut in calce intercalatio fiat vt in anno Attico ultimus mensis intercalabatur, qui dicebatur **ποσειδεών προτερος**. In Iudaico sextus mensis intercalatur, & dicitur Adar prior. In anno Hagareno mensis embolimus erat desultor, qui omnes menses anni percurrerat in annis 228, quæ sunt enneadecaeterides duodecim. qua intercalatione memoria proauorum nostrorum vtebantur Turcæ Cilices, donec annum Hegiræ simplicem (C) Muhamedicum vsurpare coeperunt. At in anno prisco Romanorum situs embolismi longe diuersus ab aliis non enim is inter duos menses interiiciebatur, vt alias solet sed in mensem ipsum, tanquam surculus in truncum infîn debatur. Inter XXIII enim, aut XXIII, aut inter XXII, & XXIII Februarij inferebatur. neque vero fine caussa. Hoc enim semper obseruabant, vt mensis proximus Martio semper esset dierum XXVIII. eratque Februarius ordinarius at interuallum inter exitum Ianuarij, & Kalendas Februarij ordinarij imputabatur Merkedonio & Kalendæ Februarij ordinarij in anno embolimæo nunc in Regisugium, nunc in Terminalia, incurrebant. Neque enim semper inter Terminalia, & Regisugium intercalabatur, vt vult Censorinus. (D) quia hoc pacto Februarius ordinarius nunc viginti octo; nunc undetricenum dierum fuisset. Quod tamen falsum ex Varrone conuincitur. Tempore differt intercalatio, quatenus Iudæi nunquam intercalant, priusquam **ύπεροχή ήλιακή**, qui sunt dies decem cum horis paulo magis quam vna & viginti, eo rationes Solis deduxerint, vt commode mensis Lunaris conflari possit. Quod spatium nunquam maius est triennio, nunquam minus biennio: & in XIX. annis semper septies fit. At in Calippico & Metonico anno aliquando citius, aliquando serius

(A) intercalabatur, quam ratiocinia **ὑπεροχῆς ἡλιακῆς** postulare videntur quandoquidem hoc vnum cauent præcipue Athenienses, ne Hecatombæonis neomenia Solstitius priscam epocham ante uertat: cum in anno Iudaico vt plurimum neomenia Tifri æquinoctium autumnale, neomenia vero Nisan æquinoctium veris antiquum, si ratio Iuliani anni habeatur, anteuertat. Anni Lunaris non vnum genus est: sed summa divisio in duo fastigia discedit in annos periodicos, & simplices. Anni periodici dicuntur, qui certo annorum orbe, interuentu embolismorum, recurrunt. Huius interualli modum veteres certo definire non potuerunt. quippe Cleostratus dierum 2922, Harpalus (B) 2924. Eudoxus plusquam 2922, minus quam 3924: Meton aliter; & ab omnibus diuerse Calippus, & deniq; ab eo discedens Hipparchus, Cuius sententia, sed cælestibus rationibus leuiter castigata, enneadectetrida Lunarem minorem Iuliana statuit, hora vna cum scrup paulo plus quam viginti septem. Simples anni & ipsi quidem fine remedio intercalationis in pristinam epocham recurrunt, sed longo interuallo, annorum scilicet Iulianorum 228, qui sunt anni simplices Arabici 235, scrupuli diurni quinquaginta. Sunt & in annis Lunaribus caui, superflui, æquabiles. Annus cauus is est, cui competit **ἐξαίρεσις ἡμέρας**. Ideo a nobis **ἐξαιρεσιμαῖον ἔτος** vocabitur. ex eo enim eximitur dies vel propter ciuile institutum, cuiusmodi est annus Iudaicus, quem defectiuum (C) Computatores Iudæorum vocant. (in eo quippe Casleu, qui natura est plenus, instituto fit cauus.) vel naturali de caussa : vt anno decimonono Cycli Paschalis Dionysius diem vnum eximit, quem vocauit Saltum Lunæ : Græci vero Computatores **ὑποτομήν σελήνης**, quamquam inepte annum ultimum enneadectetridis constituit dierum duntaxat 353, cum eiusmodi annus natura nullus fit. Superfluous annus vocetur a nobis **ἔτος ὑπερήμερον**. Accedit enim illi **ἡμέρα ἐμβόλιμος** ex caussa ciuili, vt in anno Iudaico Marcheschvvan naturaliter cauus, ciuilitate fit plenus: quam ex caussa naturali: vt vndecim anni in Triacontaeteride Arabica augentur singulis diebus ex ratiociniis Lunæ collectis. Annus æquabilis vocetur **ἔτος ὁμαλόν**. Iudæis computatoribus (D) dicitur annus ordinarius. Is est, cui nihil accedit, nihil decedit. Huc vsque ad annum Lunarem deduxit nos æquabilis minoris disputatio. Nunc de altero æquabili maiore disputandum, quo Ægyptij, Persæ, & Armenij, Mexicani, & Perusiani vsi. Hic antiquitus Orientis nationibus vnus idemque fuit: præter quam si quando **ἐπαγόμεν** quinque in alium locum traductæ, diuersum anni caput constituebant qua **ἐπαγόμενων** tralatione utebantur ius, qui post annos 120 æquabiles mensem solidum intercalabant, vt Persæ: qui quidem **ἐπαγμέας** suas in æquinoctium vernum semper reiciebant. Terminum

autem vocabant NEVRVZ. & habebant mensem desultorem (A) **ἐμβόλιμον**, omnes menses anni peruagantem, donec in primum mensem recurreret qui orbis non redibat, nisi anno æquabili 1461 vertente, qui sunt anni Iuliani perfecti 1460. Hic est magnus annus, cuius menses sunt annorum æquabilium tricenum, quot dierum simplex mensis **ἐπαγόμεναι** autem sunt quinquies quatuor annorum, vt illæ simplices quinque dierum. Quod autem illa anni forma retenta sit, in caussa fuit non tam ignoratio anni solaris, quam facilis, & tractabilis, ac vere popularis eius vsus. Alioqui nulla fere natio fuit, quae quadrantem anni Solaris ignorarit : sed modum illius dispensandi nesciebant præterea a mensibus superfluis, qui sunt maiores tricenis diebus, refugebant, quos necesse est retineri, quadrante illo retento. (B) Aegyptij singulis quadrienniis exactis diem intercalabant in ortu Caniculæ, & quadriennium, illud exactum **ἔτος ἡλιακόν, ἔτος θεού, ἔτος κυνικόν**, vocabant. Attici diem quarto quoque anno exacto intercalabant inter septimum & octauum diem Ianuarij. Elidenses inter octauum, & nonum Iulij. Syromacedones, Chaldæi, & Iudæi inter septimum & octauum Octobris. Eamque diei intercalationem a Seleucidarum temporibus vsque ad imperium Constantini & infra retinuerunt Iudæi: quam utique simul cum anni Calippici forma a victoribus Syromacedonibus acceperant. Romani Atticos secuti brumae fidere confecto intercalabant, quæ ipsis Olympiadum mysteria vocabantur. Nam & Attici & reliqui omnes Graeci annum Solarem in (C) quatuor quadrantes diuidebant, quæ **κέντρα** vocabant, singulis dies 91. hor 7 1/2 attribuentes. quod a temporibus Seleucidarum, ad hanc vsq; diem, Iudæi constanter obseruant. Itaque VIII Iulij erant **τροπαί θερινή** VII Octobris **ἰσημερία ὁπωρινή**: VII Ianuarij **τροπαί χειμερινή**, VIII Aprilis **ἰσημερία ἑαρινή**. Quare cum legis **τροπὰς θερινάς, & χειμερινάς** nullas alias intellige, præter has quod & **περί ἰσημεριῶν** quoque intelligendum. Haec **κέντρα** Iudæi Tekuphoth vocant. Germani, Celtæ, Saxones, inter XXV & XXVI Decembris intercalabant: quam noctem vocabant MVDRANECHT. Tartari hodie inter ultimam Ianuarij & Kalendas Februarij quas Kalendas patrio sermone Festum Alborum vocant, quia albis vestibus eam diem colunt. Denique quauis (D) Lunari anno, aut alio longe diuerso a Solari uterentur, tamen tacita quadam observatione post dies 1460 vnum diem intercalandum esse sentiebant. Neque enim aliter Hebræi quatuor Tekuphas suas tueri potuissent, nisi quadrante post quartum quemq; annum rationibus accedente. Et sane una quaeq; Tekupha est, dierum 91, horarum 7 1/2, Unde quatuor tantæ Tekuphæ fiunt dies, 365 1/4. Displicuit tamen haec quadrantis observatio Græcis Astronomis, propter causam admodum fu

(A) tilem & puerilem, qua Solis quantitatem ad Lunæ ratiocinia exigebant, & cum utriusque sideris exactum motum adhuc non tenerent, ex Lunæ comparatione Solares rationes eliciebant. Itaque tantam censuerunt Solis quantitatem, quantam summam dies periodi in annos periodi distributæ relinquebant. Metonis periodus est dierum 6940., Diuisa per 19 annos relinquit quantitatem anni Solaris Metonici dierum 365, scrup. diurnorum $15 \frac{5}{19}$, Calippi periodus dierum 27759, per 76, annos diuisa relinquit modum anni Calippici Solaris dierum, $365 \frac{1}{4}$, qualis est annus noster Iulianus. Periodus Hipparchi est dierum 111035, annorum 304. Sed neglectis illis 4, trecentesima pars diei detrahatur de quantitate anni Calippici Solaris (B), vt fiat annus Solaris Hipparchicus dierum 365, hor. $5.55'.15''.15/19$, Detractis ex quadrante hor. $0.4'.44''.4/19$, quae etiam fuit sententia Ptolemaei. Itaque ex sententia Hipparchi & Ptolemæi annus Tropicus, est annus Iulianus, vel Calippicus nonadecima parte differentiae enneadecaeteridis Lunaræ & Iulianæ diminutus : qui est verus annus, Rabbi Ada, : de quo alibi. Philolai Pythagorei magnus annus dierum, $21505 \frac{1}{2}$, per 59 annos diuisus constituit modum Solarem dierum 365. Oenopidæ annus magnus dierum 21557 itidem per 59 annos diuisus dat modum anni Solaris dierum 365 cum parte dierum duum & viginti vnde sexagesima. Harpali octaeteride per 8 annos diuisa remanet modus anni Solaris dierum, $365 \frac{1}{2}$. Annus magnus (C) Democriti dierum, $29950 \frac{1}{2}$, per 82 annos diuisus relinquit annum Solarem dierum 365, cum quadrante & centesima sexagesima quarta parte vnius diei. Denique nullus veterum non putauit rationes Solis ad Lunam exigendas esse. Et quotie se unque ex certa colleccione dierum utriusque sideris rationes congruerent, dies illi per tot annos diuisi, quot ex illa summa dierum constitui poterant, visi sunt illis certam anni Solaris quantitatem definire posse. Sapientiores vero, quanuis incomprehensibilem illam existimaret, tamen pro vero quod proximum putabant amplexi sunt, dies trecentos sexaginta quinque cum quadrante, qui est modus anni Iuliani, cui singulis quadrienniis exactis vnus dies accrescit, sed hic annus comparatione Ægyptiaci (D) est Solaris: comparatione autem Tropici est æquabilis. Maior enim est vera anni ratio scrup. horariis $11'.6''.40'''$. secundum Gelalæam formam, aut $10'.48''$ fere, vt Alonsini docent. Neque Prutenicæ tabulæ multum abludunt, quæ constituunt motum æqualem Solis ab æquinotio dierum 365. Hor. $5.49'.15''.46'''$ Itaque hinc nasci possunt aliquot genera anni Solaris. Æquabilis, vt Iulianus. Tropicus, vt Persarum Gelalæus. Rursus Tropicus aut æquabilis, aut caelestis, Aequabilis Tropicus, cuius quantitas

Tropica est, partes autem, hoc est menses, æquales & ciuiles: vt is, (A) quem modo dixi, Gelalaeus. Descriptus est enim mensibus æqualibus, omnibus tricenum dierum, cum epagomenis appendicibus, quæ in communi anno sunt quinque, in embolimaëo sex. Cælestis Tropicus, cuius partes innaturalia Zodiaci segmenta tributæ sunt. Rursus & annus Solis æquabilis in ciuilem & cælestem dividi potest. Ciuilis, vt Iulianus Romanorum, Syrogræcorum, Græcorum Elkupti. Caelestis, vt Dionysianus Ptolemæi Philadelphi. Nam & is quoque quadrantem Canicularem quadriennio exacto accipiebat. Finis vero omnis periodi is est, vt caput recurrat & reuoluatur in idem principium, quam **ἐποχήν** Græci vocant: quæ quidem pessum iuerit tandem, non seruata veri anni Tropici mensura. & quia annus Iulianus (B) suam tueri non potuit, manifestum est Kalendas Ianuarias ab VIII parte Capricorni, in qua statuerat eas Caesar, in vicesimam primam fere traductas esse hodie. Sed nihilo commodius epocha in enneadecaeteride seruari potest. Nam enneadecaeteris Tropica est velocior Lunari horis plusquam duabus. Contra enneadecaeteris Iuliana maior Lunari hora vna, & scrup. plusquam 26. Cum vero peccatur vtraque ratione, Tropica & Iuliana, Luna, cuius rationes mediæ sunt inter illas duas, fines epochæ suæ tueri non potest: vt in cyclo Dionysij Paschali accidit, cuius neque rationes ad enneadecaeterida Lunarem collectæ sunt, neque epocha ad Solis motum castigata: sed eius forma potius tota mere Calippica est, ita vt eius statum post trecentos (C) 4. annos variare necesse sit. Quare vt epochas suas seruarent illi veteres, immanes periodos excogitauerunt, quales illæ Calippi, Philolai, Democriti, Oenopidæ. Sunt etiam periodi, quæ omnem modum excedebant. Et cum in omnibus illis orbibus annorum præcipuam vtriusque sideris rationem haberent, tamen nescio quæ confidens eos incessebat opinio, non solum vtriusque sideris, sed etiam omnium **ἀπλανών ἀποκατάστασιν** illo circuitu fieri. Sic Harpalus & Eudoxus putarunt in sua Octacteride omnes **ἀνατολάς & δύσεις** in orbem redire. Idem etiam censet fieri Aratus in Metonica enneadecacteride, Eudoxum suum secutus, qui in fabrica Sphæræ suæ eam planetarum & inerrantium harmoniam in eorum orbibus ostendit esse, vt sequente (D) restitutione vtriusque sideris, necessario & omnium inerrantium reditum contingere concluderet. Propterea tot Sphæras **ἀστρον** commentus est, quot narrat Aristoteles libro XI **τὸν μάτα τὰ φυσικά** quem consulas licet. Quin etiam Calippus alios orbes præter Eudoxum addidit, ea ratione, vt **ἀποκατάστασιν τῶν φαινομένων** adstrueret, **τὰ φαινόμενα εἰ μέλλοι τις ἀποδώσειν**, vt Aristoteles de ea re scribens pronunciauit. Itaque **τῶν φαινομένων** nomine intelligendum ortus, & occasus **τῶν**

(A) **ἀπλανών**, non autem **τῶν πλάνητῶν καὶ τὰς ἐπισημασίας**, hoc est significationes eorum: quas in orbem redire cum Luna & Sole in enneadecaeteride Meto quidem, Calippus, & Hipparchus putarunt, & aliis persuaserunt, donec deprehenso vero anni Tropici modulo vitium harum periodorum castigatum est. Cicero quoque apud Macrobius, sexto de republica, annum illum immanem, quem ex tot millibus annorum simplicium componit, non aliter in orbem rediturum cum omnibus errantibus & in errantibus censet, quam si eadem defectio Solis in eodem loco, eodem tempore fiat: quanuis defectiones cyclo enneadecactico recurrant non raro. Et tamen ea eclipsi putat non tantum Solis & Lunæ, sed etiam quinque errantium ad eandem (B) inter se comparisonem, confectis omnium spatiis, reditum fieri, quo eadem cæli positio, siderumque, quæ ab initio maxime fuit, rursus existit. Quare eclipses adeam rem notabant veteres, ut etiam **ἐνλειπτικές περιόδους** excogitarint. **ἐξελιγμούς** vocabant. Eorum vetustissimus fuit dierum, 6585 $\frac{1}{3}$, qui sunt anni Arabici 18, syzygiæ 7., in genere vero sunt syzygiæ 223. Quamobrem in secundo libro Plinij perperam legitur siue culpa ipsius Plinij, siue librarij, defectus luminum ducentis viginti duobus mensibus redire. Hipparchus alium **ἐξελιγμόν** longe maiorem excogitavit dierum 126007, syzygiarum 4267, annorum Arabicorum. 355 cum syzygiis 7: annorum Iulianorum 344 cum diebus 361. Quæ sunt tolerabiles periodi. Nam a caussis naturalibus, (C) nempe a defectionibus luminum proficiscuntur. quemadmodum etiam enneadecaeteris Lunaris, & Cyclus Solis: quorum illa Lunam Soli restituit, hic Solem Septimanæ. & præterea periodus Mexicanorum constans annis LII, quæ restituit **τὴν τρισκαίδεκάμερον**, quæ est ipsis vicem nostræ Hebdomadis. Neque alia fuit periodus magna Persarum veteru, quam Salchodai vocabant. Sunt & aliæ, sed ciuiles, & Indictio, Aliæ inanibus coniecturis insistunt, ut Dodecactis Chaldaica Genethliacorum, item Heracliti, Lini, Orphei, Dionis, & Magorum: quorum periodus ad motum octauæ sphæræ composita est annorum 360000 a conditu Mundi, ut ipsi putant. quorum annorum hic est centies octagies quater millesimus, sexcentus nonagesimus quartus. (D) Sed longe illa Sinarum prodigiosior, iuxta quam hic annus Christi 1594. est a conditu rerum octingenties octagies quater millesimus, septingentesimus septuagesimus tertius. Bonziorum vero Iaponensium periodus annorum 470 desiuit cum anno Christi 1561. & 1562 coepit sequens. eiusque hic est vicesimus currens. Ea vertente scelera extirpatum iri: reliquum tempus omnia pacata fore credunt. Taceo diuersas Christianorum, Iudæorum, Samaritanorum de conditu rerum opiniones: item Romanorum lustrum quinque annorum, sæcu

lum centum & decem. Sunt & periodi Computatorum : vt Iudaea (A) annorum 6916, quæ constat cyclis Lunaribus 364, Solaribus 247, periodis magnis Dionysianis 13. Habetque tot cyclorum septimanas, quot dierum septimanæ sunt in anno Solari: tot periodos Dionysiamas, quot menses annus embolimaëus : tot cyclos Solares, quot cyclos Lunares magnus cyclus Iudaicus. Itaque elegantissima est, & artificiosissima. eiusque hic agitur annus 5354, anno Christi vulgari 1594. Et inibit 1595 annus eiusdem proximo autumnno, vnde omnes epilogismi neomeniarum Iudaicarum. Periodus Dionysiana & ipsa ad annalem computum pertinet, annis constans 532, ducto in sese vtroque cyclo. Veræ quidem periodi magnæ caput incurrit in annum primum vtriusque cycli, pertinetque ad methodum Lunæ & Solis. & (B) locum habet dumtaxat in anno Iuliano, hoc est in eo, cui præter 365 dies quadrans attribuitur. Itaque eius initium est a Kal. Ianuariis in anno Romano: in anno Constantinopolitano a Kal. Septembris. in Antiocheno a Kal. Octobris. in Alexandrino & Samaritano ab a.d. IIII Kal. Septemb. Periodus vero Dionysij pertinet ad methodum neomeniæ Paschalis, initio sumto ab anno primo natalis Christi, vt ipse quidem putabat: item ab anno decimo cycli Solis Iuliani, & ab ea neomenia, cuius quartadecima dies proxime post XXI, aut in XXII Martij conficeretur. Hactenus a minimis initiis ad summa temporum incrementa, quam **ὁμάδα χρόνων** Græci vocant, Chronologum perduximus, & eum in conspectu totius antiquitatis collocauimus. (C) Superest nunc, vt quæ carptim & obiter perstrinximus, ea vberius suis locis explicentur. Resumamus igitur eos annos, ex quibus tanquam elementis, ad tot tamque diuersa genera annorum progressus factus est. Ex anno Græco, qui est æquabilis minor, omnes anni Lunaris formas propagatas esse vidimus: vt ex Ægyptiaco, qui est æquabilis maior, omnes Solares. Non igitur confuse, & per saturam hæc tractanda, sed suo quæ que & loco & ordine. Quatuor igitur libris quatuor genera anni summa explicare decreuimus. Primus erit de anno æquabili minore. Eo enim omnis Græcia vsa tam diuersis generibus, quam multæ fuerunt eius terræ nationes, & **πολιτεῖαι**. Itaque ea erit reliqua pars huius libri. Secundum locum sibi vindicat annus Lunaris, quia ex illo priore deriuatus. Tertius liber complectetur anni æquabilis maioris formas, **ιδιότητας**, & differentias. Quartus illius anni traduces & propagines persequetur, diuersa nempe anni Solaris genera, & mutationes. Hæc est pars prior, quam initio huius diatribæ Chronologo promisimus, de annorum & temporum Ciuiliū generibus. Altera pars est de caractere, qui necessarius est notandis temporum interuallis, quæ sequentibus libris tractabimus, item diuersis,

(A) computis nationum annalibus, de quibus librum singularem ad calcem operis adiciemus, non tanquam appendicem, sed partem vnam operis nostri. Quis igitur sit vsus characteris temporum, docet nos Dionysius ex Ephoro, qui cum annum excidij Troiæ ex Olympiadum epocha notare non posset, cum is casus aliquot seculis antiquior sit prima Olympiade, dixit id accidisse eo anno Attico, quo viginti **περιτταί ἡμέραι** annum explebant. Statim peritis anni Attici subolebat, quo anno id accidere potuerit. Sciebant enim quoties in quanto interuallo annorum id fieri posset. Exemplo Ephori aut Dionysij erit nobis character excogitandus, quo animus anceps in triuo constitutus quæsitum ad fontem manu deducatur. Erit igitur primum (B) totius instituti nostri fundamentum annus Iulianus, quem fingimus ante multa millia annorum fuisse. Characteres vero illi duos dabimus, cyclum Lunæ Dionysianum, cuius hic est annus XVIII. & cyclum Solis Iulianum, cuius hodie annus VII currit. Tertium etiam, vbi ratio temporum patietur, Indictiones non aspernabimur. Nam qui his characteribus semel vti institerint, illi, quæ sit constantia, & fides illius methodi pulcherrimæ in ratione temporum, experientur. Si quis hoc anno Christi 1594 incertus, quot annos natus sit, tamen & maiorem se quadraginta nouem annorum, & minorem quinquaginta sex sciat, is imitatur imperitiam Chronologorum Græcorum, qui circiter illius, & illius regis tempora illud, & illud accidisse dicunt, annum (C) vero certum non definiunt. Sed cum idem adiicit natum se Nonis Augusti, feria quinta, is addit characterem certum & indubitatum, quales sunt viginti **περιτταί ἡμέραι** Ephori. Nam feria quinta non potuit incurrere in Nonas Augusti, nisi cum litera Dominicalis est C. Ante 49 autem annos id accidit anno Domini 1540, cyclo Solis nono. Itaque hoc characterismo constantissime affirmamus eo anno hominem natum, & proximis Nonis Augusti Iulianis illi quinquagesimum quintum natalem initurum. Idem vsus cycli Lunaris, adhibita castigatione, vt a prima Olympiade, ad annum Domini 1400, tot dies neomeniis adhibeas, quoties 304 annos reperiēs. Exemplum hic est annus a prima Olympiade 2370. In quibus annis septies reperitur (D) numerus 304. septem igitur dies neomeniis hodiernis adiiciendi. Verbi gratia, anno primo cycli epactæ sunt XI. nouilunium Martij XVIII. additis VII. diebus, nouilunium, vel potius coniunctio luminarium erat in XXV. Martij anno quarto ante primam Olympiadem, aut quintodecimo post eandem primam Olympiadem, & deinceps ad 304 annos. Sed ab hoc saeculo nostro post 150 annos minuendæ erunt neomeniæ totidem diebus, quoties 304 anni reperientur post annum Christi 1700. & fortasse citius. Sed quia nullam epo-

cham veterem certiore Olympiadum capite habemus: illud autem (A) cum vetustate comparatum nouitium esse videtur: inutiles erunt characteres cyclorum & Indictionis, nisi a quadam remotissima epocha initium temporum instituamus. Excogitemus igitur periodum, quæ & vtrunque cyclum, & Indictionem contineat: quod fiet, si periodum Dionysij Exigui quindecies multiplicemus: qui fiet anni 7980. Ita periodus illa incipiet ab anno primo tum vtriusque cycli, tum Indictionis: & proinde eiusdem ultimus annus definit in ultimis vtriusque cycli, & Indictionis. Sed annus Christi, vt vulgo putamus, 3267 definit in ultimum vtriusque cycli, & Indictionis. Ergo deductis 3267 de 7980 annis, relinquetur epocha anni ante vulgarem (B) Christi, nempe 4713. Ita vt 4714 sit primus annus Christi vulgaris cyclo Solis X, Lunæ 2, Indictionis 4, a Kal. Ianuarij: quamuis & Indictio autumnio proxime antecedenti, Cyclus autem Lunæ Martio sequenti cæperit. Quare annus iste, qui ex errore vulgi putatur 1594, est 6307. periodi huius, quam Iulianam vocamus, quod ad Iulianam anni formam accommodata sit. Ideo 6307 divisus per 28, per 19, per 15, habebimus huius anni 6307 periodi Iulianæ, vel vulgaris Christi 1594. cyclum Solis septimum a Kal. Ianuarij: Lunæ decimum octauum a Martio sequente: Indictionis septimum Cæsarianæ quidem ab ante d. VIII Kal. Octobris antecedentis anni 6306: Pontificiæ vero a Kalendis (C) Ianuarij annipropositi 6307. Non prædicabo laudes huiusce periodi: Chronologi & astrologi, qui omnia **ἐπιστημονικῶς** disputare volunt, non poterunt eam satis laudare. Qui igitur eclipses ex Tabulis Prutenicis putare volent, ex anno periodi Iulianæ auferant 2498. & cum residuo toto excerpant tempora epochæ diluuij. Exemplum: Eclipsis Lunaris accidit in Septembri anno Olympiadico 446, qui est annus periodi Iulianæ 4383. Deductis 2408, remanent 1975. Excerpto primum 1900 ex epocha Diluuij: deinde 75, ex silo annorum expansorum. Postremo menses vsque ad Septembrem. Et reliqua vt ex methodo Prutenica. Qui omne dubium ex temporum ratione tollere volet, vti debet hac periodo, sine qua nihil vnquam certi in notatione (D) temporum ad ferre poterit.

DE ANNO AEQVABILI MINORE GRAECORVM.

CUM quidam veterum, vt Macrobius & Solinus, annum Græcorum merum Lunarem fuisse prodiderint: neque solum in ea hæresi fuerit vir eruditissimus Theodorus Gaza, sed & vetustissimum scriptorem Herodotum opinionis suæ testem ad hibeat: equidem non

(A) temere ab eius auctoritate discedendum esse censuissem, nisi hominem clarissimum, atque vtriusque linguae vindicem, in re manifesta pueriliter errasse deprehendissem. Is igitur vt probet menses Græcorum Lunares, & alternis plenos & cauos fuisse, hæc verba ex Herodoto producit : **ἐς γὰρ ἑβδομήκοντα ἔτεα οὐρον τῆς ζωῆς ἀνθρώπῳ προτίθῃμι οὗτος ἔοντες ἑνιαυτοὶ ἑβδομήκοντα παρέχονται ἡμέρας διήκοσιας καὶ πεντακισχιλίας καὶ δίσμυρίας, ἐμβολίου μὴ γενομένου.** Videamus, an vera fit fummi viri sententia: & dies vicesies quinquies mille ac ducentos per septuaginta annos partiamur. Prodit modus vnus anni, dies trecenti sexaginta. Perperam igitur Lunarem annum definit, cuius menses omnes (B) fuerunt solidi. Duodecim enim menses omnes **πριακονθημέρους** annum habuisse, prodit Herodotus, non, vt ipse vult, alternis plenos & cauos. Sed cum ea fuerit Gazæ sententia, mirum, non contentum fuisse hominem, vnum Herodoti testimonium contra se produxisse, nisi & Aristotelis altero ex libris **ζῶων ιστορίας** loco magnam iniuriam existimationi suæ fecisset. Scribit enim Aristoteles eo, quem ipse Gaza adducit, loco, **ἐνίαι τῶν κύνων τίκτον μέρος ἑνιαυτου τουτ ἐστὶν ἡμέρας ἑβδομήκοντα κία δύο.** Sed in iisdem libris idem Aristoteles: **κύει δὲ ἡμὲν Λακωνικὴ ἕκτον μέρος του ἑνιαυτου τουτρ δὲ ἐστὶν ἡμέραι ἐξήκοντα.** En quinquies LXXII dies est annus solidus Græcorum, hoc est totidem dierum, quot iam posuimus ex Herodoto, nempe CCCLX. Idem etiam Cleobuli (C) ænigma canit, quod ex ipso Gaza confessionem expresserit. Id eiusmodi est:

Εἷς ὁ πατήρ. παιδες δὲ δώδεκα. τως δὲ ἐχάστω

Παῖδες τριήκοντα διάνδιχα εἶδος εχουσαι

Αἱ μὲν λευκαὶ ἔασιν ἰδεῖν. αἱ δ' αὐτε μέλαιναι

Ἀθάνατοι δὲ τε οὔσαι ἀποφθινύθουσιν ἀπασαι

Ænigma quidem: sed eiusmodi, vt ex eo vel pueri diuinent, annum Græcorum habuisse menses **τριακονθημέρους** omnes. Sed clarius Plinius, ac sine vllo ænigmate: *Nulli, inquit, arbitror plures statuas die atas, quam Demetrio Phalereo Athenis. Siquidem CCCLX statuere, quas mox lacerauerunt, nondum anno hunc numerum dierum excedente.* (D) Cuius loci Pliniani Varronem interpretem dare possumus, qui apud Nonium scribit Demetrium Phalereum tot statuas adeptum fuisse, quot lucas habet annus absolutus. Quare modus anni Graeci fuit dierum CCCLX. Non igitur fuit Lunaris. Laertius de Solone scribit: **ἤξιωσε τε τοὺς Ἀθηναίους τὰς ἡμέρας κατα σελήνην ἀγειν.** Ergo temporibus Solonis nondum Græcorum annus erat Lunaris. Diodorus Siculus libro XIII. 331. **ἐφησεν εἰς οἰκίδῳ μετοίκου τινός ἑωρακίναί τῇ νουμηνία περὶ μέσας νύκτας εἰσιοντας.** Et infra. **ἐφῆσε πρὸς το τῆς σελήνης φως ἑωρακέναι.** Quomodo poterat esse **νουμηνία**, & media nocte luna lucere? Ergo men-

ses non erant Lunares. Alioqui si annus Lunaris fuisset, quomodo constaret (A) id, quod scribit Plutarchus, scilicet defectionem Lunarem, quæ præcessit cladem Persarum ad Gaugamela, incidisse in noctem mysteriorum Atticorum, hoc est **εἰς εἰκάδα βοηδρομιώνος**? Nam si vicesima Boedromionis confectum est plenilunium, sanc sexta, hoc est **ἑκτη του ἰσταμένου**, fuit nouilunium. Non igitur Lunaris fuit ille Boedromion. Idem Plutarchus in Camillo scribit, victoriam Atheniensium ad Naxum, duce chabria, contigisse **βοηδρομιώνος πέμπτη φθίνοντος, ἐν πανσελήνῳ**. Ergo duodecima Boedromionis fuit nouilunium. Thucydides ait eclipsim Solis contigisse **νουήνῃα κατα σελήνῃν**. Ergo fuit quaedam veuluia **νουμήνῃα μή κατα σελήνῃν**. Diodorus Siculus libro XII scribit Metonem astronomum primum nouilunium enncadecaeteridis fuæ statuisset (B) **Σκίρροφοριώνος τρισκαίδεκάτη**, vt manifesto neomenia illius Scirrhophorionis non fuerit Lunaris. Annus igitur Græcorum Lunaribus mensibus descriptus non fuit, quod putauit Gaza, neque CCCLIII diebus, vt annus verus Lunaris, sed CCCLX finiebatur, vt iam probauimus. Minor autem fuit anni illius modus Solari diebus quinque solidis cum quadrante, maior Lunari diebus itidem quinque cum triente fere. Certis tamen temporum epochis alligatos fuisse, neque temere in anteriora euagari solitos, argumento est, quod iidem menses semper propemodum æstiu fuerunt, vt Hecatombæon, Metagitnion, Boedromion : iidem etiam semper verni, Munychion, Thargelion, Scirrhophorion. Idem de aliis censendum. Ex Aristotele quoque & Theophrasto discimus certis mensibus suas conuersiones anni attributas fuisse, vt **τροπὰς θερινὰς** Hecatombæoni: **χειμερινὰς** Posideoni. Quod non fieret, nisi unico intercalationis præsidio, & præterea certis annorum periodis. Periodum enim eam in hoc negotio vocamus, per quam rationes Solis & Lunæ pariant, & quæ, vt ita dicam, vtramque paginam facit: vt in periodo Calippica rationes Solis cum Lunaribus æquantur. Aut sane periodus ea est, quæ nihil reliquum de ratiuncula facit: vt in ratione bisexti fit. Nam tum nihil de quadrantibus diei relinquitur. Propterea quadriennium bisexti Iuliani est periodus rationis Solaris. Quæ vero, & cuiusmodi fuerit Græcorum periodus, & quot annorum, operæ pretium fuerit scire, si quidem veram huius præstantissimæ rei doctrinam consequi volumus. Et sane si qua fuit periodus, quæ anni Graeci fines tueretur, vt quidem aliquam fuisse necessario statuendum est, aut Tetraeteris fuit, qualis Olympica, aut nulla. Quæ enim ratio fuerit Olympici quadriennij, fi in ea nulla temporum **ἀποκατάστασις** fieret, non videos præsertim, cum annus ille Græcorum Solaris non esset, neque in quadriennij legem cogeretur, nisi ita ratione periodici temporis postulante. Sed initium & caput Olympiadis consideremus.

(A) Facile finem assequemur. Eius mensis primus habebat nouilunium verum: & in quintadecima eiusdem, confecto plenilunio, Olympicum ludicrum peragebatur. Hoc nos docet Pindarus in Olympionicis:

____ ἤδη γάρ αὐτῷ

Πατρί μὲν βωμὸν ἀγιαθέντων

Διχόμηνις ὅλον χρυσάρματος

Εοπέρας ὀφθαλμὸν ἀντέφλεξε μήνα

Ibi scholion vetus: ἐπεὶ ἐν τῇ παυσελήνῳ ὁ ὀλυμπιάκος ἀγὼν ἀγεται, καὶ τῇ ἐκκαιδεκάτῃ τῆς σελήνης ἀγεται κρίσις & in eodem opere : ἐν δ' ἔπερον ἐφλεξεν ἐνώπιος σελάνας ἐρατὸν φως. Manifesto declarat caput primi mensis Olympiadici in verum nouilunium incurrere, & ex omnibus mensibus (B), quos **τριακονθημέρους** fuisse iam docuimus, vnicum primum merum Lunarem fuisse. Reliquos Lunares esse non potuisse, palam est, cum illi quidem pleni omnes fuerint: Lunares vero sint alternis pleni & caui. In uestiganda igitur ratio & methodus, qua XLVIII mensibus vertentibus, qui omnes pleni essent, caput quadragesimi noni in nouilunium incideret. ut hoc clarius intelligatur, ita proponemus exemplum familiare Computi nostri, ut vulgus loquitur. Hoc sæculo, in anno Iuliano nouilunium conficitur in XIX Iulij, anno cycli Lunarise sexto. Anno vero eiusdem cycli X, nouilunium confit in quinta Iulij, post quatuor nempe annos exactos a priore illo nouilunio. Et quia annus Græcus constabat 360 diebus tantummodo, anni quatuor erunt tantum 1440 (C) dierum. Incipiat igitur primus annus a nouilunio, quod incidit in XIX, Iulij, feria prima, cyclo Solis, exempli gratia, XXV, cum litera dominicalis est D. Sane quintus annus incipiet a XXVIII Iunij, feria sexta, cyclo Solis primo, cum litera dominicalis est F. Nam 1440 dies per VII divisi, relinquunt seriam quintam, quæ cum feria prima primi anni composita faciet feriam sextam, characterem anni quinti, ut diximus, in XXVIII Iunij. Aqua die ad v Iulij, ubi est nouilunium posterius, interuallum est dies VII: qui sane adiiciendi sunt ad 1440 dies: & ita Tetraeteris Græca, siue Olympiaca, erit dierum 1447. Quid igitur fiet illis septem diebus otiosis? an in exitu Tetraeteridis intercalabuntur? Minime. Sed conditor Tetraeteridis Græcæ duos dies in fine annorum singulorum appendices (D) reliquit, qui in quatuor annis octo facti extra numerum mensium erant, & tetracteridem cum Lunæ rationibus conciliabant. Sed tamen illi dies adiectitij in tetracteride Attica otiosi non erant. Decem enim tribus Attica habebat, quæ **φυλαί** dicuntur: ex quibus **ὁς πεντακόσιοι** quotannis creabantur, quinquaginta nempe ex vna quaque tribu. Singuli vero quinquaginta ex illis Quingentis per circuitum diem vnum imperabant, ita ut summa res ad eos deferretur. Sic fiebat, ut singuli quinquaginta anno vertente XXXVI dies imperarent. Hi dies dice-

bantur **πρυτανεία** illius, & illius Tribus, siue **φυλής**. Harpocratio: **έστι δέ αριθμός ημερών ή πρυτανεία ήτοι τριάκοντα έξ, ή τριάκοντα πέντε. Καί εκάστη φυλή πρυτανεύει. διείλεκται δέ περί τούτων Αθηναίων πολιτεία.** Quod vero ait etiam XXXV dies dici **πρυτανειαν**, id infra explicatur. Quot igitur erant **φυλαί**, toties XXXVI imperabant. Ammonius vetustiss. & eruditiss. Grammaticus. **Πρυτανεία δέ θηλυκώς, ό χρόνος διήρητο φαρ Αθηναίους ό ένιαυτός είς δέκα πρυτανείας, όσαι καί φυλαί ήσαν καί έπρυταύευν εκάστη φυλή κατ ένιαυτόν άπαξ όθεν καί τούς μιαθούς, και τά ένοίκια, καί τάς πρυτανείας κατα μήνα έτέλουν .** Erant autem decem. Ergo decies triginta sex dies imperabant, qui est modus anni terræ Atticæ, atque adeo totius Græciæ. Illæ vero dies duæ in calcem anni reiectæ dicebatur **ύπερβαίνουσαι**, vel **ύπερβάλλουσαι ήμέραι**: in quas etiam comitia creandorum magistratuum disserebantur. (B) Itaque eo nomine illud biduum vocabatur **άρχαιρεσίαι**, vel **άναρχοι ήμέραι**: quia scilicet per illud biduum Attica esset sine legitimis magistratibus. Atqui videmur nostri obliti. Binos enim dies contulimus in exitum anni, qui in fine Tetraeteridis fiunt octo: cum tamen dixerimus excessum Lunæ supra annum Atticum fuisse dicrum septem dumtaxat. Vnus igitur dies abundat non quidem Lunæ supra annum, sed anni supra Lunam. Huic rei remedium excogitatum esse respondemus **τήν έξαιρέσιν**, quæ quidem non fiebat in illis bidui appendicibus, quos dies Comitiales vocatos esse diximus, sed in alio mense. Propterea dies, quæ eximebatur, vocata **έξαιρέσιμος ήμέρα**. Cicero in Verrem: *Est consuetudo Siculorum, cæterorumque Graecorum, quod suos dies menses (C) que congruere volunt cum Solis Lunæq; rationibus, vt nonnunquam, si quid discrepet, eximant vnum aliquem diem, aut summum, biduum ex menses, quos illi exaresimos dies nominant. item nonnumquã vno die longio rem mensem saciunt, aut biduo.* Hæc Marcus Tullius. quæ tum demum locum habent, si **άναρχοι ήμέραι** fit in mense eodem, qui habet biduum illud adiectitium. Nam si mensis idem habet **άναρχοι ήμέραι**, & in eodem fiat **έξαιρέσις**, in omni Tetraeteride mensis ultimus quarti anni habebit vnum & triginta dies tantum: cum tamen in aliis annis idem mens is habuerit triginta & duos. Sed cum fit **έξαιρέσις**, habet tantum XXXI. Atqui in anno Attico alij mensi competebat **έξαιρέσις**, alij **άναρχοι ήμέραι**, vt postea suo loco declarabitur. Videmus tamen Ciceronem velle in Tetraeteride (D) Syracusana ultimo mensi competere **καί τήν έξαιρέσιν, καί τάς άνάρχους ήμερας**. Ultimo enim mensi deputabantur illæ **ύπερβάλλουσαι ήμέραι**, vt auctor est apud Macrobius Glaucippus, qui de sacris Atheniensium scripserat. Ex hac exemptione contingebat annum quartum Tetraeteridis esse tantum dierum CCCLIX, præter **άνάρχοι ήμέρας**. Itaque in anno **έξαιρέσιμω** vna tribus XXXV tantum dies imperabat. Hoc plane est, quod dixit Harpocratio, **πρυτανείαν** esse tantum dierum triginta sex, aut

(A) triginta quinque. Hoc modo fiebat, vt quarto quoque anno exacto novilunium in caput anni quinti præcise incideret : quod necessario observabatur in Tetraeteride Elidensium, quam pleraque omnis Græcia, & Latium Olympiadem vocarunt. Quid est Tetraeteris Græca? Est intervallum quatuor annorum Græcorum inter duas coniunctiones siue syzygias Lunares interiectum. Nam primus tantum mensis Lunaris erat, & secundi **πρώτη ἱσταμένου** habebat merum novilunium. in reliquis claudicabat ratio Lunæ, quod priorem epocham Luna antevertet diei semisse, & aliquot scrupulis præterea. Considerandæ igitur sunt variantiæ noviluniorum in mensibus solidis. Ex his primum colligitur syzygiam Græcorum, esse dierum XXIX, hor XII, scrup. XXX. annum (B) vero Lunarem dierum 354, horarum 6. Et quatuor tales annos die rum 1417 & cum embolimo Lunari, dierum 1447. Deductis igitur diebus 29, horis 12, 30', de mense solido, hoc est de diebus XXX. supersunt dies 0. hor. II. scrup. 30'. Porro prior annus excedit sequentem biduo propter **ἀναρχους** siue **ὑπερβαλλούσας ἡμέρας**. Verbi gratia: duodecimus mensis anni primi habet terminum novilunij in XXVI die. qui cum habeat appendices **τάς ὑπερβαλλούσας δύο**, aufert a primo mense secundi anni biduum præter semissem diei, quo novilunium mensis sequentis antevertit novilunium prioris. Itaque mensis primus secudi anni propter **ὑπερβαλλούσας** proxime **καί ἀμέσως** præcedentes, & vnum fere diem, quo novilunia priora a sequentibus ante uertuntur, habebit (C) novilunium triduo citius, quam duodecimus mensis prioris anni. Et sic duodecimus secundi detrahit biduum primo tertij, & duodecimus tertij primo quarti. Quo nomine confecimus tibi Tabellam, vt quota die mensis novilunium fieret, possis citra laborem assequi. Quia igitur in diebus 1417, sunt 48 syzygiae, necessario ultima erit triginta dierum. Rursus quia annus Græcus maior est Lunari octo diebus, necessario in primo anno erunt tredecim neomeniæ. Nam præter 354 dies, qui continent duodecim menses alternis plenos & cauos, octo dies supersunt, ita vt in primo die oporteat fieri novilunium. Quia vero (D) illi dies distributi sunt per totos menses, omnino secundus habebit duas neomenias, in ipsa scilicet **νεομηνία**, & in **τριακάδι** : quæ vere si qua alia, **ἐνὶ καὶ νέα** vocari potest: vt vides in Tabella, ex qua patet novilunium committi **ἐν πρώτῃ ἱσταμένου** primi anni, **ἐν ὀγδόῃ φθίνοντος** secundi, **ἐν πέμπτῃ μεσούντος** tertius, **ἐν ἑβδόμῃ ἱσταμένου** quarti, & rursus **ἐν πρώτῃ ἱσταμένου** quinti, vt ab initio. Hæc sunt rationes Tetraeteridis Græcæ, quæ Elidensibus Olympias, Phocensibus Pythias, vocabatur.

Quod ne veteres quidem explicarunt. Nam qui Olympiadem meram (A) Lunarem constituunt, fortasse venia digni sunt, cum Censorinus ob diem ex quadrantibus quarto quoque anno excrescentem, quod Roimani bisextum vocant eam institutam scribat: quasi vero Olympias, quam ex duabus Trieteridibus Lunaribus constare facit, etiam Solaris fuerit. quod perspicue falsum est. Nam vna Olympias sola nunquam cum Solis rationibus congruit, sed potius duæ : quæ quidem iunctæ Octaeterida constituunt. de qua nunc dicendum.

DE OCTAETERIDE.

QVI primus Tetraeterida instituit, hoc vnum duntaxat spectauit (B), vt primus eius mensis incideret in verum mensem Lunarem, propter Olympicum agonem, qui semper fiebat in XV mensis, plenilunio. Sed hoc illi ad perfectionem deerat, nempe vt etiam cum Sole congrueret. Atqui id intra Tetraeterida contingere non potest, vtquæ dierum sit duntaxat 1447: accedente nimirum mense embolimo : Solaris vero Tetraeteris sit dierum 1461. Differentia dies XIII, Esto novilunium in XX Martij, quando epactæ sunt XI. Post quartum annum epactæ erunt XXV. Novilunium VI Martij. Differentia vtriusque nouilunij, dies XIII. vt autem duæ Tetraeterides ad pristinam epocham reuocentur, opus est intercalatione. Nam si, vt iam statuimus, primi anni epactæ fuerint XI, noni anni epactæ erunt IX, quæ conuenient vicesimæ secundæ Martij. Ita interuentu embolismi annus summouebitur in pristinum situm. Nam absque embolismo foret, neomenia noni anni deprehenderetur in XIX Februarij; ta fere semper mensem civilem plenum alternis Tetraeteridibus intercalabant, quod interuallum nos quidem Octaeterida vocauimus. Nam certum est, nullam eiusmodi æquabilium annorum Octaeterida institutam ante Cleostratum, qui primus omnium æquabilem Octaeterida cum Lunari comparauit: & postea Calippus decem & nouem Tetraeteridas, quæ quidem sunt anni 76, cum totidem annis Lunaribus, quorum viginti octo erant embolima, comparauit : idque tempus iustam anni & Lunæ periodum esse iudicauit, vt suo loco dicetur.

DE MENSIBVS ATTICIS.

ANTE QVAM annorum Græcorum, præsertim Attici, methodum aperiāmus, quam ne in somnis quidem odoratus est Gaza,

(A) illud merito in dubium vocari possit, an recte habeat ordo mensium Atticorum ita, vt ab ipso doctissimo Gaza proditus est. Primum enim illud omnino falsum est, quod ipse multum aestuans nobis persuadere conatur, Anthesterionem secundum mensem Autumni fuisse, vt Maemacterionem primum eiusdem quadrantis autumnalis. vtrumque enim falsum conuincit priscorum scriptorum auctoritas, & quod Anthesterion secundus autumnalis quadrantis fuerit, & quod Mæmacterion primus. Nam de Anthesterione multa aduersantur. Sed antequam de Anthesterione loquamur, locus postulat, vt quot **Διονύσια**. Athenis fuerint, dicamus: quia ad hanc rem nonnihil faciunt, & lectori imperito imponere possunt. Trina igitur fuere Liberalia Athenis. (B) Prima, mense Posideone, quæ dicta **Διονύσια κατ' ἀγρούς**, aliter **Λήναια**. Secunda **διονύσια τὰ κατὰ ἄστυ** mense Elaphebolione. Hesychius: **Διονύσια ἑορτή Αθηνήσιν, ἢ Διονύσω ἡγετο τὰ μὲν κατὰ ἀγρούς μηνός Ποσειδεώνος (τό δέ πάλαι Λήναιωνος) τὰ δέ ἐν ἄστει, μηνός Ελαφηβολιώνος**. Scribit enim Thucydides **αὗται αἱ σπονδαί ἐγεν(ι)οντο τελευτωστος του χειμώνος, ἅμα ἡρι, ἐν Διονύσιων εἰθὺς τως ἀστικῶν, αἰτοδεκαετος διελθόντων, καὶ ἡμερῶν ὀλίγων παρενεγκουσῶν Πλειστόλα Σπάρτης ἐφορεύντος, Αρτεμίσίου τετράδι φθίνοντος, Αλκαίου δέ Αθηνσιν ἀρχοντος, ἐλαφηβολιώνος ἐκτὴ φθίνοντος**

De his manifesto sentit Seneca his Anapaestis:

Nos Cadmeis orgia ferre

Tecum solita condita cistis,

(C) *Cumiam pulso sidere brumae*

Tertia soles euocat aestas:

Et spicifera conceßa Dea

Attica Mystas claudit Eleusim.

Quibus notatur tempus fuisse circa finem hiemis, & præterea **τριοτηρικὰ** fuisse : quæ & dicebantur minora mysteria. Nam maiora mysteria erant Pentaeterica : de quibus idem Seneca Hercule Furente,

Quantus Eleum coit ad Tonantem,

Quinta cum sacrum reuocauit astas,

Quanta, cum longe redit hora noctis,

(D) *Crescere & somnos cupiens quietos*

Libra Phaebeos tenet aqua currus,

Turba secretam Cererem frequentat,

Et citi tectis properant relictis

Attici noctem celebrare Mysia.

In Hippolyto.

*Iam quarta Eleusin dona Triptolemi secat,
Paremque toties libra composuit diem.*

Nimirum fiebant **τὴν εἰκάδι βοηδρομιώνος**, post confectum sidus æquinocij (A) autumnalis, quinto anno redeunte. Galenus loquens **περί τουτης ἐλάτης σπέρματος: ὅστις καιρός ἐν Ρώμῃ μὲν ὁ καλούμενος μὴν Σεπτέμβριος ἐστίν, ἐν Περγάμῳ δὲ πᾶρ ἡμῖν Ὑπέρβερεταίος, Ἀθήνησι δὲ Μυστήρια**. Philostr. V, 56, de Bætica prouincia: **γεωργίας τε πάσης μεστήν εἶναι, καί, ὥρων, οἰαίτης Ἀττικής αἱ μετόπωροί τε καὶ μυστηριώπδες. μυστήριώπδας ὥρας vocat autumnale tempus**. Idem libro III, 46, ἐς δὲ τὸν Πειραιᾶ ἐσπλεύσας **περί Μυστηριων ὥραν ἄτε Ἀθηναῖοι πολυανθρωπότατα Ἑλλήνων πράττουσι**. &c. Postea ὧν οἱ μὲν Γυμνοὶ ἐθέροντο (καὶ γῆς τό μετ ὅπσρον εὐήλιον τοῖς Ἀθηναίοις,) &c. Postea μύήσει δὲ με ὁ δεῖνα (προγνώσει χρώμενος ἐς τὸν μετ ἐκείνον ἱεροφάντην, ὅς μετα τέτταρα ἔτη του ἱερου προύστη.) Infra eodem anno, sequente vere **ἐπιπλήξαι δε λέγεται πρὶ Διονυσίων ἀθηναίοις, ἃ ποιεῖται σφίσιν ἐν ὥρα του Ἀθεστήριωνος**. Tertia Διονύσια dicebantur **ανθεστηρια**. de quibus prouerbium: **θύραζε Κάρους σοῦκ ἐτ Ἀνθεστήρια**. Hesychius, **Ἀνθεστήρια Διονύσια**. Hæc sunt, quæ ad rem pertinent ; nimirum ita dicta, quod Anthesterione instaurarentur: & dicebantur **Διονύσια τὰ ἀρχαία**, item **Διονύσια τὰ ἐν Λίμναϊς**. Thucydides libro II. **τὰ γὰρ ἱερά ἐν αὐτῇ τῇ ἀκροπόλει καὶ ἄλλων θεῶν ἐστι καὶ τὰ ἐξω πρὸς τουτο τό μέρος τῆς πόλεως μάλλον ἰδσνται, τό, τε του Διὸς Ὀλυμπίου, καὶ τό Πύθιον, καὶ τό τῆς Γῆς, καὶ τό ἐν Λιμναῖς Διονύσου τὴν τὰ ἀρχαιότερα. Διονύσια τῇ δωδεκάτῃ ποιεῖται ἐν μενί Ἀνθεστηριώνι**. Fuisse autem annua docet Demosthenes **κατα Νεαίρας Καὶ διὰ ταῦτα ἐν τῷ ἀρχαιοτάτῳ ἱερῷ τοῦ Διονύσου ἐν Ἰλμναῖς ἐστήσαν, ἵνα μὴ πολλοὶ εἰδώσι τὰ γεγραμμένα. ἀπαξ γάρ του ἐνιαυτου ἐκάστου ἀνοίγεται, τῇ δωδεκάτῃ του Ἀνθεστηριώνος μενός**. Hunc igitur Anthesterionem, qui ab (C) Anthesteriis Dionysiis dictus, aio fuisse alienum ab Autumno, vbi cum collocat Gaza. Neque est, cur adeo Philostrato iniquus sit, quod Anthesterionem videatur in tempus veris reuicere. Neque enim solus Philostratus hoc scripsit. Scribit idem & Appianus, cum dicit Cæsarem dictatorem **μενός Ἀνθεστηριώνος** a coniuratorum factione in senatu oppressum caesum fuisse. Sed & Plutarchus grauissimus scriptor illi obiciendus, qui Athenas a Sulla captas prodit mense Martio, cumque mensem **ἀνθεστηριώνα** Athenis dici. Idem etiam scriptor in Symposiacis, ita clare loquitur, vt per illum Gazæ muto esse liceat. **Καὶ μὲν οἶνόν γε νέον οἱ πρωϊαίτατα πίνοντες Ἀνθεστηριῶνι πίνουσι μενί ματὰ χειμῶνα. καὶ τὴν ἡμέραν ἐνείνην ἡμεῖς μὲν ἀγαθοῦ δαίμονος, Ἀθηναία δὲ Πιθογιαν καλοῦσι**. Mensem (D) **Ἀνθεστηριώνα μετα χειμῶνα** collocat, non ante hiemem, vt Gaza. Cum igitur alterum mensem a Posideone Gamelionem Gaza ita, vti debuit, collocauerit, fane tertius a Posideone erit Anthesterion proinde octauus ab Hecatombæone. Harpocratio : **Ἀνθεστηριών ὀγδοὸς μὲν σοθ(ιεν) παρ διὰ τό πλείστα τῶν ἐν γῆς ἀνθεῖν τότε**, Ne Gaza quidem, si reuiscat, dubitare possit, Anthesterionem mensem vernalcm fuisse. Demosthenes

(A) **πρί στεφανος ἐπι ἱερέως Κλιναγόρου ἐαρινῆς Πυλαίας ἐδοξε τοῖς Πυλαγόραις.** Subiicit Demosthenes: **Λέγε δὴ τοὺς χρόνους, ἐν οἷς ταῦτα ἐγένετο. Χρόνοι. Ἀρχων Μνησθείδης, μένος Ἀνθεστηριώνος ἑκτη ἐπὶ δεκάτῃ.** Vides ἐαρινήν **πύλαιαν** mense Anthesterione. quod non fieret, nisi Anthesterion fuisset **ἐαρινήν μέν.** Vnum locum producā, qui omnium instar esse poterat. Anno Nabonassari 465, Athyr die 29, **ἀνθεστηριώνος ὀγδόῃ,** qui est Calippicus Anthesterion, Timocharis observauit mediam partem Lunæ in medium Pleiadum inductam. Tempus congruit Ianuarij vicesimæ nonæ. Itaque neomenia Anthesterionis Calippici illius anni incidit in XXIII Ianuarij, & sequenti anno post embolismum eadem neomenia incurrit in X Februarij. Et quid tergiversamur? Annus ille erat quadragesimus (B) septimus primæ periodī Calippicæ, cuius Hecatombæon cæpit tricesima Iunij, cyclo lunæ tertio. A quo capite ad 23 Ianuarij sunt dies 206 præcise, quæ sunt syzygie septem. Ergo Anthesterion est octava syzygie ab Hecatombæon e. & proinde secundus mensis hibernus. Athemiæus libro VIII **Ἀνθεστηριώνα, καὶ Ελαφηβολιώνα** coniungit. **Κατὰ δὲ τὸν Ἀνθεστηριώνα, καὶ Ελαφηβολιώνα λέγουσιν οἱ ἐπιχώριος ὅπ ἀποπέμπει Βολύη τὴν Απόπυριν Ολύνθω.** Expugnatur igitur Anthesterion ex Autumno, quo illum traduxit Gaza, vir alioqui maximus. De Maemacterione pene persuaserat mihi, post Boedromionem locandum esse. Gazæ enim quartus ab Hecatombæone est Maemacterion, quintus Pyanepsio, sextus Anthesterion. Sed vt hoc penitus negem, facit primum Plutarchus, (C) qui in Cæsare scribit Posideonem esse Ianuarium, quod confirmatur verbis Anacreontis apud Eustathium:

Μεῖς μὲν δὴ Ποσειδῶν ἐστήκε.

Νεφέλαι δὲ ὕδατι βαρύνονται.

Ἄγριοι δὲ χειμῶνές παταγούσι

Eiusmodi tempestates in Græcia non occurrunt, nisi confecto brumæ sidere. Idem Plutarchus **περι ἰσίδος** asserit Pyanepsionem esse Athyr Augustalem, hoc est Novembrem. Et in Demosthene hos menses continuat **Μετάγειτνίωνα, Βοηδρομιώνα, Πυδυεψιώνα, οὐ μὲν,** inquit, **ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀπέλαυσε τῆς πατρίδος κατελθὼν ἀλλὰ ταχὺ τῶν ἐλληνικῶν πραγμάτων συντριβέντων, μεταγειτνιώνος μὲν ἢ περὶ Κρανῶνα μάχῃ συνέπεσε, Βοηδρομιώνος δὲ παρήλθεν εἰς Μουνυχίαν ἢ φρουρά. Πυανεψίων δὲ Δημοσθένης ἀπέθανε.** Quod si Posideon est Ianuarius, (vt sane omnino verum est, cum Posideon semper post brumam inciperet,) Pyanepsion autem est November; sane Decembri quis mensis congruere debeat, præter Maemacterionem, non video. Nam inter **Πυανεψίων, καὶ τροπᾶς χειμερινᾶς,** id est, inter **Πυανεψίων, καὶ Ποσειδεώνα,** spatium aliquod interesse innuit Theophrastus **περὶ κοκκυμηλέας Αἰγυπτίας** differens: vt scias continuatos non fuisse. **Ἀρχεττα δὲ αὐθεῖν μένος Πυανεψιώνος, τὸν δὲ καρπὸν πεπαίνει περὶ τροπᾶς χειμερινᾶς.**

Sane inter **άνθησιν καί πέπανσιν**, mensem interesse omnes concedent (A), id est, inter Pyanepsionem, & Posideonem. Et quis mensis intercedet, præter Maemacterionem? Præterea idem Plutarchus vocat Pyanepsionem **σπόριμον μήνα**, & circa Vergiliarum occasum collocat, cui adstipulatur interpres Aristophanis, qui ait rusticos in Attica **τήν προηρόσιον θυσίαν** eo mense immolare solitos. Quod si ante arationem & sationem incipit Pyanepsion, manifestum est, cum mensem a Decembri ab fuisse, & in Novembrem conuenisse. Diodorus Siculus libro III continuat hos duos menses, Mæmacterionem & Posideonem. **ἀπό γαρ μηνός όν καλούσιν Αθηναίοι Μαιμακτηριώνα, τών έπτά τών κατά τήν άρκτον άστέρων ούδένα φασίν οράσθαι μέχρι της πρώτης φυλακής. τως δέ Ποσειδεώνι μέχρι δευτέρας.** Et dubitamus adhuc? Harpocratio ita scribit: **μαιμακτηρνών ό πέμπτος μήν πάρ Αθηναιοις** (B) Si Boedromion est tertius ab Hecatombæone, Posideon autem sextus, quartus inter Boedromionem & Mæmacterionem erit Pyanepsion. Ac ne quis errorem librarij putet apud Harpocratonem, subiicit : **ώνόμασται δέ άπό διός μαιμάκτου. μαιμάκτης δέ έστίν ό ένθουσιώδης και ταρακτικός, ως φησι Λυσιμαχίδης έν τών περί τώς Αθήνησι μενών. άρχέν δέ λαμβάνοντος του χειμώνος έν τούτω τως μηνί, ό άήρ ταραττεται και μεταβολέν έχει..** Autumno præcipitato sub ipsum initium hiemis ponit Maemacterionem, quem in locum Pyanepsionem confert Gaza. Item Demosthenes Olynth. III : **τότε τοίνυν μήν ήν Μαιμακτηριών.** Vlpianus in eum locum : **χειμέριος σοút ό μήν.** Sed propter nomen & auctoritatem viri vix ab hominibus (C) etiam doctis expressero, vt Gazam hic errasse fateantur, nisi illis testem locupletissimum obiecero. Timocharis igitur apud Ptolemæum anno Nabonassari 466, qui erat 48 Calippi, Thoth VII, **πυανεσιωνος τελευτώτος**, obseruauit Lunam coniunctam Spicæ Virginis. Quod tempus conuenit diei octauæ Nouembris. Proinde Neomenia Pyanepsionis Calippici XVI Octobris. Hecatombæon autem illius anni coepit XVIII Iulij. A XVIII Iulij, ad XVI Octobris, sunt dies nonaginta : qui constituunt menses Lunares Calippi tres præteritos, & neomeniam quarti ineuntis. Nam 89 dies sunt menses tres lunares, quibus si adieceris neomeniam quarti mensis, fiunt dies 90. Ergo neomenia Pyanepsionis erat quarta a neomenia Hecatombæonis. (D) Antecedit igitur Maemacterionem Pyanepsio, & Posideonem Maemacterio : Gamelionem Posideo, & Anthesterionem Gamelio. Reliquorum mensium ordo recte seruatur s Gaza, quod non operosum erat : cum vno aut altero priscorum Græcorum testimonio id colligi possit. Quare per quadrantes anni ita, vt tempora putabant Attici, digerendi sunt menses hoc modo. Male igitur menses

(A) autumnales & hiberni à Gaza digesti erant. quod in hoc mensium Laterculo perspicere potes. Partibus anni explicatis, superest, vt ad totum ipsum, hoc est, ad annum veniamus. Duo autem summa in eo disputanda sunt. Aequatio & caput periodi. Æquationem hoc in negotio Græci **προσθαφαιρῆσιν** vocant, verbo **ἐν τῆς προστεσεως καὶ αφαιρέσεως** composito; quod elegantissimum verbum dissimulatum est apud Aristotelem Oecon. (B) I. **διόπερ δεῖ ποιεσθαι σκέψιν, καὶ διανέμειν τε, καὶ ἀνέναι κατ' ἀξίαν ἕκαστα καὶ τροφήν καὶ ἐσθήτα, καὶ ἀργίδυ καὶ κολάσεις, λόγῳ καὶ ἔργῳ μιμουμένους τὴν ἰατρῶν δύνανιν ἐν φαρμάκῳ λόγῳ, προσθεωρούντας.** Omnino enim legendum **προσθαφαιρούντας**, non **προσθεωρούντας**. Igitur **πρόσθεσις** fit in anno Attico aut dierum, aut mensis. Dierum, vt earum, quas **ὑπερβάλλουσας καὶ ἀνάρχους** dictas fuisse iam monuimus. Mensis, quem **ἐμβόλιμον** vocabant. **Αφαίρεσις**; vero fit aut vnus diei, in anno quarto Tetracteridis, aut ad summum bidui, vt Cicero docet. Diodorus Siculus **ἐμβολισμοῦ καὶ ἀφαιρέσεως**, Græcorum, quæ sunt duæ partes æquationis anni Græcanici, ita meminit de Thebanis Ægypti loquens : **ἐμβολιμοὺς δὲ μήνας οὐκ ἄγουσιν οὐδὲ ἡμέρας ὑφαιρούσι καθάπερ οἱ πλείστοι τῶν ἐλλήνων**. Ita **ἐμβολισμός μηνός & ὑφαίρεσις ἡμέρας** sunt partes æquationis temporis ciuilis Græcorum. Æquationis igitur parte sunt tres, **ὑπερβάλλουσαι** siue **ἀναρχοὶ ἡμέρας**, **ἐμβόλιμος μὴν & ἐξαίρεσις**. Quod **αἱ ὑπερβάλλουσαι** in exitum anni reiicerentur, & ratio ipsa postulat, & Glaucippus priscus scriptor apud Macrobiū docet, quod supra strictim tetigimus. Sed Macrobius testem suū, quem producit, non intellexit, nec quæ essent illæ **ὑπερβάλλουσαι, καὶ ὑπερβαίνουσαι ἡμέραι**. Deprehenso autem periodi Atticæ initio, facile quis esset exitus anni, & in quod tempus conferendus sit, suo loco tractabitur. Supersunt duo, **περὶ ἐμβολισμοῦ καὶ ἐξαίρεσεως**. An scilicet eidem mensi embolismus & exaesis attributa, an vero vtriusque rei diuersi fuerint menses. Tria verba sunt, quæ vulgus confundit, **ἐμβόλιμος, ἐμβολιμαῖος, ἐμβολισμός**. Mensis, aut dies, qui intercalatur, **ἐμβόλιμος**, ut apud nos Bisextum est **ἐμβολιμος**

ἡμέρα. Annus, cui competit intercalatio, **ἐμβολιμαίος.** Res ipsa, & (A) actus, **ἐμβολισμός,**
Εμβόλιμος μὴν Atheniensium erat Posideon. Id nos docet Ptolemæus, qui anno Nabonassari
CCCLXVII, **θώθ ιστ, ἀρχοντος Αθήνησιν Ευάνδρου, μενός Ποσειδεώνος προτέρου** Lunam
defecisse scribit. Ergo **ἐμβολισμός** incidit in illum annum, qui ab eo dicitur **έτος ἐμβολιμαίον,**
& mensis **ἐμβόλιμος** Posideon Metonicus prior. Nam in omni iusta ac legitima intercalatione, ex
duobus cognominibus mensibus is est **ἐμβόλιμος;** qui prior est. Vt apud Hebræos, anno
embolimæo ex duobus Adarin, is Adar est ordinarius, qui secundus est, in quo & ieiunium Ester
obseruatur. Quod si Posideon Metonicus intercalatur, ergo & Tetraetericus. Subiecimus vero
mensium Atticorum laterculum cum neomeniis Lunaribus comparatorum. Quod **περι**
ἐμβολισμοῦ, ἐμβολίμου, ἐμβολιμαίου diximus, idem censendum **περί ἐξαίρέσεως,**
ἐξαίρεσίμου, ἐξαίρεσιμαίου, Ἐξαίρεσιμος ἡμέρα est dies, qui eximitur. **Ἐξαίρεσιμαίος μὴν,**
mensis, in quem incidit **ἐξαίρεσις** ipsa. Mensis igitur Atheniensium **ἐξαίρεσιμαίος** est
Boedromion. Plutarchus **συμποσιακῶν θ´,** segmento VI : **καὶ ὁ Ὑλας ὥσπερ ἡσίῳν γενόμενος**
ἐνείνο δέ σε, εἵμεν, ὦ Μενέφυλλε, λέληθεν, ὅπ καὶ τὴν δευτέραν Βοηδρομιώνος ἡμέραν
ἐξηρήκαμεν, ὅν πρὸς τὴν σελήνην, ἀλλ ὅπ τα τη δοκούσιν ἐρίσαι περὶ τῆς χώρας οἱ θεῶ. (C)
Sed caussa **ἐξαίρέσεως,** quam ille reddit, tam ridicula, quam falsum, quod subiicit, eam diem
ἐξαίρεῖσθαι non Lunæ caussa, hoc est eo nomine, vt annus cum Lunæ rationibus congruat, sed
ob mythologiam. Quod sane verum fuerit, si & fabulæ veræ. Præterea & falsum, quod idem de
cade re loquens & **ἐν τῷ περὶ φιλαδελφίας** ait: **τὴν δευτέραν τοῦ Βοηδρομιώνος αἰεὶ**
ἐξαίρεῖσθαι. Nam non **αἰεὶ,** sed semel in Tetraeteride. Verba eius hæc sunt : **ἀθηναῖοι δέ τὸν**
περὶ τῆς ἐρίδος τῶς θεῶν μύθον, ἀτόπως πλάσαντες, ἐπανόρθωμα τῆς ἀτοπίας οὐ φαῦλον
ἐνέμιξαν αὐτῷ. τὴν γὰρ δευτέραν ἐξαίρουσιν αἰεὶ τοῦ βοηδρομιώνος, ὥς ἐν ἐκείνῃ τῷ
Ποσειδῶνι πρὸς τὴν Αθηνάν γενομένης τῆς διαφορᾶς In sequentibus ob id censet **ἐξαίρουσιν**
fuisse, quod esset **μία τῶν ἀποφράδων** (D). Quod & ipsum vero adversatur. Beuit tamen nos,
cuius indicio mensem **ἐξαίρεσιμαίον** cognoscimus. Quare anno quarto Tetraeteridis pro
δευτέρα βοηδρομιών dicebant, **τρίτῃ ἵσταμένου,** quomodo & computatores nostri in ratione
Lunæ vnum diem dissimulare præcipiunt: quem ipsi vocant Saltum Lunæ, Græcus computus
ὑποτομήν σελήνης. At quare ultimam mensis potius non eximebant? Quia menses Attici, cum
omnes fuerint **τριακονθήμεροι** ij in tres **δεκάδας** diui-

(A) debantur. & tertiæ decadis dies retro **κατ' ἐξαίρεσιν** numerabantur, **δεκάτη, ἐνάτη, ὀγδὴ, ἑβδόμη, ἕκτη τελευτωντος**. Quod si ultima exemta fuisset, quomodo XXI dies vocari potuisset **δεκάτη φθνοντος**? Adde, quod **ἔτη καὶ νέα** erat sacra. Propterea etiam neque **πρώτην ἱσταμένου** eximebant, quod omnes Kalendae **καὶ ἱερομηνίαι**, sacrae essent. Itaque cum pro secunda die tertiam dicebant, nihil videbatur de mense decedere. Nam si mensis est triginta dierum, is demum videtur esse integer, cui **ἡ τριακάς καὶ ἔτη καὶ νέα** non deest. Cur Boedromionc mense potius, quam alio, **ἐξαίρεσις** fieret, equidem cum Plutarcho puto in caussa fuisse mythologiam illam contentionis Mineruæ cum Neptuno de Atticæ vindicatione, Sed **ἐξαίρεσιν** illam propter Lunam non fieri, id vero constanter (B) nego, atque adeo pernego. At Plutarchus harum rerum vbique sese imperitissimum prodit. Nam, ut diximus, in una Tetraeteride, hoc est in diebus 1448, vel, si embolismus incideret, in diebus 1478, una dies detrahenda erat, ut annus sequens rediret in gratiam cum Luna, quod primus dies Tetraeteridis semper deberet incurrere in interlunium. Sed in 76 annis necesse erat, ut ex una Tetraeteride non dies unus, ut solet, sed biduum eximeretur, idque quater in illis 76 annis fieri solebat. Quod iam ostendimus, & locus Ciceronis ex Verrinis id clare testatur. Sed puto Plutarchum sentire, quando fit **ἐξαίρεσις**, eam femper **τῇ δευτέρα βοηδρομιώνος** fieri, non alio mense. fiebat enim anno quarto Tetraeteridos. Itaque Plutarchus pugnam Plataensem, quam certum est contigisse (C) in anno quarto Tetracteros Atticæ, vt alibi ostendetur, confert in quartam Boedromionis in Aristide, in Camillo autem, in tertiam: vtrumque vere : quia **πολιπκῶς** erat **τετράς**, re vera **τρίτη**, propter **τὴν ἐξαίρεσιν**. Alia vero erat ratio **ἐξαιρεσίμων ἡμερῶν** in anno Lunari. Nam in quatuor annis Tetraeteridos fiebat vna, aut ad summum duæ **ἐξαιρέσεις**. In anno autem Lunari semper sex. Nam cum menses Lunares alternis pleni essent, & caui, omnes tamen **τριακάδα** habebant. Et propterea alternis unus dies eximebatur, vt secunda secundi mensis non **δευτέρα** sed **τρίτη** vocaretur. & ita in reliquis. Aristoteles Oeconomicorum secundo, de Mnemone Rhodio tyranno Lampsaci: **τῶν τε στρατευομένων παρηρεῖτο τὰς σιταρχίας καὶ τοὺς μισθοὺς ἕξ ἡμερῶν τὸν ἐνιαυτόν, φάσκων ταύταις ταῖς ἡμέραις οὔτε φυλακὴν αὐτοῖς οὐδεμίαν οὔτε πορείαν οὔτε δαπάνην ποιῆσθαι, τὰς ΕΞΑΙΠΕΣΙΜΟΥΣ λέγων.** (D) Lampsacenorum igitur annus mere Lunaris erat: cuius pares menses, quanuis caui essent, tamen **τριακονθήμεροι** putabantur: hoc est **τριακάδα** habebant. Milites autem quot mensibus stipendium accipiebant ratione triginta dierum etiam mense cauo. At vafer tyrannus mensibus cauis ratione habebat **τῆς ἐξαιρέσεως**. Quod & sequentia declarant. **τὸν τε προ τοῦ χρόνον διδοὺς τοῖς στρατιώταις τῇ δευτέρα τῆς νομήνίας τὰς σιταρχίας τὼς μὲν πρώτῳ μηνί παρέβη τρεῖς ἡμέρας,**

τῷ δ' ἔχομείω πέντε. Τοῦτον δὲ τρόπον προήγεν, ἕως εἰς τὴν τριακάδα ἦλθε. (A). Prius, inquit, solebat postridie Kalendarum dare. Cum vero esset **ἐξαίρεσις**, in qua pro secunda mensis tertiam putabant, 29 dies tantum ad secundam sequentis putabat. Deinde, vt illiberalius faceret, aliud institutum tenuit. Nam primo mense 27 dierum metiebatur annonam: secundo 25, & ita deinceps hoc modo. 27. 25. 22. 20. 17. 15. 12. 10. 7. 5. 2. 0. Sic integrum mensem lucrabatur. Luculentus est hic locus Aristotelis.

DE PERIODO OLYMPICA.

VETVSTISSIMA res est apud Græcos quadrantis diei supra (B) CCCLXV dies observatio. Græcis consultantibus quomodo rite sacra obirent, responsum ab oraculo, vt **κατά τὰ πάτρια** sacrificarent. Cum quærent, quid esset **κατά τα πάτρια θύειν**, iterum responsum, **κατά τρία**. A peritis interpretatum, **θύειν κατά τὰ πάτρια, & κατά τρία**, esse **θύειν κατ' ἑνιαυτός, κατά μήνας, καθ' ἡμέρας**. Si igitur annus Solaris tantum observaretur, non per omnia satisfaceret oraculo. Nam **κατ' ἑνιαυτός** quidem sacrificaretur, sed non **κατά μήνας, καὶ καθ' ἡμέρας**. Annus enim Solistantum est, menses Lunæ, dies utriusque sideris. Visum igitur illis peritis, vt optimæ maximæ Panegyrides, quales erant Olympiades, & Pythiades, mense mero Lunari celebrarentur, & eæ certis circuitibus in orbem redirent, & metas Solis consequerentur: quod vnico (C) remedio embolismorum fit. Itaque statuerunt annum duodecim plenorum mensium, cui appendices dies duos annectebant, quorum annorum quatuor iustam periodum conficere visi sunt ad neomeniam Lunæ adipiscendam, detracto vno die de illis appendicibus. Hoc tempus Tetraeterida vocarunt. Ita Olympias, quæ debebat celebrari plenilunio, præcise incidit in quintam decima primi mensis. Et sic **κατά μήνα** sacrificatur, quia **κατά σελήνην**. Rursus quia interuentu embolimi mensis secunda Tetraeteris consequitur curriculum Solis, fic **κατ' ἑνιαυτόν** videbantur sacrificare, & proinde **καθ' ἡμέρας**, quia **καὶ κατά σεκηνην καὶ καθ' ἡλίον**. Sed aliquanto post deprehensum aliquot Octaeteridas, quæ ex duabus Tetraeteridibus componuntur, abundare diebus singulis supra (D) rationes Solis. Itaque cum omnibus Tetraeteridibus finguli dies detraherentur, oportebat aliquando binos detrahi. Isque annus, in quo hoc accidebat, vocatur a nobis **δισεξαίρεσιμαίος**. Cui enim mensi competeat **ἐξαίρεσις** vnus diei, eidem & bidui **ἐξαίρεσις** congruebat, vt diserte nos docuit Cicero. Cum igitur peritissime ab astrologis & Hierophantis illa bidui exemptio fieret, primus omnium Calippus animaduertit in nouemdecim Tetractridibus, qui sunt anni 76, quater biduum eximendum.

(A) Vidit enim iniuste quadrantem diei a Metone relictum, & 27760 dies, qui Metoniessent septuaginta sex anni, excedere annos totidem Solares vno die: vt veri 76 anni Solares, sint dierum 27759. Sed XIX Tetraeterides Græcæ, cum nouem mensibus plenis intercalaribus fiunt dies 27763: de quibus si detrahantur 27759 dies, relinquentur dies quatuor eximendi ultra XIX **ἐξαίρεσίμους** ordinarios. Iam 76 anni Graeci sunt dies 27360, quibus si adieceris 270 dies novem mensium intercalarium, fient omnes dies 27630 : qui detracti de 27759 diebus, relinquunt dies **ἀνάρχους**, quos appendices vocauimus, 129. Illis 129. in 76 annos distributis, omnes XIX Tetraeterides quidem erunt **ἐξαίρεσιμαίαι**, sed quatuor inter illas **δισέξαίρεσιμαίαι** erunt istæ, (B) prima, quinta, decima, quinta decima, hoc est annus quartus, vicesimus; quadragesimus, sexagesimus erunt **δισέξαίρεσιμαίαι**, ita vt nouilunia primi mensis Tetraeteridum mire quadrent: & sane elegantissima sit hæc forma in tanta ignoratione motus Lunaris, quod & quiuis deprehendere possit, qui volet periculum facere. Calippus quidem nihil in ea re innouauit, sed, vt diximus, ostendit tantum in nouemdecim Tetractridibus quatuor **ἐξαίρεσεις** fieri supra XIX ordinarias, quomodo 23 **ἐξαίρεσεις** totidem Tetractridibus competant. Ideo iustam periodum 76 annorum confecit, cui annorum **ἐξαίρεσιμαίων και δισέξαίρεσιμαίων** notas apposuit. Eamque periodum non solum Athenienses, sed & aliæ Græcæ nationes amplexæ sunt. Antiquissima vero omnium Tetractridum (C) est Olympica. Ideo periodus Olympica ante omnes, & primo loco ponenda: præsertim cum reliquæ omnes ab hac deriuatæ sint, vt fuis locis ostendetur. Merito igitur familiam ducet. Eius initium a diebus æstiuis, teste Censorino, & Statio, qui Solstitium vocat annum Pisæum

domus improba frangit

Frigora; Pisaumque domus non astuat annum.

Id est: Ea domus non percipitur solstitiali sidere. Mensis enim primus Olympicus, in cuius quintamdecimam incidebat ludicrum Olympicum, incipiebat proxime post VIII Iulij, vt citima neomenia esset in IX Iulij, remotissima in vi Augusti. Primum enim certamen Olympicum cómissum anno periodi Iulianæ 3938, cyclo Lunæ quinto, Solis XVIII, (D) Neomenia Ab Iudaici 2985 feria tertia, Iulij ix. Character enim fuit 3.3.905. Ideo nunquam citra illos fines inibat mensis Olympiadis, sed serius. Et tunc fere cardines mundi, hoc est: **τροπαί, καί ίσημερίαν** conficiebantur in octauis partibus signorum. Nam VIII Iulij **πλατυκώς**: tunc erat in octaua parte Cancrī. Primus igitur agon Olympicus celebratus XXIII Iulij. Et omnes Græci **τροπάς θερινάς** collocant in VIII aut IX Iulij. Imo Ephorus apud Dionysium Halicarnassensem, IX Iulij vocat **τροπάς θερινάς** male, vt videbimus. Nam primi mensis Elidensis siue

38 Iosephi Scaligeri.

Olympici, neomenia est in IX Iulij post Solstitium, quod statuebatur (A) in VIII, ita vt IX sit prima & citima neomenia, non autem Solstitium. Construaturs igitur Tabula primi mensis Elidensium in annis totius periodi expansis. Primus ordo habeat numerum annorum periodi expan

[Page_112_Table_1]

(A) forum: secundus cyclum Lunæ : tertius dies annorum Græcorum collectos: quartus locum neomeniæ in mensibus Iulianis. quintus & ultimus **περιττός ἡμέρας** in mense Iuliano. **περιτταί ἡμέραι**, in anno Iuliano est intervallum inter VIII Iulij, & neomeniam sequentis Hecatombæonis Attici, aut primi mensis Elidensis, siue Olympici, cuius nomen ignoramus. Itaque deprehenso capite Hecatombæonis, quot **περιτταί ἡμέραι** supersint de Scirrhophorione in anno Iuliano, nobis quidem deprehendere facile est, qui rationem tantum habemus anni nostri Iuliani. Sed Elidenses Hierophantæ, quos **Βασίλας** vocabant, intercalabant diem inter VIII & IX Iulij, fine quarti anni Solaris, diebus 400 ante bisextum Iulianum. Ideo quartus annus Olympicus Solaris (B) incipiebat 122 dec post bisextum Iulianum, & quintus quadringentis diebus. Quare in anno quarto ipsi ponebant 21 **περιτταί**, cum in anno Iuliano sint tantum 20, propter bisextum Iulianum. Annus igitur primus Olympiadicus est embolimæus, dierum 392. de quibus detracto anno Solari, nempe 365 diebus, remanent **περιτταί ἡμέραι** 27. Itaque Scirrhophorion primus anteuertit Hecatombæonem primum diebus tribus. Annus sequens cum 392 facit dies 754. qui de duobus annis Solaribus detracti relinquunt **περιττός ἡμέρας** 24. Scirrhophorion ergo secundus anteuertit primi Hecatombæonis neomeniam sex diebus. Rursus tertius annus cum 754 diebus compositus facit dies 1116: qui de tribus annis Solaribus detracti relinquunt 21 **περιτταί**. cum tamen in (C) Tabula sint tantum 20, propter bisextum Iulianum. quatuor vero anni Iuliani, hoc est 1461 dies, de 1477 diebus detracti relinquerent 16 **περιτταί**. Sed quia ille annus est **δισέξαιρεσίμαίος**, hoc est, duo dies de eo perimuntur, relinquet 15 **περιτταί** vt est in Tabula. Quod autem prima Tetraeteris sit **δισέξαιρεσίμαίος** ita demonstratur. Supra diximus 129 **ἀνάρχους ἡμέρας** tantum esse debere in 76 annis Græcis. quæ si in ipsos annos distribuuntur, habebis 1 $\frac{53}{76}$, diei in singulos annos. Ita primus annus habebit vnum diem cum $\frac{53}{76}$ diei: secundus 2 dies cum $\frac{30}{76}$. tertius item duos cum $\frac{7}{76}$. quartus vnum cum $\frac{60}{76}$. Itaque primus, & quartus habent fingulas **ἀνάρχους ἡμέρας**: & proinde tota Tetraeteris est **δισέξαιρεσίμαίος**. Sic progressus diei 1 $\frac{53}{76}$ ostendet tibi quintam Tetraeterida (D), decimam, quintamdecimam esse **δισέξαιρεσίμαίος**. Quod autem primus annus primæ Tetraeteridis non mutilaretur statim vno die, sed biduum in quarto anno perimeretur, docet nos, vt diximus, Cicero, qui ex eodem mense extra ordinem vnum diem eximi solere scribit, ex quo ordinarius dies eximeretur. Ita habes elegantissimam periodum, cuius neomeniæ primæ omnium Tetraeteridum sunt exactissime Lunares. Nam primo novilunio deprehenso, reliqua sequuntur, tanquam catena quædam. Propter incertas autem epochas annorum in nationibus

Græcis, & diuersa principia tam mensium, quam annorum, Olympici (A) ludi a præconibus denunciabantur. Pindarus Isthmico secundo : **όντε καί κάρυκες ώράν άνεγνων σπονδοφόροι Κρονίδα Ζήνός Άλείου** Scholion : **οί κήρυκες οί τάς ώρας καί τόν καιρόν του όλυμπιακού άγώνος έκήρυαστον, καθ' άς έτελείτο.** Ita vt verissima hæc sit periodus, ad quam cæteræ omnes Græcæ periodi directæ sunt, tanquam ad certam regulam, idque reuerentia cultus Olympici, mutatis tantum Tetracteridibus non autem nouiluniis. Nam omnes omnium periodorum anni conueniunt in cyclo Lunæ non autem in tempore. Exemplum. Periodus Attica fingitur antiquior Olympica annis 38, qui sunt duo cycli. Itaque conueniet Attica cum Olympica cyclo, non tempore: quod ad methodum Attica fingitur antiquior, Olympica posterior, & annus (B) primus Tetracteridis Atticæ sit tertius Olympicæ. Scholiastes Pindari Olympico IX. 91. **κατά μίαν ήμέρα οί δύο ένίκησαν. ό μέν Έφάρμοστος, Όλύμπια, ό δέ Λαμπρόμαχος, Ισθμια.** Semper celebrabantur eadem die eiusdem mensis. Celebrabantur autem Kal. Hyperberetæi æstiui. Ergo prioris tetracteridis Festum cadebat in novilunium : posterioris in plenilunium, quod incidebat in neomeniam mensis Isthmiaci, & XV mensis Elidensis. Idem tamen est situs annorum, eadem neomeniæ, vt alibi videbitur. Quare omnes periodi inter se differunt 19, aut 57, aut 38 annis, vno, tribus, aut duobus cyclis. Si periodus quædam differt ab olympica vno cyclo, vicesimus alterutrius annus erit primus alterius, & ita quartus annus alterutrius Tetracteridis erit primus alterius. Si differant (C) duobus cyclis, tertius annus alterutrius Tetracteridis erit primus alterius tetracteridis. Si denique differant tribus cyclis, annus secundus alterutrius Tetracteridis erit primus alterius. Sæpenumero Tetracteris est dierum 1476. vt prima periodi. qui sunt omnino Lunares menses quinquaginta, quum tamen Tetracteris Lunaris sit tantum mensium vndequinquaginta: Itaq; primo anno cycli Iudaici Ab mensis Olympicus habebit neomeniam in XI Iulij, cyclo Paschali quarto quinto anno neomenia Ab erit in 28 Iunij. At mensis Olympicus erit non iâ. Ab, vt in priore Tetracteride, sed in 28 Iulij, cyclo Paschali octauo. quare inter vtramque neomeniam sunt menses absoluti Lunares quinquaginta. Hoc eft, quod voluit interpres Pindari in tertium Olympicum (D) **γίνεται δέ ό άγών ποτε μέν διά τεσσαράκοντα έννέα μηνών. Ποτέ δέ διά πεωτήκοντα. όθεν και ποτε μέν τω Απολλωνίω μηνί, ποτε δέ τώ Παρθενίω έπιτελείται.** Hoc vult, aliquando celebratur **Τώ έκατομβαιώνι πρυτανείας, ποτε δέ τώ μεταγεινιώνι πρυτανείας.** At mensis, quo celebrabatur, apud vulgus semper idem erat, puta Hecatombæon popularis, sed non semper Hecatombæon **Πρυτανείας.** Ab undecima autem mensis ad XVI per quinque dies certamen celebrabatur. Vnde **πεμπταμέρους άμίλλας** dixit Pinda

(A) rus Olympico V. Hoc etiam exemplo probatur nunquam anticipari **κέντρον**. Mensium vero Elidensium nonum **Ελάφιον** tantum reperi apud Pausaniam **ήλιακών α κατ' έτος δε έκαστον φυλάξαντες οί μάντζιε τήν ένατην έπι δέκα του Ελαφίω μηνός κομίζουσιν έν του πρυτανείου τήν τεφροσ**. In Æquinoctium vernum cum incidere ait idem **ήλιακών β. Επί δέ του όρους τή κορυφή θύουσιν οί Βασίλαι καλούμενοι τώ Κρόνω κατά ισημερίαν τήν έν τώ ήρι Ελαφίω μηνί παρά Ηλείσις**. Ergo idem erat cum Elaphebolione, & proinde nonus a primo solstitiali. Meminerunt etiam Scholia Pindasi **του Απολλωνίς και του Παρθενίου μηνός**. Ode III Olymp. **Γίνεται δ' ό άγών ποτέ μέν διά τεασταράκοντα έννέα μηνών, ποτέ διά πεντήκοντα όθεν και ποτε μέν προ Απολλωνίω μηνί, ποτέ δέ τώ Παρθενίω έπιτελείται**.

(B) DE PERIODO ATTICA.

PROXIMVM a periodo Olympica locum occupet Attica, sino cuius cognitione omne studium inutile est in ratione temporis Graeci. Cum igitur de Anno Attico disputaremus, **του όλου** duas partes fecimus, **τήν προσθαίρεσιν**, & caput periodi: quod duplicem interpretationem postulat. Nam videndum & a quo tempore, & a quo cyclo Lunae deducendum. Cum autem naturalis ratio postulet, vt intercalatio in finem anni reiiciatur, recte illum anni mensem ultimum dicemus, qui intercalationi attributus est. Is vero est Posideon, vt antea demonstrauius. Ergo Posideon est ultimus mensis, & Gamelion, qui proxime sequitur, princeps mensium. Quare initium (C) anni Attici incurrit in tempus brumae. Cui rei adstipulatur Terentius, qui in palliata Apollodori ita loquitur: *Aruspex vetuit ante brumam aliquid noui Incipere*. -- quia scilicet priscus annus Atticus a bruma incipiebat, eamque Comoediam fine dubio Apollodorus docuit **Διονυσιοις κατ' άφρούς**, mense Posideone, qui proxime antecedit mensem brumalem. Atqui, inquires, Hecatombaeon est mensis Olympiadicus, a quo Græci propter Olympiadem putant suá tempora. Fateor. Tamen nihilominus quod dixi, verum est. Nam contextus veteris anni Attici deducitur a bruma. Vulgus vero cæpit putare tempora ab Hecatombaeone, propter Olympiadicum agonem, qui proximo post solstitium plenilunio celebrabatur. Itaque cum re (D) vera nullum sit anni principium **φύσει**, sed potius **θέσει**, vt in circulo: tamen liceat nobis principium naturale vocare id, vnde putantur anni ratiocinia. Nam quod de circulo proposuimus, id omnino dissimile est in Græca periodo, quæ principium naturale habet, vt in Laterculo noviluniorum Tetraeteridis supra posito videre potuisti. Nam primum prima Tetraeteris considerata in periodo: deinde primus annus in Tetraeteride : quæ cum quatuor annis constet, omnes diversa habent nouilunia, & principium eiusdem Tetracteridis constituitur

in eo novilunio, vnde caetera novilunia, quasi quaedam Fati Chrysippe (A) catena, deducuntur. Illud igitur tale principium nos naturale vocamus: alterum autem ab Hecatombaeone, Populare dicatur. de quo principio Plato de Legibus sexto : **ἐπειδὴν μέλλοι νέος ἐνιαυτός κατὰ θερινὰς τροπὰς τὴν ἐπὶ ὄντι μηνί γενέσθαι**. Quin etiam Dionysius ex Ephoro populariter Hecatombaeonem constituit mensium principem in ratione temporum. Scribit enim Ilion captum **τελευτῶντος ἤδη τοῦ ἔαρος, ἑπτακαίδεκα ἡμέραις πρότερον τῆς θερινῆς τροπῆς, ὀγδόῃ φθίνοντος μηνός Θαργαλιώνος, ὡς Ἀθηναῖοι τοῦν χρόνον ἀγοῦσι**. Sic duplex initium anni Iudaici : naturale ab autumno, quia ab eo deducitur anni ratiocinium : alterum civile & Ecclesiasticum a Nisan. De naturali igitur principio loquimur, quod quidem, vt diximus, in bruma statuendum (B) esse non solum rationes fupra adductæ argumento sunt, sed & is, quem modo nominauimus, Dionysius. Is ait Ilion captum XVII diebus ante Solstitium, vicesima tertia Thargelionis. Ergo Solstitium fuit decima Scirrhophorionis. Post decimam Scirrhophorionis scribit superfuisse viginti dies anno complendo. **περιτταὶ δὲ ἦσαν αἱ τὸν ἐνιαυτὸν ἐκείνον ἐκπλήρουσαι μετὰ τὴν τροπὴν εἴκοσι ἡμέρας**. Si igitur post finem Scirrhophorionis secutum est proxime caput anni alterius: sane Scirrhophorion non habuit appendices **ἀνάρχους ἡμέρας**. Ergo Tetraeteris antiqua non instituebatur ab Hecatombaeone. Nam, vt docebat Glaucippus, **ὑπερβάλλουσαι ἡμέραι**, conferebantur in calcem anni. Scirrhophorion eas dies non habet apud Dionysium : ergo Scirrhophorion (C) non est ultimus mensis anni, proinde neque Hecatombaeon erit primus. Sequitur igitur eum mensem **τάς ὑπερβαλλούσας** habuisse, qui erat ultimus in ratione periodi. Is autem est Posideon, quod cognouimus iam ex loco intercalationis. Ergo Posideon habuit **τάς ἀνάρχους** & consequenter Gamelion proximus ab eo fuit mensis primus in ratione Tetraeteridis priscae. Cum igitur Posideon habuerit **τάς ἀνάρχους ἡμέρας**, quibus olim magistratus creabatur: non dubium est, quin, quandiu obtinuit, vt ante **νοσημνίαν γαμηλιώνος** magistratus crearetur, Gamelion ipse esset caput anni. Sed postea reuerentia Olympici ludicri, Hecatombaeon cæpit esse caput anni. His animaduersis, videndum, cui anno Olympico competat caput periodi Atticae. Plutarchus scribit pugnam Chabriae circa Naxum contigisse **βοηδρομιώνος πέμπτη φθινοντος, περί τὴν παυσέληνον**. Hoc tempus confertur in annum primum Olympiadis centesimæ primæ apud Eusebiū, hoc est, in annum Iphiti 401. Quod si plenilunium contigit vicesima sexta Boedromionis: Ergo novilunium fuit quarta decima aut tertiadecima mensis. Et quidem Boedromion est tertius mensis. Vt autem novilunium incidat in XIII aut XIII mensis, id vero non potest contingere, nisi anno Te-

(A) traeteridis tertio,& proinde annus primus Olympiadis est tertius Tetractridis Atticae. Ergo, secundum ea, quæ in fine diatribæ de periodo Olympica demonstrauius, periodus Attica differt ab Olympica duobus cyclis. Et ad methodum Atticæ periodi, 38 anni de periodo. Qlympica detrahendi erunt. Construximus igitur Tabulam eiusdem periodi instar Olympicæ, quam auximus omnibus neomeniis & earum epochis in mensibus Iulianis: quare nulla magis necessaria.

44 Iosephi Scaligeri.

in ratione temporum Atticorum. Adiecimus etiam **περιττός ἡμέρας**: A quæ semper differunt, vt diximus, unitate ab Olympicis in anno quarto, propter bisextum Iulianum, & bisextum Olympicum. Nunc eius fidem periclitemur. Repetatur exemplum proximum a nobis adductum. Annus 401 Iphiti, abiectis 76, quantum fieri potest, est 21 periodi Olympicæ sextæ. de quibus si accommodata integra periodo, (vt fieri oportet, quoties maior numerus est, qui detrahitur, quam vn-

[Page_118_Table_1]

(A) de detrahitur) deducantur anni 38, relinquetur annus 59 periodi Atticæ in Tabula periodi regione annorum 59, in area Boedromionis, occurrit neomenia Boedromionis in 12 Septembris. Ergo vicesima sexta fuit in VII Octobris. quam non solum necessario fuisse plenilunium docet laterculus neomeniarum, sed etiam Tisri Iudaicus anni 3386. Cuius character 5 14. 55, Septembris XXIII, feria quinta, Cyclo Solis 26. Ideo plenilunium VII Octobris, feria quinta, vt erat propositum. Rursus annus ab Illo capto erat 408 ante initium primæ Olympiadis. Deductis omnibus 76, remanent 28 anni. qui de 76 detracti relinquunt 48 annos abfolutos periodi Olympicæ, quam fingimus tunc fuisse. Ergo 49 anno periodi Olympicæ captum (B) est Ilion. Detractis ex methodo perpetua 38 annis, relinquitur annus undecimus periodi Atticæ, in quo anno captum fuerit Ilion. Eum annum dicit Dionysius habuisse **περιττάς ημέρας είκοσι**. Sed sine dubio aut ille fallitur, aut codex est mendosus, vbi est **είκοσιν ημέρας**, pro **είκοσι μία ημέραι**. Sane is est annus quem intelligebat Dionysius ex Ephoro. Ilion igitur captum **Θαργήλιωνος όγδοη φθινιντος**. Neomenia Thargelionis 31 Mai. Ideo XXIII Thargelionis congruebat vicesimæ secundæ Iunij, a qua ad IX Iulij, non XVII, vt vult Dionysius, sed XVI tantum dies erant, nisi forte ipse IX non autem VIII Iulij **τροπάς θερμάς** vocet, quod fieri potest. Tunc conueniet : & 20 fuerint **περιττώ ημέραι**. Quomodocumque res habet, vides & illum esse (C) annum, quem habebat in animo Ephorus, & ad methodum perpetuam de periodo Olympica semper 38 deducenda, vt habeas annum periodi Atticæ. Anno secundo Olympiadis 75, id est, anno 298 Iphiti, Athenienses sextamdecimam Munychionis Dianæ consecrarunt, quod plena lampade, hoc est plenilunio, pugnatum est eo die illius anni nauali certamine ad Salamina. Deductis 76, quantum potest, de annis Iphiti 298, remanet annus 70 tertiæ periodi Olympicæ. Abiectis igitur ex perpetua methodo 38, remanet annus 32 periodi Atticæ, cuius Munychion 16 Aprilis, qui, propterea quod est ultimus Tetraeteridis, fere Lunariorum est, vt ex Laterculo neomeniarum Lunarium perspicitur potest. Congruit ea neomenia Ijar Iudaico 3283, (D) cuius character 5. 8. 124. decima septima Aprilis. Ergo Kalendis Mai plenilunium, in quas Kalendas incidit XVI Munychionis, Vide quam pulchre hæc respondent methodo. Plutarchi verba de ea re: **τὴν δὲ ἑκτὴν ἐπὶ δέκα Μουνυχιώνος Ἀρτέμίδι καθιέρωσαν, ἐν ἣ τίς ἐλλήσι περί Σαλαμίνα νικῶσιν ἐπέλαμψεν ἡ θεός**. Illud autem tempus Eusebius recte confert in fecundum annum Olympiadis 75. Quod si non fecisset, aut si omnes Chronologi tacuissent, tamen ex methodo id diuinari poterat, Quod autem Diodorus scribit Meto-

nem obseruasse novilunium primi sui Hecatombaeonis enneadecaeterici (A) **σκιρροφοριώνος πρώτη επί δέκα**, anno quarto desinente Olympiadis 86, scito, vt suo loco declarabitur, libro secundo, Metonem novilunium anticipasse. Nullus enim **σκιρροφοριών** potest habere novilunium in XIII, Vt cognoscis ex laterculo neomeniarum Lunarium Atticarum. Sed in XV aut XIII Scirrophorionis potest novilunium committi. Annus quartus Olympiadis 86, erat 344 ab Iphito : & proinde 40 periodi quintæ Olympicae. Deductis 38, remanet annus secundus periodi Atticæ. Scirrhophorion III Iulij. Ab Iudaicus erat in XVI Iulij. At neomenia primi Hecatombaeonis, Metonici die XV. Itaque vno die anticipatum. In omnibus igitur mire constat methodus : quam studio si Lectores in multis aliis exemplis periclitari (B) possunt. Sed caveant, ne illis imponat Plutarchus, qui, vt alibi diximus, non raro in his rebus hallucinatur. Vno exemplo prudentior fieri potest Lector. Plenilunium eclipticum, quod contigit anno Iphiti 446, Dario ad Gaugamela prosligato, Plutarchus confert in **μυστηρίων** tempus, hoc est, vt ipse alibi interpretatur, **εἰς τήν εἰκάδα του βοηδρομιώνος**. Abiectis 76 omnibus ex 446, remanet annus 66 sextæ periodi Olympicae. Deductis 38, remanet annus 28 periodi Atticæ. Boedromion Kal. Octobris. Metagitnion Kal. Septembris. In cuius vicesimam, sequente vicesima prima, incidit illud plenilunium. Ergo non **τῇ εἰκάδι βοηδρομιώνος**, aut **μυστηρίοις**, vt vult Plutarchus, sed **εἰκάδι Μεταγειτνιώνος** contigit defectus Lunar. Plutarchus autem habebat (C) in animo Boedromionem Iulianum, cum hæc scriberet. Non enim raro ille confundit menses Iulianos cum antiquis vagis: vt in anno Actiaco ostendemus. Hæc satis fuerint de periodo Attica. Superest, vt reddamus rationem, quare quartum Boedromionem Tetraeteridis Atticæ **ἐξαίρεσιμαίον** fecimus, & non secundum, aut tertium. Sane si nihil aliud, ratio ipsa docet in ultimo anno æquationem omnem fieri debere. Sed & id exemplis confirmatur. Plutarchus Plataensem pugnam contigisse ait **βοηδρομιονος ἱσταμένου τετράδι**: eandem vero pugnam in Camillo scribit **τρίτῃ βοηδρομιώνος ἱσταμένου** contigisse. Erat annus secundus Olympiadis 75, teste Eusebio : proinde septuagesimus quartæ periodi Olympicae, 32 (D) autem Atticæ. Ergo Boedromion ille incidit in quartum annum Tetraeteridis Atticæ. Et quia Plutarchus tertiam vocat, quam antea quartam Boedromionis, non est dubium, quin Boedromion quartus fuerit **ἐξαίρεσιμαίος**.

(A) DE PERIODO MACEDONICA

AESTIVA.

OMNES ciuitates Græciæ periodum Olympiadicam ab initio amplexae sunt religionis caussa, mutato alias contextu, alias initio, cum aliæ ciuitates ab aliis mensibus anni, quam æstiuus, aliæ ab alio anno, quam a primo Tetraeteridis, initium sumerent. Ideo fiebat, vt apud diuersas ciuitates idem mensis easdem **ἀνάρχους ἡμέρας** siue **ὑπερβαλλούσας** retineret. De hac varia initij capiendi licentia ac prope lasciuiia ita scribit Plutarchus in Aristide: **τὴν δὲ τῶν ἡμερῶν ἀνωμαλίαν οὐ θαυμαστόν, ὅπου καὶ νῦν διηκριβωμένων τῶν ἐν ἀστρολογίᾳ μάλλον, ἄλλοι ἄλλην τὴν μηνὸς ἀρχὴν καὶ τελευτὴν ἀφουσιν.** Athenienses a diebus quidem aestiuis incipiebant sed eorum menses cum Elidensium mensibus raro congruebant: imo nunquam neomeniæ mensium periodicorum congruebant, quatenus Atheniensium Tetracteris incipiebat a tertio anno Olympiadicae Tetracteridis. Sic nunquam convenient. Quia primus mensis vnusculiusque Tetraeteridis tantum est Lunaris. At prisci Macedones nihil immutarunt in situ & contextu periodi Olympicae. Atque, vt vno verbo dicam, cadem fuit Macedonica cum Olympica. Id docemur ex Decreto Atheniensium, quod in gratiam Hyrcani Iudæorum Pontificis Maximi emissum est. Ex quo hæc, quæ ad rem facere sunt visa, deprompsimus. (C) **Επὶ πρυτάνεως, καὶ ἱερέως Διονύσου τοῦ Ἀσκληπιάδου, μηνὸς Πανέμου πέμπτῃ ἀπίοντος, ἐπεδόθη τοῖς στρατηγοῖς ψήφισμα Ἀθηναίων, ἐπὶ Ἀγαθοκέους ἀρχοντος. Εὐκλῆς Μεωάνδρου Ἀλμίουσιος ἐγράμματα(ο)ύε, Μουνυχιώνος ἐνδεκάτῃ τῆς πρύτανείας.** Munychion iste, quia est mensis **πρυτανείας**, vt verbis decreti expressum est erat Calippicus, & Lunaris: Panemus autem Macedonicus. A Macedonibus enim subacti Athenienses, annum eorum, vt & iugum, accipere coacti sunt. Quia igitur vicesima sexta Panemi periodici erat undecima mensis Lunaris: Ergo novilunium inciderat in sextam decimam Panemi. In Later calo mensium Lunarium Tetraeteridos Atticæ, Munychion periodicus, qui est Panemus Macedonicus, habet novilunium in sextadecima, in anno secundo Tetraeteridos Atticæ. Igitur anno (D) secundo Tetracteridis emissum est illud Psephisma. Demonstretur ex ratione temporum, in quæ conferendum est decretum. Erat enim, vt scribit Iosephus, annus nonus sacerdotij Hyrcani, quod ipse, eodem auctore, iniverat anno primo Olympiadis 177. Fuit igitur anno 714, Iphiti ad veris tempus decurrente; & proinde decimæ periodi Olympicæ tricesimo. Sed, vt diximus, Munychion incidit in annum secundum Tetracteridis. Fuit igitur Tetracteris illa Olympica, non Attica, & propterea tota periodus Macedonica mere Olympia

pica, neque situ neque contextu mutato. cum enim Tetraeteris Attica (A) incipiat a tertio anno Tetraeteridis Olympicæ, vt iam dictum est, semper annus secundus Atticus erit quartus Olympicus, & contra. Hinc sequitur omnino omnes Græcos, aut saltem maiorem eorum partem, in eodem mense **τάς ὑπερβαλλούσας ἡμέρας** habuisse, hoc est in eo mense, qui sextus esset a Tropico aestiuo, vt ipsi loquebantur. Cum vero Philippus Rex Macedoniæ Amyntæ filius, Alexandri Magni pater, menses Metonicos in periodum Macedonicam recepisset, periti Macedonum in eius gratiam periodum nouam orsi sunt a diebus verni sideris, cuius initium caderet in annum septuagesimum secundum periodi Olympicæ, initio sumpto a Dæsio Macedonico, siue Munychione Attico, tam Metonis, quam Tetraeterico. Conuenerunt (B) enim in vnum neomenia periodica & Metonica : & fuit verus Nisan anni Iudaici 3437. Cuius character 7. 21. 68. feria prima, Martij vicesima sexta, cyclo Lunæ primo, Solis 22, anno periodi Iulianæ 4390. Et Hyperberetæus sequentis Olympiadis 114 cæpit in 24 Iulij. Quare, vt diximus, antecedens Panemus conuenit in 26 Martij, Hæc est periodus, quam Philippeam vocarunt ab ipso Philippo, qui tamen eius initium non vidit, vt neque silius eius Alexander autum (C) nale, quam illi instituerant Syromacedones. Nam vidit quidem finem, sed initium, quod eius cognomine fuit, non vidit. Menses periodi veteris Macedonicæ cum Atticis comparatos infra subiecimus.

[Page122_Table_1]

PERIODVS MACEDONVM ALEXANDREA AVTVMNALIS.

HACTENVS Macedones integra periodo Olympica vsi sunt: donec Syromacedones aliam in gratiam Alexandri constituerunt, quam ipse, vt iam a nobis indicatum est, non vidit, cum eius initium incidat in annum Iphiteum 465. Calippus Cyzicenus, vt iam diximus, cum **ἐμβολισμούς καί δισεξαιρέσεις** in novem octaeteridibus, & semisse, hoc est in XIX Tetraeteridibus fieri animaduertisset, anno 445 Iphiticoprehendit Lunæ coitum cum Sole conuenire in epocham veterem Olympiadis, hoc est, in IX Iulij, anno sexagesimo quinto periodi Olympicæ, vicesimo septimo periodi Atticæ. Fuit enim Ab Iudaici anni 3430. cuius character 6.13.217. feria sexta, cyclo Solis XV,

(A) Lunæ XIII. Iulij nona. Igitur statuit Hecatombæonem tam periodicum siue Tetractericum, quam Lunarem in IX Iulij, & retexit veterem situm Olympiadicae, & Atticae periodi. Nam pro sexagesimo sexto periodi sextæ Olympiadicae, & vigesimo octauo Atticae primum annum instituit periodi suae. Restituit igitur hoc modo in priscam epocham Olympicam neomeniam Lunarem : sed non propterea hinc exorsus est periodum, sed a Pyanepsione proximo, qui cæpit VII Octobris propter pugnam ad Arbela, quæ in id tempus incidit : eoque nomine periodum suam Alexandream vocauit. Et quidem verisimile est ipsum non tacuisse, quasi diuinitus Lunæ **σύνοδον** in veterem epocham Olympicam incurrisse eo anno, quo Darium Alexander vicerit. Quod (B) enim ab Autumno eam instituerit, docet nos Ptolemæus. Nam apud eum eclipsis Lunæ observatur, Sole in Virgine posito, anno quinquagesimo quarto secundæ periodi Calippicae. Post menses sex altera est observata, anno quinquagesimo quinto, Sole Pisces obtinente. En mutatio anni a Virgine ad Pisces. Rursus eodem anno quinquagesimo quinto, tertia Eclipsis in Virgine facta. A Piscibus ad Virginem non est facta anni mutatio. Non igitur cæpit a Solstitio. A Virgine ad Pisces fit mutatio. Ergo ab Autumno. Quod autema Cyclo Lunæ XIII cæperit, ita demonstrabitur. Eclipsis trium prima incidit in XXII Septembris, anno LIII desinente, qui erat decimus cycli Lunaris. Ergo quinquagesimus quintus cæpit ab eodem cyclo decimo; (C) & propterea primus cæpit a cyclo XIII : & consequenter XII ad epocham Calippi autumnalem addenda, vt habeas cyclum Lunarem. Incipit igitur ab eodem Autumno, quo memorabilis clades Persarum ad Arbela contigit. Atque ita quidem Calippus. Sed non tamen ideo obtinuit, vt statim nomine Alexandri procederet. Cyclo enim Lunari vertente cæpta est putari, annis duodecim post mortem Alexandri, ideo, vt primus annus Tetractericus Alexandriae cum primo Tetractericus Olympicæ concurreret : & pro anno nono periodi Iphiticae diceretur primus Alexandriae. Neque vero tantummodo in hoc mutatio facta, sed etiam in mensibus. Tunc enim Hyperberetæus a diebus æstiuis ad autumnales traductus est, & vt olim Olympiatici (D), ita postea Alexandri anni caput factus. Antiochus Magnus in rescripto quodam de Iudæis, vt extat apud Iosephum, annuas pensiones remittit illi genti in triennium, vsque ad Hyperberetæum mensem: vt omnino mensis, qui annum claudit, sit is, qui Hyperberetæum antecedit: **ἵνα δέ, inquit, θάττον ἢ πόλις κατακισθῇ, δίδωμι τοῖς τε νύν, καὶ κατελευσομένοις, ἕως Υπερβερεταιοῦ μηνός, ἀτελεῖς εἶναι μέχρι τριῶν ἔτους.** Quod autem Antiochus Epiphanes Samaritanis scribens ita tempus notarit: **ἐκατομβαιώνος μηνός ἵστ,** equidem ingenue fateor me non in-

telligere : Nisi , quod credo, fuerit is **ἐκατομβαιών** Calippicus Lunariorum (A) & sane non dubito, quin verum sit. Porro hanc epocham Syri tenuerunt ad hunc vsque diem a mense Octobri Iuliano, propter veterem Hyperberetæum : eamque epocham Aliscandria vocant, id est Alexandream. Sed Arabes, & quædam aliæ nationes diu usurparunt ab Elul, id est Septembri, propter Indictionem Constantinianam. Ea; epoche vocata est illis **تارمىح نىح القرنفىح**, **תאריחדי אלקרנין**, Terich dilkarnaim, hoc est **ἐποχή του δικέρωτος**. Alexandrum enim vocant **δικέρωτα**, vt infra dicetur. Quod autem Plutarchus in Alexandro scribit **λώος** Macedonicum mensem esse eundem cum Hecatombaeone, hoc verum fuerit, si **λώος** Tetractericus, Hecatombaeon vero Lunariorum, & Calippicus intelligatur. Nam secundo anno periodi Alexandreae Hecatombaeon Lunariorum vel Calippicus occupabat Iulium, **λώος** vero inuadebat Augustum. Nam menses Tetraeterici sunt tardiores Lunaribus in annis fecundo, tertio, quarto Tetracteridos.

[Page124_Table_1]

DE PERIODO BITHY.

NORVM. (C)

ANNO a Nabonassaro 840, Tybi II absoluto, Agrippa astrologus in Bithynia obseruauit Lunam iunctam cum australi succedente Vergiliarum, qui erat annus XII Domitiani, Metroi secundum Bithynos die VII. Tempus, XXIX Novembris, anno Christi vulgari 92 : Ergo neomenia [Greek] Mne&e [/Greek] congruebat vicesimæ tertiae Novembris : & proinde mensis aestiuus 26 Iulij. Erat annus Iphiteus 868, & periodi duodecimæ Olympicae 32. In qua mensis aestiuus ter competit vicesimæ sextæ Iulij, in annis 13, 30, 47. Sed cum annus propositus esset quartus Olympiadis, annum quoque Bithynicum aut quartum fuisse oportet Tetracteridis Bithynicae, aut secundum: quod aliter anni Olympici non usurpantur in aliis periodis. Sed nullus quartus Olympiadicae Tetraeteridis habet initium in 26 Iulij. Erit igitur annus 32 Olympiadicz periodi, 30 autem

[Page124_Table_2]

(A) Bithynicæ. Et propterea duo anni de Olympica periodo detrahendi ad methodum periodi Bithynicæ. Non dubium est, quin periodus hæc in gratiam Regum Bithyniæ constructa sit cum mensibus Calippicis; Nos autem subiecimus Laterculum mensium Bithynicorum, vt in manuscripto Græco reperi, eosque cum Atticis comparauius.

DE PERIODO DELPHORVM PYTHICA.

PER octaeteridas tempora sua periodica transegisse Græcos, puto iam satis docilia ingenia capere posse. Sed **εὐμεθοδευσίας** gratia nos circuitum embolismorum, quæ est vera **ἀποκατάστασις** temporum, orbe annorum 76 peragimus, quo intervallo comprehenduntur octaeterides novem cum dimidia, embolismi etiam novem, quot scilicet sunt Octaeterides. Sane, vt Censorinus scribit, hunc circuitum vere annum magnum esse pleraque Græcia existimauit, quod ex annis octo vertentibus solidis cum constare existimarent. Adiicit idem scriptor, ob hoc multas in Græcia religiones hoc interuallo temporis summa cæremonia coli. Delphis quoque ludos, qui vocantur Pythia, post annum octauum olim instaurari solita. Verum quidem est de interuallo antiquorum Pythiorum. sed fallitur, cum existimat eam octaeterida meram Lunarem fuisse, quæ habuit **τριακονθημέρους** menses omnes, vt iam declaratum a nobis. Nam Pythiorum vetus institutio, octaeteridis autem Lunaris recentissima, si quidem cum illorum ludorum origine comparetur. Fallitur præterea interpretes Pindari, qui inter duo Pythia antiqua ponit intervallum annos solidos Solares novem. Nam octaeteris dicta est etiam **έννεαετηρίς**, quod nono quoque anno recurat. Itaque caput dicitur **έννεαετηρίς**: intervallum, **όκταετηρίς**: quemadmodum intervallum duarum Olympiadum, **τετραετηρίς**: caput vero unius, **πενταετηρίς**. Quare & Olympias ipsa aliquando etiam Tetrapentaeteris dicta, vt est in Censorino Fr.Pithoei. Est enim initium quinti anni, quomodo etiam dicitur ab oraculo **πενταέτης ένιαντός**.

Τήν αὐτός ρύεσθε πάτραν, πολύμου δ' άπέχεσθε,

Κοινοδίκου φιλίας ήγούμενοι Ελληνεαστιν,

Εστ άν πενταέτης έλθη φιλόφρων ένιαντός

Delphi igitur tres **έννεαετηριδας** continuas celebrabant. Prima vocabatur **σεπτήριον**, altera **ήρωίς**, tertia **χάριλα**, vt scribit Plutarchus, quæ nunquam mutatae fuerunt. Quarta **έννεαετηρίς** erat **τός πύθίων**, quæ postea in **τετραετηρίδα** redacta, vt Olympicus agon, anno, vt scribit

Pausanias, Olympiadis 48 tertio, quo Amphictyones fidicinæ artis, vt (A) antiquitus, præmia constituerunt, adiectis etiam artis tibicinæ. Nam non satis consulte Sophocles in Electra Pythicum agona dicit fuisse tempore Orestis, in eoq; Oresten curru deiectum periisse fingit. Sequenti Tetraeteride, qui erat annus Olympiadis 49 tertius, **ἄγών** ille **στεφανίτος** factus, vt Olympicus, vnde prima Pythias putari solet. Quare recte apud Eusebium anno III Olympiadis 49 prima Pythias attribuitur. Cui ad stipulatur Scholiastes priscus Pindari in Pythionicarum III. **καθίστατο δε, inquit, ὁ Ἰέρων βασιλεύς κατά τήν ἑβδομηκοστήν ἑκτὴν Ολυμπιάδα τῆς εἰκοστῆς ὀγδόης Πυθιάδος τῇ προκειμένη Ολυμπιάδι συγχρόνου ὀυσης.** Si ab anno Iphiti 195 putatur Pythias, & annus primus 28 Pythiadis est annus 109 a prima Pythiade instituta, idem annus (B) Pythicus erit 303 Iphiti. qui est annus tertius propositæ Olympiadis 76. Rurfus idem Scholiastes XII Olympico : **Εργοτέλης Κρῆς μὲν τὴν τῶς γένει, πόλεως Κνωστῶν, ὅς ἡγωνίσαστο ἑβδομηκοστήν ἑβδόμην ὀλυμπιάδα, καὶ τὴν ἐξῆς Πυθιάδα εἰκοστήν ἑννάτην.** Ergo Pythias celebrata 49. Olymp. Idem Scholiastes **εἶδει** Pythionicarum XIII. **γέγραπται μὲν ἡ ὥδῃ Ἀρκεσιλάῳ Πολυμνήστου παιδί Κυρηναίῳ τὸ γένος τῆς Λίβυης** (vide num melius **τὸ γένος τε Λιβυι**) **νικήσαντ τὴν τριακοστήν πρώτην Πυθιάδα. ἐνιοὶ καὶ τὴν ὀγδοηκοστήν Ολυμπιάδα. Ἀλλ' σὸκ ἔγραψεν εἰς τὴν Ολυμπιακὴν αὐτοῦ νίκην, καὶ τοι μετὰ τὴν Πυθικὴν γενομένην.** Ait tricesimam primam **Πυθιάδα** esse priorem octagesima Olympiade. Nam tricesima prima Pythias celebrata est anno Iphiti 315, qui erat tertius Olympiadis septuagesimæ nonæ. (C) Ab annis igitur Iphiti aufer 194. Habebis annos Pythicos. Cæpit enim, vt diximus, primus **ἄγών** Pythiorum **στεφανίτης** anno Iphiti Olympiadico 195, periodi Iulianæ 4132, cyclo Lunæ decimo, Solis septimo decimo, sexta mensis, qui apud illos **Βύσιος**, apud Athenienses Thargelion dicitur. Nam **τῇ ἑκτῇ τοῦ ἱσταμένου** Apollinem natum volunt. quamvis **Θαργήλια** Athenis **τῇ ἑβδόμῃ τοῦ Θαργήλιωνος** celebrari solita scribit Plutarchus libro Symposiacon octauo, capite primo : vnde Apollo dictus fit **ἑβδομαγενής**. Pythiadum periodus ab initio Olympiadum contexta potest ab eo anno incipere, a quo Attica, hoc est a tertio Iphiti, cyclo Lunæ VII, Solis XX, tempore veris præcipitati. Pindarus Olympionicarum XIII. (D) **Πυθοίτ' ἔχει σταδίου τιμάν, διαύλουθ' ἄλιω ἀμφ' ἐνί. Μηνὶς τε οἱ τῶν κρῶνα αἶς ἐν Αθειυαῖσι.** Manifesto innuit eodem mense Panathenæa & Pythia instaurari solita. Quod si verum est, ergo Panathenæa Thargelione, non autem Hecatombæone celebrabantur : nisi forte dicamus aliud solenne Atticum hic intelligi. Et cur non hic aliud ludicrum a Panathenæis intelligamus, cum confitet ex oratione **κατὰ Τιμοκράτους** Panathenæa celebrari solita **τῇ δωδεκάτῃ ἑκατομβαιώνος**, quemadmodum Olympiadem **δωδεκάτῃ Ὑπερβεραταίου**

(A) Macedonici? Vtrumque autem ludicrum tam Panathenaicum, quam Olympicum quatuor diebus transigebatur. Ultima dies ludicri XV mensis, plenilunio. Atque hæc quidem dies vnica erat prisco solenni dedicata. Sed postquam proposita fuerunt præmia saltus, disci, pugilatus, Pancratij, & luctæ, triduum priscae solennitati praepositum est. Itaque iam a duodecima die mensis incipiebant, desinebant in XV, quæ, vt diximus, erat plenilunium. Postridie autem, hoc est, **τῇ ἑκτῇ ἐπὶ δέκα**, erat **κρίσις**. Proinde **ἡ δωδεκάτη** erat **ιερομηνία πρώτη τῶς Παναθηναίων**, quæ etiam dicebatur **Κρονία**, vt extat in eadem oratione. Quintadecima erat magna **ιερομηνία**. In Psephismate Timocratis Panathenaea coniiciuntur in **δωδεκάτην πρυτανείας**: hoc est, in (B) duodecimam diem mensis Lunaris: nempe quia mensis primus Tetracteridis erat Lunaris merus, & conveniebat cum mense Prytanias. Tamen utut hæc intelligamus, videtur ex his quoque colligi posse Atticam periodum a tertio anno Tetracteridis Olympiacæ cæpisse: vt supra a nobis demonstratum est. An vero idem caput ea periodus cum Attica habuerit, nimirum a Bruma, an a Solstitio, id vero nobis hactenus incompertum est. Sed cum veteres scribant Apollinem **τῇ ἑκτῇ τῆς σελήνης**, vt Herculem **τῇ τετράδι** natum, verisimile est periodum coepisse a vere adulto: hoc est a mense secundo verno, eumque mensem, vt omnes primos Tetracteridis, mere Lunarem fuisse. Sed propius vero est, Apollinem natum septima Thargelionis in anno (C) quarto Tetracteridis Pythicæ, quo tempore novilunium est secunda Thargelionis. Quæ proculdubio vera est sententia. Nam Apollo dicitur natus **τῇ ἑκτῇ μηνός κατὰ σελήνην**, vt fere omnes veteres prodiderunt. Et tamen dicitur **ἑβδομαγενής**. Si natus est **τῇ ἑκτῇ**, quomodo igitur **ἑβδομαγενής** dicitur? Iam caussam aperuimus, Natus est **τῇ ἑκτῇ κατὰ σελήνην**, sed **τῇ ἑβδόμῃ Θαρρημιώνος ἱσταμένου** nempe **τῇ ἑκτῇ τῆς πρυτανείας**, **τῇ ἑβδόμῃ Θαρρηλιώνος** Tetracterici. Ergo Thargelia celebrabantur **τῇ ἑκτῇ Θαρρηλιώνος ἱσταμένου**. anni secundi Olympiadis : Pythia autem diebus aestiuis tertij sequentis. Pythiorum ætate sua celebratorum meminit Plutarchus **ἐν τῷ περὶ ἐκλελαπτότων χρηστηρίων**. Nemea autem & Isthmia erant trieterica, non pentacterica, vt auctor est Scholiastes (D) Pindari. Quare fallitur Aufonius, qui Agonas quatuor omnes pentaetericos constituit.

Hac quoque temporibus quinquennia sacra notandis

Isthmia Neptuno data sunt, & Pythia Phæbo.

Aliud vero est quinquennium, aliud tempus quinquennale. Quin quennium est intervallum quinque annorum solidorum : quinquennale est, quod quinto anno incipit. In eundem lapidem offendit Ovidius, qui Olympiada ex solidis quinque annis constare dicit, vt

alibi ostendimus. Sed quare Latinis succenseamus, cum Pausanias scribat (A) Olympicum agonem ob id ab Hercule **διά πέμπτου ἔτους** celebrari constitutum fuisse, quod ipse cum fratribus, essent numero quinque? Hoc verum poterat esse, si interuallum vnus Olympiadis essent anni quinque. Et Græci dicunt **τὴν ὀλυμπιάδα διὰ πεντε ἐτώς ἄγεσθαι**, non autem **μετά πέντε ἔτη**. Quare non solum erravit Ausonius, quod Isthmia & Nemea post totidem annos cum Olympiade instaurari putat, sed etiam quod Olympiada vocat quinquennium.

DE PERIODO THEBANA.

VETVSTISSIMORVM Boeotiorum annus cæpit a Vergiliarum (B) ortu matutino, in Thargelione Attico. Hesiod:

**Πληϊάδων ἀτλαγενέων ἀνατελλομενάων
ἄρχεσθ' ἀμητού, ἀρῶτοιο δέ δυσστομενάων.
αἶ δὴ τοι νυκτὰς τε καὶ ἡμέματα τεσσταράκοντος
κεκρύφαται. ἄνθις δέ περιπλομένου ἐνιαυτοῦ
φαίνονται**

Dies viginti ante, quam Sol Taurum ingrediatur, & totidem post, assignat occultationi Pleiadum, & postea incipere dicit annum Thebanum: quamvis neque Proclus, neque eius Mastix Tzetzes mecum faciant. Sed clarius idem poëta alibi:

**Ταῦτα φυλασσόμενος τετελεσμένον εἰς ἐνιαυτόν
ισοῦσθαι νύκτας τε καὶ ἡμέματα, εἰσόλιν αὔθις
γῇ πάντων μήτηρ καρπὸν σύμμικτον ἐνείκη,
εὖτ' ἂν ἐξήκοντα μετὰ τροπὰς ἡελίοιο
χειμέρι ἐντελέσῃ ζεύς ἡμέματα.**

Manifesto vocat **τετελεσμένον ἐνιαυτόν** adultum, nimirum **ἀπὸ τῆς τῶν Πλειάδων ἐπιτολῆς** : vt omnino videatur idem annus Hesiodeus cum Pythio Delphorum fuisse, nempe a Thargelione. Quare Virgilius præceptorem Hesiodum, vt in agricultura, ita in anni principio instituendo, sequitur:

***Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus.*** (D)

Neque enim hæc interpretes Virgiliani magis assequuntur, quam illa Hesiodea Proclus, & Tzetzes. Sed hæc ante tempora Olympica, siquidem Hesiodus vetustior prima Olympiade. Nunc loquendum de anno periodico Thebanorum, florentibus rebus Atheniensium, Laconum, & ipsorum Thebanorum. Is igitur capiebat initium **μετὰ τροπὰς χειμερινάς**. Arbitror igitur duodecimum, qui erat idem cum Posideone, **τὰς ἀνάρχους ἡμέρας** habuisse : quod fine anni magistratus

(A) crearetur. Plutarchus Pelopida : **καί τοι χειμῶνος ἥσδου αἱ περί τροπᾶς ἀκμαὶ μηνὸς δέ τοῦ τελευταίου φθίνοντος ὀλίγαι περιῆσαν ἡμέραι, καὶ τὴν ἀρχὴν ἔδει παραλαμβάνειν ἑτέροις εὐθύς ἱσταμένου τοῦ πρώτου μηνός, ἥ θιήσκειν τσοῦ μή παραδιδοίτας.** Quare, vt dixi, ibi erant **αἱ υπερβάλλουσαι ἡμέραι**, vt Athenis fine Posideonis. Cur enim alibi, si mensis sequens est initium anni? Primus mensis dicebatur **Βουκάπος**, respondens Gamelioni Attico. Plutarchus ibidem : **τοῦ νόμου κελεύτος ἐν τῷ πρώτῳ μηνὶ περαδοῦναι τὴν Βοιωταρχίαν ἑτέραις, ὃν Βουκάτιον ὀνομάζουσι.** Hunc autem eundem, quem Hesiodus **ληναιῶνα** vocat, esse putat Plutarchus. Hesychius, **Ληναιῶν. Οὐδένα μὲν τῶν μηνῶν Βοιωτοὶ οὕτω καλοῦσιν εἰκάζει δὲ Πλούταρχος Βουκάτιον. καὶ γὰρ ψυχρὸς ἐστίν.** Secundus mensis (B) erat **Ερμαῖος**. Sequitur apud Hesychium: **ἔνιοι δὲ τὸν Ερμαῖον, ὃς μετὰ τὸν Βουκάτιον ἐστι. Καὶ γὰρ Ἀθηναῖοι τὴν τῶν Ληναιῶν ἑορτὴν ἐν αὐτῷ ἄγουσι.** Septimus mensis **Ἱπποδρόμιος**, si Plutarcho homini Boeotio credimus : qui ait pugnam Leuctricam contigisse, Boeotiis **Ἱπποδρομιῶνος μηνός**, Atheniensibus **Ἐκατομβαιῶνος ἱσταμένου τῇ πέμπτῃ**. Nonus **Πάνεμος** respondens Boedromioni. Decimus **Δαμάτριος** idem cum Pyanepsione. Undecimus **Ἀλαλκομένιος** idem cum Mæmacterione. Reliquos menses nondum reperi. Caput autem & situm huius periodi difficile est investigare, propter penuriam exemplorum. Plutarchus in Aristide de pugna Plataensi : **ταύτην τὴν μάχην ἐμαχέσαυτο τῇ τετράδι τοῦ Βοηδρομιῶνος ἱσταμένου κατ' Ἀθηναίους, κατὰ δὲ Βοιωτοὺς τετράδι τοῦ Πανέμου φθίνοντος.** (C). Erat annus secundus Olympiadis LXXV, & proinde 298 Iphitcus, periodi Atticæ 32 : cuius Boedromion XVII Septembris, vtique **ἐξαίρεσιμαῖος**. ac propterea quarta Boedromionis politica erat vera tertia: quod & ipse Plutarchus, tanquam interpres nos docet in Camillo : **Πέρσαι μηνὸς Βοηδρομιῶνος ἕκτη μὲν Μαραθῶνι, τρίτη δ' ἐν Πλαταιαῖς ἄμα καὶ περί Μυκάλην ἡττήθησαν.** Hic **τρίτην** vocat, quam in Aristide **τετράδα**, nimirum propter **ἐξαίρεσιν**. Boedromion illius anni XVII Septembris, & propterea **ἡ τετράς**, habita ratione **τῆς ἐξαίρέσεως**, hoc est, **ἡ τρίτη**, XIX Septembris. Ergo, cum XIX Septembris fuerit XXVII Panemi Thebani, Neomenia Panemi congruit vicesimæ quartæ Augusti. & proinde XXV Iulij fuerit (D) neomenia mensis primi estiu, quem Plutarchus dicit Hippodromiom a Thebanis nominari. Sed bis tantum mensis estiu caput in periodo Olympica incidit in XXV Iulij, nempe anno trigesimo nono, & sexagesimo quarto. Annis igitur periodi Atticæ addenda sunt 32, vt habeas annos periodi Thebanæ : aut de annis Olympiacis deducendi sunt anni 6. & sic falsum fuerit, Panemum verum esse Boedromionem, sed medium inter Metagitnionem & Boedromionem. Rurfus idem Plutarchus de pugna Leuctrica, quæ coniicitur in tem

pus secundi anni Olympiadis 102 ita scribit : (A) **τοῦτο μὲν συνέβη Βοιωτοῖς Ἱπποδρομίου μηνός, ὥς δ' Ἀθηναῖοι καλοῦσιν, Ἐκατομβαιώνος ἵσταμένου πέμπτη.** Manifestum enim, vt **Ἐκατομβαιώνος**, ita etiam, **Ἱπποδρομίου ἵσταμένου** intelligi. Sed quia non apposuit **τὴν ποστιαίαν τοῦ Ἱπποδρομίου**, nihil possumus statuere.

DE

PERIODO SYRACVSANA.

ANNO quarto Olympiadis 91, quierat decimus nonus ab initio belli Peloponesiaci, Demosthene & Nicia Atheniensium ducibus (B) bellum in Sicilia administrantibus, defecit Luna, nocte, quæ secuta est vicesimam septimam Augusti, anno periodi Iulianæ 4301. Et statim nocte altera Nicias inhoneste sese recipiens ex superstitione defectus, hostibus se cum toto fere exercitu interficiendum obiecit. Polybius Excerptis libri IX. **Καὶ μὲν Νικίας ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγός δυνάμενος σώζειντὸ περὶ Συρακούσας στράτευμα, καὶ λαβὼν τῆς νυκτός ἀρμόσοντα καιρὸν εἰς τὸ λαθεῖν τὸν πολέμιον, ἀποχωρήσας εἰς ἀσφαλές, κᾶπειτα τῆς σελήνης ἐκλιπούσης, ὥς τι δεινὸν προσημαινούσης, ἐπέσχε τὴν ἀναζυγὴν.** Hæc autem eclipsis confertur a Plutarcho in **Καρωεῖου μηνός τετάρτην φθίνοντος.** & postea Carneum eundem cum Metagitnionem facit. Erat annus periodi Olympicæ 60, ac propterea Atticæ vicesimus secundus : cuius Hecatombæon 25 Iulij: Metagitnion 24 Augusti. Contigit igitur eclipsis nocte, quæ secuta est quartam diem Metagitnionis. hoc est, **τετάρτη μεταγειτνιώνος ἵσταμένου.** iccirco neomenia **Καρνεῖου** incidit in Kalendas Augusti. Fuit igitur **Καρνεῖος** illius anni aliquantum particeps Metagitnionis. sed ipse re vera est Hecatombæon Atticus. Vt autem neomenia Hecatombæonis incidat in 10 Iulij, hoc non potest contingere, nisi in anno periodi Olympicæ 60. Atqui is annus erat sexagesimus periodi Olympiacæ. Ergo indubitate periodus Syracusana eadem fuit cum Olympica. quam postea Archimedes mensibus Calippicis illustravit, edito de ea re libro (D) cum fabrica Sphæræ, exemplo Eudoxi, & Calippi, quorum alter in sua Octaeteride, alter in sua periodo 76 annorum aliquot circulos excogitavit, vt illis **τάς ἀπολαταστάσεις τῶν φαινομένων**, ob oculos proponeret. In hoc nihil de suo attulit, præter fortasse maiorem, aut minorem numerum circulorum, vt facile est ab aliis inuenta expolire, Huius Sphæræ, præter vetustissimos, meminit & Claudia

(A) nus luculento epigrammate. Et sane falluntur, qui scribunt, sphæram siue **στερεδύ**, siue **κρικωτήν**, ab Archimede inuentam : quo nihil falsius excogitari potuit. Propter utilitatem periodi & sphæræ **πρᾶξιν**, in memoriam tanti beneficij, Syracusani tumulo Archimedis a Romanis militibus interfecti Sphæram insculpi curarunt : quo indicio deprehensus eius tumulus a Cicerone quaestore , cum iam non solum neglectus, sed & ignoratus ciuibus suis esset.

Meminit periodi Archimedeæ & Virgilius:

*In medio duo signa, conom, & quis fuit alter,
Descripsit totum radio qui gentibus orbem,
Tempora quæ messor, quæ curuus arator haberet?*

(B) Nam Archimedes descripsit Fastos, quos adiunxit fabricæ Sphæræ, exemplo familiaris sui Cononis Samij, quem cum ipso Archimede coniunxit Virgilius. Orbis enim hic significat periodum, vt Manilio de Metone loquenti Orbis est **περιόδος έννεδεκαετηρική**

— *Caelumque novum versabit in orbem.*

Interpres non bene assecuti sunt mentem Virgilianam. Pappus ultimo libro scribit, ab Archimede in mechanicis nihil scriptum præter opus de Sphæra. At quanuis eum librum nobis eripuerit vetustas, tamen scimus, in eo opere non solum de fabricanda Sphæra periodica tractatum fuisse, sed etiam fastos annorum septuaginta sex illo libro (C) complexum fuisse, nimirum Tempora, quæ messor, quæ curvus arator haberet: quod parapegma vocari alibi docemus. Porro Agragantinis erat idem mensis **Καρωεῖος** cum Syracusanis communis, &, vt puto, geminus, vt Posideon Athenis. Nam, ni fallor, **δίμηνος Καρωεῖος** eo nomine intelligitur in veteri inscriptione Græcas **EKTAZ. ΔΙΜΗΝΟΥ. ΚΑΡΝΕΙΟΥ. ΕΞΗΚΟΝΤΟΖ**, hoc est, sexta bimenstris Carnei desinentis. **τῆς ἑκτῆς διμήνου Καρωείου φθίνοντος.**

DE PERIODO LACONVM,

(D) ANNO tertio Olympiadis octagesimæ nonæ sub finem hiemis, vere ineunte, fœdus annorum quinquaginta inter Athenienses & Lacedæmonios ictum est, quod tempus ita designat Thucydides, scribens **τάς σπονδάς πεντηκοντούτεις** initas fuisse, **Πλειστόλα Σπάρτης έφορεύοντος, Αρτεμισίου τετράδι φθίνοντος, Αλκαίου δέ Αθήνησιν ἄρχοντος, Ελαφβολιώνος ἕκτη φθίνοντος.** Erat annus LI periodi Olympicæ, XIII Atticæ, A periodo Olympica aufer 12. Erat enim annus 39 periodi Laconicæ. Elaphebolion XXV Martij. Ergo Artemisius Laconicus XXIII Martij. In periodo Olympica hoc non accidit, nisi annis, 38, 63. Sed non co

gruit cum 38, quia is annus est secundus Tetracteridis, hic vero est tertius. (A) Ergo annus Tetraeteridis Laconicæ idem fuit cum anno Olympicæ : ac proinde 12 addenda annis periodi Olympicæ , vt habeas annum Laconicum. Sed non propterea congruit cyclo. Quare hæc ignota funt nobis. Studiosi possunt menses Laconum ex veteribus scriptoribus colligere. Nam mihi quidem nullus succurrit, præter Phliafion. Stephânus in **Φλιοῦς. Ὡνόμασται δὲ παρὰ τό φλεῖν, ὃ ἐστὶν εὐκαρπεῖν. Λακεδαιμόνιοι δὲ τῶν μηνῶν ἓνα ᾿Φλιάσιον καλοῦσιν, ἐν ᾧ τοῦ της γῆς καρποῦς ἀκμᾶζειν συμβέβηκεν** Sed & **Κάρνειος** videtur esse mensis primus, in cuius πανσελήνῳ celebrabantur **τὰ Κάρνεια**. Euripides Alceste:

**Πολλάσε μουσοπόλα
Μέλψουσι, καθ' ἑπτατονόν τ' ὄρειαν
Χέλυν, ἐν τ' ἀλύροις κλείοντες ὕμῳις,
Σπάρτα κυκλᾶς ἀνικα Καρνείου
Περινίοσεται ὥρα
Μηνός, ἀειρομένας
Παυνύχου σελάνας.**

Vulgo male editum κύκλος pro κυκλᾶς. Hic **τὴν ὥραν κεκλάδα** intelligit **τὴν τετραετηρίδα**, qua vertente recurrebat **ἡ πανσέληνος** in eandem diem eiusdem mensis. Poteris & aliarum nationum periodos conferre cum Olympica, quæ est certissima & exactissima omnium reliquarum regula.

PERIODVS SAMIORVM,

ET ALIARVM GRAECIAE CIVITATIVM.

SAMIIS suis periodum instituit primus omnium Aristarchus, anno quinquagesimo periodi primæ Calippicæ, octo cyclis Metonicis post obseruationem solstitius a Metone & Euctemone factam, anno Iphiteo currente 496. Et propterea cum fuerit ultimus Olympiadis 124, & post mensem incipere debuerit Olympias 125, non est dubium, quin periodus Samiorum Aristarchea inde cæperit, hoc est, vt annus 41 periodi Olympicæ sit primus Samiae. Accommodauit igitur illi menses Calippicos **κατὰ σελήνην**, & ita civibus suis proposuit, donec (D) quinquaginta septem post annis Conon popularis Aristarchi Fastos edidit, & parapegmata, hoc est, **φαινομένων ἀποκαταστάσεις**, illi periodo apposuit. Quod non obscure innuit Virgilius, *In medio duo sigma*, Conon, &c. Sed clarius de Fastis & phænomenis Catullus ex Callimacho : *Qui stellarum ortus comperit atque obitus*. Porro & ad hoc exemplum reliquæ omnes ciuitates suas periodos habuerunt, & omnes **τάς ἀνάρχους ἡμέρας** mensi ultimo autumnali annectebant. Ne-

(A) que vero impedit, quod legimus, magistratus alios aliis temporibus creari solitos. Nam ij menses erant Lunares **της πρυτανείας**. Sic Polybius de Ætolis lib. III. **τάς γαρ ἀρχαιρεσίας Αιτωλά μέν ἐποιοῦν μετά τήν φθινοπωρινήν ισημερίαν εὐθέως. Αχαιοί δέ τότε περί την πλειάσος ἐπιτολήν.** Nota illud **τότε**. Hoc enim designat non semper eo tempore creari solitos, sed fine dubio ante brumam, **ἐν ταῖς ὑπερβαλλούσαις ἡμέραις δύο**. Sed & idem in v. manifeste id docet : **τό μέν οὖν κατά τήν Αρατου τοῦ νεωτέρου στρατηγίαν ἔτος ἐτόγγανε διεληλυθός περί τήν της λπειάδος ἐπιτολήν. οὕτω γαρ ἦγε τούν χρόνους τό τών Αχαιῶν ἔθνος.**

DE ANNO COMMENTITIO

(B) HERODOTI.

NON mirum, si docti aetatis nostræ viri, propter & librorum bonorum penuriam, & immania temporum intervalla, aliquando pro veris & compertis rebus ridicula commenta, & coniecturarum somnia asserunt, cum etiam veteres de re præsentī aliquando verba facientes, non solum mendacium loqui, sed etiam consulto mentiri videantur. Eiusmodi est, quod historiæ Græcæ pater Herodotus de anno Graeco scribit, in illo scilicet post biennium consecutum intercalari solitum, ita vt fecundus annus Græcorum semper haberet dies 390, & omne biennium, 750. Primum enim cum scripsisset annum (C) Græcorum esse dierum 360, & 70 annos constare diebus 25200, si intercalatio non interueniat, subiicit, si quis velit eos annos secundum intercalationis Græcæ consuetudinem accipere; ex 70 annis 35 fore embolimaecos, & 35 menses **τριακονθημέροις**, qui fiunt dies 1050. quos ad illos priores adiectos constituere summam annorum 70, dierum 2650. Addit præterea hoc solere fieri a Græcis, **ἵνα αἱ ὥραι συμβαίνωσι παραγινόμεναι ἐς τό δέον.** & libro secundo: **Ἕλληνες, inquit, διά τρίτου ἔτεος ἐμβόλιμον ἐπεμβάλλουσι τῶν ὥρέων εἵνεκεν.** Locum plane intercalationis vtroque designat, nempe alternis bienniis vertentibus. Quod eiusmodi est, vt non solum propter absurditatem explodendum fit, sed etiam tanquam temere pronuntiatum, prætereundum. Primum (D) **ὥρέων εἵνεκεν** non opus erat tertio quoque anno ineunte intercalare. Nam ad Solis curriculum assequendum, biennio Græco desunt dies decem cum semisse tantum, hic vero undeiginti cum semisse supersunt, interventu embolismi. Quare in duobus bienniis excurrent supra Solis ratiocinia dies solidi 39. & intra octo annos caput anni solstitialis traductum erit in autumnum, & in 31 annis iterum accedet ad solstitium, non tamen eadem die, qua antea, sed longo adhuc intervallo. Deinde ponamus hoc Græcos factitasse, (vt non negamus po-

tuisse fieri) non igitur **ὥρέων εἵνεκεν**. Si non **ὥρέων εἵνεκεν**: ergo non fiebat (A) omnino. Nam omnis intercalatio fit **ὥρέων εἵνεκεν**. Quod si quis objiciat Trieteridas Græcorum : ego respondeo, eas nihil ad formam anni, sed ad religiones tantum pertinuisse. Quare Nemeacus agon, Isthmiacus, Orgia Thebanorum, Dionysia **ἐν Λιμναις** anno tertio Tetraeteridis celebrabantur, non autem ipsa peculiarem periodi Trietericæ formam constituebant : sed bis in iusta & legitima Tetraeteride obseruabantur. Quod igitur Herodotum moverit, vt tam absurdam anni formam Græcis attribuerit , puto; quia quanuis annus esset dierum 354, tamen 360 dierum putabatur , cum omnes menses haberent **τριακάδα**, quanuis non omnes essent **τριακονθήμεροι**: quia **ἐξαίρεσις** alternis interveniebat. Quod cum Herodotus non consideraret, putavit (B) reuera annum non 354, sed 360 dierum fuisse. Sed tamen non nego antiquitus eam anni formam in vsu fuisse , praesertim cum Geminus accuratissimus scriptor idem testetur, **οἱ μὲν τὸν ἀρχαῖον**, inquit, **τὸν μῆνας τριακονθημέροις ἦγον, τὸν δ' ἐμβολύμους παρ' ἐνιαυτον**. Postea subiicit ab hac anni forma destitisse victos veritate rei , & absurditate instituti. Nam apud illum **παρ' ἐνιαυτόν** est, quod apud Herodotum **διὰ τρίτου ἔτεος**. Supersunt fortasse & plura , & maiora de anno Græco , quam ea , quæ in præsentem Diatribam coniecimus. Sed mihi plura hactenus aut meliora non succurrebant. Equidem ab aequis Lectoribus tantum , vt haec boni consulant, non etiam vt laudent, expecto.

IOSEPHI